VANDAAG

LACLé ...jammer...

109E JAARGANG — NO.: 204 ZATERDAG 5 SEPTEMBER 1992

AMIGOE

Preke

Fort met die bulldozer!

Luchtbrug na verongelukken Italiaans toestel heropend

Panic krijgt vertrouwen Joegoslavisch parlement

ZAGREB - De VN-luchtbrug naar Sarajevo is vrijdagmiddag weer geopend, zo meldde het Kroatische persbureau HINA. De luchtbrug was 24 uur tevoren opgeschort na het neerstorten van een Italiaans transporttoestel, dat, naar een Italiaanse minister 's middags zei, "met zekerheid is neergeschoten". Volgens een andere Italiaanse minister, Claudio Vitalone van Handel, "doet de informatie die wij hebben denken aan een aanval met een raket". De Joegoslavische premier Milan Panic kreeg het vertrouwen van het parlement en doorstond een tweede motie van wantrouwen, voor wat zijn vredesbeleid betreft.

Begin vrijdagavond werd in verband met de uitspraken van de Italiaanse ministers uit goede bron in Zagreb vernomen - die overigens anoniem wilde blijven - dat de Italiaanse deskundigen die de wrakstukken hebben onderzocht "zeer snel" met hun conclusie zouden komen. Eerder zei woordvoerder Peter Kessler van het VN-Hoge commissariaat van de Vluchtelingen dat het vliegtuig in de lucht moet zijn geëxplodeerd, getuige de wijde verspreiding van de wrakstukken over een oppervlakte van anderhalve kilometer. De co-voorzitter namens de EG van de Joegoslavië-conferentie in Geneve, de vroegere Britse minister van Buitenlandse zaken, Lord David Owen, zei dat, als het vliegtuig blijkt te zijn neergeschoten, "scherpere maatregelen" moeten worden genomen, evenwel zonder op de aard daarvan in te gaan. Bosnische Serviërs zeiden donderdag dat het toestel, dat ruim dertig kilometer ten westen van Sarajevo neerkwam en boven Moslem-Kroatisch gebied vloog, werd neergehaald door hun tegenstanders.

GEEN BEWIJS

Een Italiaanse onderzoeksploeg onder leiding van generaal Luciano Battisti is in de Kroatische havenstad Split aangekomen om door te reizen naar de plaats van het ongeval. VN-functionarissen hebben nog niet besloten of de tocht wordt gemaakt over de weg of per helikopter. Een VN-team is op de plaats waar het toestel is neergestort een onderzoek begonnen. Het wrak van het vliegtuig wordt minutieus onderzocht, maar er zijn nog geen bewijzen gevonden die aangeven dat het toestel door een raket is neergehaald, zo verklaarde UNHCR-woordvoerder Fernando del Mundo in Geneve. "Bij onze zoekactie hebben wij een vleugel, de romp en een motor gevonden", zei hij. "maar er is nog geen bewijs om te kunnen zeggen dat het neerstorten het gevolg is van een vijandige actie", aldus Del Mundo.

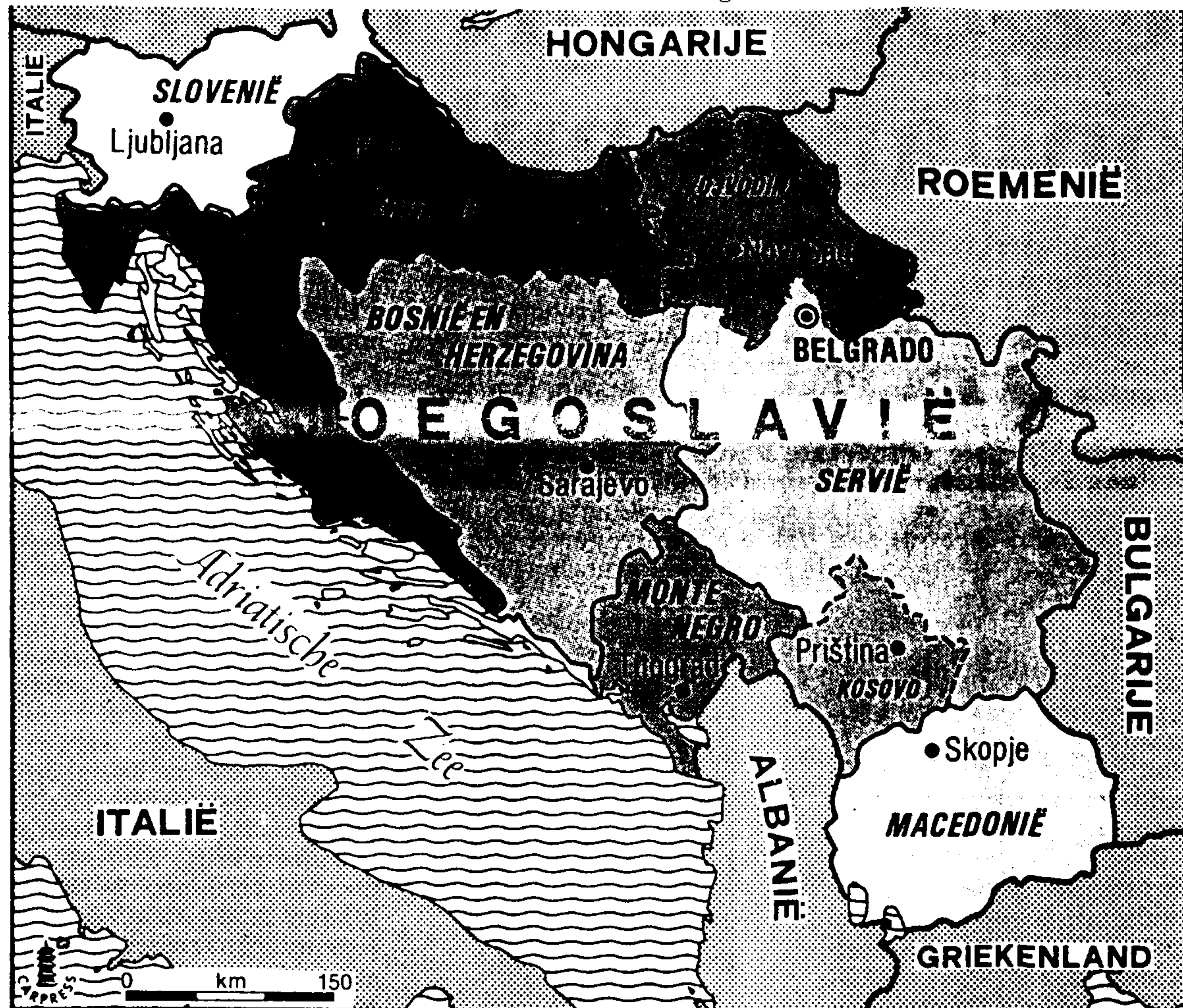
Hij zei dat VN-troepen ter plaatse van plaatselijke herders en boeren hebben gehoord dat het een aanval was maar dat dit niet is bevestigd. "Ooggetuigen zeggen dat het is neergeschoten maar tot nu toe hebben wij geen bewijzen daarvan". "Op dit moment hangt alles van het onderzoek af, ook het hervatten van de luchtbrug", zei hij. Op dat ogenblik was de luchtbrug nog opgeschort. Deze is ondertussen hervat. De Joegoslavische premier Milan Panic heeft vrijdag in het Joegoslavische parlement steun gekregen voor de politiek die hij gevoerd heeft op de internationale vredesconferentie in Londen. Panic nam twee keer het woord om zijn beleid toe te lichten. Uiteindelijk stemden 33 parlementariërs voor en 111 tegen een motie waarin het beleid van Panics delegatie werd verworpen. Later op de avond werd nog een tweede motie van wantrouwen tegen Panic in stemming gebracht. Zesenzestig parlementariërs stemden in het Lagerhuis voor hem, dertig waren tegen het beleid van de premier en zeven afgevaardigden onthielden zich van stemming. Vijfendertig parlementsleden waren voor de stemming de zaal uitgelopen. Aanvankelijk leek de motie op een oefenden wel tijdens het debat scherpe kritiek uit op Panic, vooral wat betreft zijn standpunten over Kroatië en Kosovo. Panic is van mening dat Kroatië als soevereine onafhankelijke staat erkend moet worden en dat de mensenrechten in Kosovo door de Serviërs geëerbiedigd moeten worden. De Radicalen namen het hem bijzonder kwalijk dat Panic de praktijken van "etnische zuivering" (door de Serviërs) veroordeelt, terwijl volgens hen de Serviërs daarvan in Kosovo het slachtoffer worden.

VERSTERKT

Panic beloofde aan het einde van het debat zich aan de Joegoslavische grondwet te houden en rekening te houden met de belangen van alle Joegoslavische burgers. De debatten in het parlement werden rechtstreeks door de Belgradose televisie uitgezonden. Algemeen wordt aangenomen dat na het debat van vrijdag de positie van Panic sterker is geworden en dat die van zijn grote tegenstrever, de Servische president Slobodan Milosevic, is verzwakt.

krachtmeting tussen Panic en de Servische president Slobodan Milosevic te zullen uitdraaien. De socialisten van Milosevic, die de meerderheid hebben in het parlement, hebben echter instructies van de partijleiding gekregen tegen de motie te stemmen.

Socialistische afgevaardigden en hun bondgenoten van de Radicale partij

Uit lucht gehaald door Andrew

Cuba: VS nalatig bij herstel van telefonie

HAVANA - Cuba heeft vrijdag de Verenigde Staten ervan beschuldigd laks te zijn met het herstel van de directe telefoonlijnen tussen beide landen. In een verklaring van het ministerie van Buitenlandse zaken stelt Havana de "onverantwoordelijke en arrogante houding van de Yankee-autoriteiten" aan de kaak.

De directe telefoonlijnen tussen Cuba en de VS zijn al bijna twee weken verbroken, doordat de orkaan Andrew een dertig jaar oud radiosysteem buiten werking stelde waarmee een beperkte telefoonverbinding tussen beide landen werd onderhouden. Via de satelliet kan nog wel gebeld worden, maar die dienst is alleen beschikbaar voor buitenlandse ondernemingen en ambassades. Bovendien moeten deze gesprekken in harde valuta betaald worden. Door de onderbreking van het radio-telefoonverkeer konden in Florida woonachtige Cubaanse ballingen hun familieleden in Cuba niet vertellen dat zij de orkaan hadden overleefd.

Volgens Cuba moeten de VS ook nog voor tachtig miljoen dollar aan telefoongesprekken uit het verleden betalen, maar weigeren de Amerikanen dat omdat ze het bewind van Castro aan een economisch embargo hebben onderworpen.

Milieubeweging: 'Meer ongelukken raffinaderij'

WILLEMSTAD — Volgens *Amigu di Tera* en *Defensa Ambiental* zijn de ongelukken op de raffinaderij de laatste tijd zowel in aantal als in intensiteit toegenomen. De bewoners van Wishi en Marchena wachten al anderhalf jaar op een door de overheid toegezegd rampenplan.

De milieubeweging meent dat de meeste rampen verzwegen worden. Als ze echter al te zichtbaar zijn, sloven de raffinaderij en tegenwoordig ook de bestuurders zich uit om het publiek te vertellen dat er niets bijzonders aan de hand is. Informatie over de laatste brand is nog steeds niet beschikbaar, zelfs niet voor de overheid. Ook de dagelijkse luchtverontreiniging blijft doorgaan, aldus nog steeds de twee milieuverenigingen.

Zij stellen dat de totale onverschilligheid voor veiligheid en gezondheid van de bewoners van de wijken onder de rook van de raffinaderij langzamerhand internationaal bekend begint te worden. De *Pan American Health Organisation*, regionale milieu-instanties alsmede het publiek in de regio en in het koninkrijk beginnen echter lucht te krijgen van het gebrek aan zorg van de overheid voor milieu, gezondheid en veiligheid.

De milieubeweging gaat door met het aan de kaak stellen van deze onverschilligheid, zowel lokaal als internationaal.

KLM verheugd over luchtvaartakkoord VS-Nederland

Den Haag jubelt: Historische doorbraak van protectionisme

AMSTELVEEN - De KLM heeft vrijdag verheugd gereageerd op het bericht dat Nederland en de Verenigde Staten (VS) een luchtvaartakkoord hebben bereikt waarbij de KLM onbeperkt op bestemmingen in de VS mag gaan vliegen. In Den Haag werd dit akkoord omschreven als "historisch".

De KLM zal nu eindelijk het voordeel van de deelneming van twintig procent in de Amerikaanse luchtvaartmaatschappij Northwest Airlines ten volle kunnen gaan benutten, zo verklaarde in KLM-kringen. In het nieuwe akkoord is namelijk bepaald dat KLM en Northwest samen aan zogenoemde codesharing mogen gaan doen. Alle tweehonderd binnenlandse bestemmingen van Northwest mogen rechtstreeks worden opgenomen in de dienstregeling van KLM.

GROOTSTE MARKT

De KLM vliegt nu bijvoorbeeld al Amsterdam-Chicago en Northwest vliegt Chicago-Denver. KLM en Northwest zullen deze vluchten niet alleen aan elkaar mogen koppelen wat betreft aankomst- en vertrektijden, maar wat minstens zo belangrijk is: zij mogen Amsterdam-Denver verkopen als een KLM-vlucht onder KL-vluchtnummer met een tussenlanding in Chicago. In feite krijgt de KLM - door de deelneming in Northwest te combineren met de vrijheid in het nieuwe luchtvaartakkoord - er opeens honderden binnenlandse bestemmingen bij in wat de grootste markt ter wereld is voor passagiersvervoer door de lucht. British Airways, Lufthansa en Air France hebben elk slechts een handjevol bestemmingen in de VS.

Behalve via het Northwest-netwerk gaat de KLM zelf ook nieuwe bestemmingen direct in haar netwerk opnemen. De eerste daarvan zal San Francisco zijn dat met ingang van de komende zomerdienstregeling zal worden aangevlogen. De KLM toonde zich vrijdag enigszins verrast door de uitkomst van de onderhandelingen.

Ook Martinair Holland, dat chartervluchten naar en vanuit de VS uitvoert, is zeer enthousiast over het akkoord. Martinair moest in beginsel voor elke serie vluchten steeds opnieuw toestemming losepeuteren van het Amerikaanse ministerie van Transport en krijgt nu volledige vrijheid.

De keerzijde van het akkoord is grotere Amerikaanse concurrentie op Schiphol, maar de KLM wil, zo liet het bedrijf vrijdag weten, die strijd aangaan. United Airlines en Delta Airlines, in grootte de tweede en derde luchtvaartmaatschappij van de VS, hebben al vluchten vanaf Schiphol.

DROOMAKKOORD

De VS en Nederland hebben vrijdag een "historisch" luchtvaartverdrag met elkaar gesloten. Het verdrag verschaft Nederlandse luchtvaartmaatschappijen onbelemmerde toegang tot de VS. Dit heeft het ministerie van Verkeer en Waterstaat vrijdagavond bekendgemaakt. Het nieuwe akkoord betekent een breuk met het verdrag van Chicago uit 1944 waarbij bijna alle landen in de wereld zijn aangesloten en dat uitgaat van het zoveel mogelijk beschermen van nationale belangen in de luchtvaart. Minister Maij-Weggen van Verkeer en Waterstaat sprak van een "droomakkoord, een historisch moment" en noemt het een "staaltje van Hollandse koopmanskunst" dat een klein land als Nederland er als eerste in is geslaagd volledig vrije toegang tot de VS die op het gebied van luchtvervoer de grootste interne markt ter wereld hebben. Ongeveer de helft van al het luchtvervoer heeft plaats binnen de VS.

Het akkoord betekent een breuk met vijftig jaar hevig protectionisme in de wereldluchtvaart, waar de VS al geruime tijd een einde aan probeerden te maken. De VS boden Frankrijk, Duitsland en Groot-Brittannie herhaaldelijk vrije toegang tot alle luchthavens in de VS aan als zij omgekeerd Amerikaanse maatschappijen onbelemmerd zouden toelaten op hun luchthavens. Tot groot ongenoegen van de Amerikanen hebben de grote Europese landen het aanbod om een dergelijke "open skies agreement" te sluiten categorisch afgewezen omdat zij vrezen dat hun eigen nationale luchtvaartmaatschappijen niet zijn opgewassen tegen de concurrentiekracht van de machtige Amerikaanse luchtvaartmaatschappijen.

OAE-secretaris: Direct gesprek toch nuttig

Haïtiaans overleg zonder resultaat

WASHINGTON - Vier dagen van gesprekken tussen de Haïtiaanse regering en vertegenwoordigers van de vorig jaar september afgezette president Jean-Bertrand Aristide hebben geen concreet resultaat opgeleverd. Dat heeft de Braziliaanse secretaris-generaal van de Organisatie van Amerikaanse eenheid (OAS), Joao Baena Soares, vrijdag in Washington meegedeeld.

Soares zei dat eerste rechtstreekse gesprekken tussen beide partijen wel "nuttig" waren geweest, maar dat er geen afspraken zijn gemaakt over nieuwe onderhandelingen. De OAS-vertegenwoordiger sprak zijn grote bezorgdheid uit over het toegenomen geweld en de repressie in Haïti.

De priester Antoine Adrien, die namens Aristide de gesprekken voerde met de minister van Buitenlandse zaken, Francois Benoit, zei dat de OAS zo snel mogelijk een nieuwe missie naar Haïti moet sturen. Een dergelijke missie zou de terugkomst van Aristide kunnen bespoedigen. De eerste democratisch gekozen president uit de Haïtiaanse geschiedenis leeft in ballingschap in Washington.

Pentagon: Nog geen besluit

Aviation week: F-15's voor Saudi-Arabië in de ijskast

WASHINGTON - Het gezaghebbende luchtvaarttijdschrift 'Aviation week and Space technology' heeft vrijdag gemeld dat de regering-Bush afziet van levering van F-15 jachtbommenwerpers aan Saudi-Arabië. Van officiële zijde werd dit bericht tegengesproken.

Het Witte Huis en het ministerie van Defensie ontkenden het bericht en zeiden dat nog geen beslissing is genomen. Interim-minister van Buitenlandse zaken, Lawrence Eagleburger, liet zich tegenover het televisiestation CNN in soortgelijke bewoordingen uit.

Het tijdschrift meldt in de editie van 7 september dat Washington aan de vooravond van de presidentsverkiezingen van 3 november geen gevecht wil aangaan met het congres over de levering van de bommenwerpers. Ook zou de regering-Bush de joodse kiezers niet voor het hoofd willen stoten. De Israëlische regering-Rabin meent dat de toestellen een bedreiging zijn voor de Israëlische veiligheid.

Volgens Aviation week zouden medewerkers van het ministerie van Defensie de vliegtuigfabriek McDonnell Douglas te verstaan hebben gegeven niet langer druk uit te oefenen op de regering om akkoord met de gaan met de levering. Als McDonnell - met de order is zo'n vijf miljard dollar gemoeid - daar geen gehoor aangeeft, zal de fabriek andere opdrachten (bijvoorbeeld de bouw van het militaire transportvliegtuig C-17) verliezen, aldus het luchtvaarttijdschrift. Een woordvoerder van het Pentagon betitelde het bericht als "fout". Het congres, gedomineerd door de Democraten, moet uiteindelijk zijn toestemming geven voor de eventuele verkoop van de bommenwerpers aan Saudi-Arabie.

Radio Taiwan:

Frankrijk levert 60 Mirages

TAPEI - Taiwan ondertekent binnenkort een contract met Frankrijk over de aankoop van zestig Mirages-2005. Aldus de Taiwanese staatsradio. Een officiële bevestiging van het bericht is nog niet voorhanden.

Taiwan voerde al maanden besprekingen met Frankrijk over de Mirages. Het bereikte met vliegtuigfabrikant Dassault overeenstemming nadat Dassault zijn oorspronkelijke prijs van 54 miljoen dollar per stuk met twintig procent had laten zakken. Of de Franse regering instemt met de transactie, is nog niet bekend. Het bericht komt enkele dagen nadat de Verenigde Staten hadden besloten Taiwan 150 F-16's te leveren, tot groot ongenoegen van China, dat furieus reageerde en dreigde met repercussies.

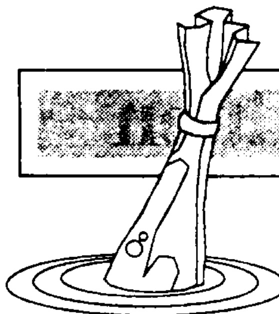
Zweeds trio vermist in Kuwayt

KUWAYT - Drie Zweedse technici van het Ericsson-concern worden sinds donderdag vermist. Medewerkers van het bedrijf vrezen dat de drie per ongeluk Irak zijn binnengegaan en daar gearresteerd.

Vorige maand werd een Brit tot zeven jaar gevangenisstraf veroordeeld omdat hij vanuit Kuwayt Iraq zonder visum was binnengegaan. Een andere Brit die een fietstocht door het Midden-Oosten richting Australië aan het maken was, is tot tien jaar veroordeeld.

■ *Op deze uit ongeveer 1660 daterende kaart van het Schottegat (toen nog St. Anna Baay geheten), waarvan het origineel berust in de Oostenrijkse Staatsbibliotheek, is rechts van het Schapen Eylandt het Fort te zien. Het terrein dat nu is kaalgeslagen, ligt in de omgeving van dat Fort, en werd in de jaren 1640-1650 bebouwd en in cultuur gebracht. Het behoort daarmee tot de oudste historische gronden op het eiland.*

INGEZONDEN

Uniek gebied vernield

TOEN DE Nederlanders Curaçao in 1634 veroverden, bouwden zij bij 'het kamp bij de vijgeboom' een fort, het zgn. 'retranchement' of 'groot kwartier'. Toen een jaar later met de bouw van het huidige Fort Amsterdam werd begonnen, werd het retranchement ontmanteld en iets verderop een kleiner fort, de 'Wiltschutsburg' genoemd, gebouwd, waar een detachement ruiters werd ondergebracht.

De nu in Nederland woonachtige J. Visman ontdekte in 1939 de resten van het retranchement ongeveer op de plek waar nu het Centro Pro Arte staat. Als een roepende in de woestijn heeft hij in de jaren zestig getracht deze historische plek te behouden, maar het mocht niet baten.

Van de Wiltschutsburg is niets bewaard gebleven, al verwijzen de namen Pos Kabai (paardenput) en Ruiterkwartier (de kadastrale benaming voor een stuk grond tussen de weg naar Pos Kabai, de Groot Davelaarweg en het Schottegat) naar de daar gelegerde ruiterij.

Het Ruiterkwartier was tot begin deze week een uniek stukje Curaçao. Niet alleen was hier tussen de saliña-achtige oever van het Schottegat en de heuvel waarop Pos Kabai en Bever staan een heel bijzondere natuurlijke begroeiing te vinden, waar allerlei vogels een toevlucht vonden, ook was daar een deel bewaard gebleven van de oudste 'waterleiding' van ons eiland.

Sinds halverwege de 17e eeuw werd water uit twee putten (één op het terrein zelf en een schitterende looppuut, die bij de bouw van de Barclay's Bank werd gedempt) via aquaducten en kleine reservoirs naar het Schottegat geleid om vandaar met speciale waterponten naar de stad te worden gebracht.

Afgelopen maandag is dit zowel uit historisch als biologisch oogpunt zo bijzondere gebied voorgoed vernield door bulldozers. Al het moois dat daar te vinden was, is nu gewoon weg en heeft plaats moeten maken voor een zoveelste verkaveling of bouw van een kantoorpand.

Op een praktisch helemaal kaalgeslagen terrein zijn alleen nog vaag de fundamenten te zien van de muren van het aquaduct en de reservoirs. De natuurlijke begroeiing, met prachtige bomen en een heel bijzonder tapijt van 'banana di ref', is genadeloos op een grote hoop geveegd, klaar om afgevoerd te worden. Kleine houten paaltjes met vlaggetjes, die wellicht uit schaamte nauwelijks durven te wapperen, geven aan waar volgende week verder gewerkt moet worden...

Het is onvoorstelbaar dat iets, dat in welk beschaafd land dan ook absoluut onmogelijk zou zijn, bij ons op Curaçao gewoon kan gebeuren. Dat iemand het überhaupt in zijn hoofd haalt om zo'n uniek gebied te vernietigen. Dat er vergunningen voor afgegeven worden. Dat er straks wie weet wat voor 'prachtig' bouwsel het zicht ontneemt op nog twee landhuizen, zoals dat met Zeelandia al gebeurde. Dat een stuk uitbundig natuurgebied wordt weggeveegd om hooguit vervangen te worden door wat impotente koningspalmen, die slechts met moeite in leven gehouden kunnen worden.

Niet alleen is hier een stuk natuur en een stuk geschiedenis kapot gemaakt; de basis wordt ook nog eens gelegd voor een kleine infrastructurele ramp. Het betrokken gebied heeft namelijk een belangrijke funktie voor de afwatering van het achterland. Hier immers kwam de Roi Katochi (de naar de Katochi, een indiaanse eigenaresse van de gronden in de buurt, genoemde rooi) uit in het Schottegat. Omdat het om nogal drassig gebied gaat, zal het nu zeker verhoogd moeten worden, voordat er op de grond gebouwd kan worden. De gevolgen daarvan zullen merkbaar zijn voor het hele gebied tussen Rudi Plaate en de Chuchubiweg...

Maar ach, als het zover is, zien we wel verder!

CAREL DE HASETH
Curaçao.

Uniek woordenboek is kroon op zendelingenwerk

WILLEMSTAD —Ganchu di kabei. Dat is hetzelfde als een hairpin. Of in het Nederlands: een haarspeld. Dat is een van de ongeveer 17.000 woorden die in de eerste druk van het nieuwe woordenboek Engels-Papiamentu/Papiamentu-engels vermeld en verklaard staan. Betty Ratzlaff werkte jaren lang aan de dringend gewenste vocabulaire die deze week gepresenteerd werd op de ABC-eilanden en nu reeds grote interesse geniet. Een gemis is opgeheven. De 65-jarige Canadese samenstelster keert terug naar haar geboortegrond in de provincie Saskatchewan. Vandaag gaat officieel haar pensioen in.

Het uitkomen van het woordenboek is de aardse kroon op het in de kern geestelijke werk dat zij heeft verricht. Ratzlaff kwam als zendelinge in 1949 naar Aruba, zette zich daar in voor de jeugd, ging later voor Trans World Radio werken en heeft na ongeveer 43 jaar het recht om 'terug te treden uit overzeese dienst' van de christelijke omroeporganisatie' zoals dat formeel heet. In Canada blijft zij buitengewoon vertegenwoordiger van TWR.

Ratzlaff begon eind jaren veertig te werken in dienst van de Evangelical Alliance Mission. Op Aruba richtte zij in 1964 Centro Juvenil Washington op. Haar werk met jongeren leverde het aanvankelijke taalprobleem op dat aanleiding is geweest voor het vocabulaire. Papiamentu leerde ze op straat, met de verzuchting dat ze ooit een woordenboek zou schrijven, want voor de Engelse taal ontbrak een dergelijke Papiamentutalige woordenlijst. Ze leerde de taal zo goed, dat ze al gauw andere buitenlanders Papiamentu-les begon te geven. Uit die tijd stammen stapels papieren met aantekeningen over grammatica en woordenlijsten. Aanhoudende verzoeken voor een vocabulaire wuifde ze weg met een 'dat-doe-ik-wel-als-ik-ouder-ben'. In 1983 was ze oud genoeg.

Na één jaar Canada, keerde ze terug naar de Antillen om bij het radiostation Trans World Radio op Bonaire als talenonderwijzeres dienst te doen. Toen ook de directeur van het station pleitte voor woordenboek gaf zij zich gewonnen. Het Bestuurscollege van Bonaire werd benaderd. Dat resulteerde in steun van OKSNA die de drukkosten wilde financieren mits het woordenboek de nieuwste spellingswijze van het Papiamentu zou volgen. Ratzlaff volgde een cursus van Nochi Willem op Bonaire en legde op Curaçao contact met Frank Martinus Arion die directeur is van het Antilliaans taleninstituut ILA. De OKSNA-eis betekende dat veel c's, k's, u's, w's en sh's verwijderd of juist ingevoerd moesten worden in het oude woordenbestand dat reeds gedeeltelijk in de computer was ingevoerd.

Het resultaat is een actuele vocabulaire met duizenden Engelse 'ingangen'; de Papiamentu-woordenlijst is korter. Dit komt omdat de woordenschat van de Engelse taal groter is. Het woordenboek omvat naast de vertalingen ook synoniemen in beide talen, taalkundige aanduidingen (werkwoord, bijwoord, naamwoord etc.) en concrete toepassingsvoorbeelden.

Trans Caribbean Communications van Nelson Pierre verzorgt de marketing en de verkoop van het 760 pagina's tellend boekwerk en een prijs van 49 gulden. De eerste oplage die in Caracas, Venezuela is gedrukt, is 10.000 exemplaren groot. Ratzlaff zal nog één keer terugkeren om correcties en kritiek op de woordenlijst te verwerken in de volgende editie. De Antillen zal zij in haar stadje Waldheim missen, heeft ze laten weten.

Vijfde lustrum associatie van secretaresses

WILLEMSTAD — Komende week viert de *Asosiashon di Sekretaria di Korsou* haar vijfde lustrum. De viering begint op zondag om 19:00 uur met een heilige mis in Hotel Holland, gevolgd door een receptie voor leden, ex-leden en introducée's.

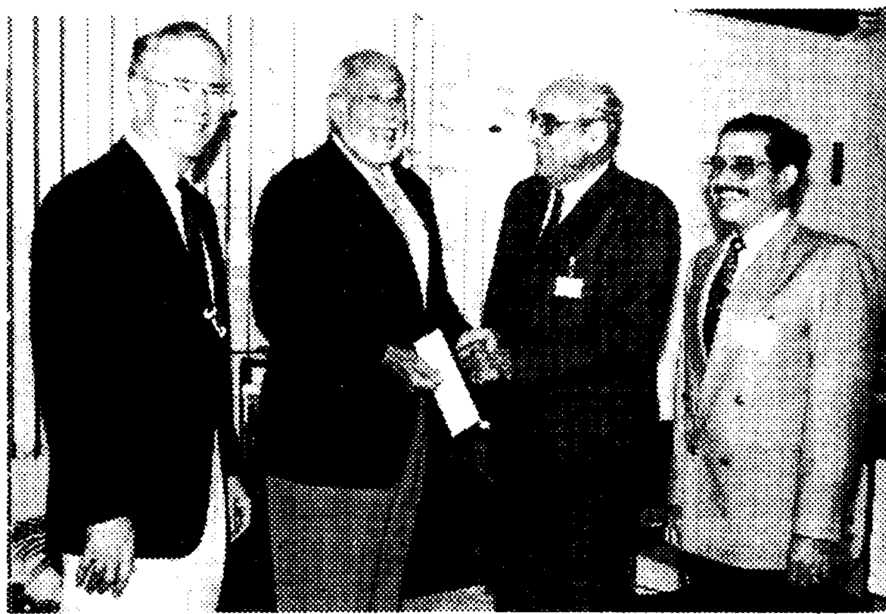
Op dinsdag 8 september houdt de rector magnificus van de UNA, dr. Valdemar Marcha, een lezing getiteld: "Herstructurering in ons toerismebeleid". De lezing begint om 20:00 uur en vindt plaats in de aula van de universiteit.

Het hoogtepunt van de viering vormt de galareceptie in het Avila Beach Hotel op vrijdagavond 11 september (20:00 uur). Op die avond wordt tevens het nieuwe bestuur geïnstalleerd.

Een studiedag op zaterdag besluit de viering van het 25-jarig bestaan. Het gaat om een professionele ontwikkelingstraining, gehouden in het Holiday Beach Hotel. Aanvang is 9:00 uur en de toegang is vrij voor geïnteresseerden.

Voor nadere informatie kan Lucille Perry gebeld worden (374377).

Cheque voor Rode Kruis VS

■ *Directieleden Lionel Capriles en Ron Gomes Casseres van de MCB overhandigen een cheque ter waarde van $10.000 aan de Amerikaanse consul-generaal Woerner.*

WILLEMSTAD — De directie van de Maduro & Curiel's Bank N.V. (MCB) heeft een bedrag van $ 10.000 geschonken aan het Amerikaanse Rode Kruis. Het geld is bestemd voor de leniging van de eerste nood, veroorzaakt door de orkaan Andrew.

De bank is van mening dat Curaçao en Florida bijzondere banden met elkaar hebben. Deze liggen zowel op het persoonlijke als op het zakelijke vlak. "Wij leven met de bewoners van dat deel van Amerika mee, niet alleen wanneer het goed gaat, maar ook en vooral wanneer het slecht gaat", aldus een woordvoerder van de bank.

Om die reden wil de bank graag helpen, "al is het maar op kleine schaal". Met dit bedrag kan hopelijk het persoonlijke leed een beetje verlicht worden, dat zoveel mensen, ook de minder draagkrachtigen, twee weken geleden heeft getroffen.

De naam van de chef-staf van de Nederlandse strijdkrachten in het Caribisch gebied is J.J. Blok. Zijn achternaam stond niet geheel correct vermeld op pagina 2 van onze vrijdageditie..

Staten eisen structurele oplossing

FZOG blijft in problemen ondanks miljoenenlening

WILLEMSTAD — Het dreigend faillissement van het zickenfonds FZOG is tijdelijk vooruitgeschoven dankzij een lening van negen miljoen gulden van het Land aan deze verzekeraar. De meest aandringende schuldeisers in binnen en buitenland zullen genoegdoening krijgen, maar reeds nu is duidelijk dat het FZOG de lening waarschijnlijk niet terug zal kunnen betalen. Minister Gilbert de Paula van financiën die vrijdag de unanieme toestemming van het Antilliaans parlement kreeg voor de lening, heeft plechtig beloofd dat op korte termijn een pakket maatregelen gepresenteerd zal worden om de financiële malaise bij het fonds te saneren.

De Staten gaven De Paula toestemming eenmalig negen miljoen te lenen bij het Algemeen Pensioensfonds APNA. Het geld wordt onder de zelfde leningsvoorwaarde vergeven aan het FZOG.

Het probleem van het Fonds Ziektekosten Overheidsgepensioneerden is veel groter dan de 9 miljoensoplossing. Het fonds komt jaarlijks drie miljoen tekort om de uitgaven te dekken en zou nu reeds ruim zestien miljoen gulden aan schulden hebben. Het FZOG staat voor ongeveer dertien miljoen daarvan wegens voorschotten in het krijt bij het Land. Het ging bergafwaarts met het fonds sinds de boedelscheiding in 1986 naar aanleiding van de afsplitsing van Aruba.

Het in 1975 opgerichte fonds heeft 3,6 miljoen gulden nodig voor directe aflossing van schulden bij 'derden' als apothekers, dokters, klinieken en laboratoria. Het gaat hier ook om schulden aan het buitenland. Daarnaast wachten vele gepensioneerden op de compensatie van doktersrekeningen die zijzelf voorschoten. Er is een achterstand van drie jaar in het verwerken van declaraties. De fondsleden hebben samen 1,5 miljoen tegoed. Wat na het betalen van deze in totaal 5,1 miljoen gulden aan dringende betalingen overblijft is volgens minister de Paula bedoeld om andere acute problemen op te lossen.

Het eerste daarvan zal zich aan het eind van het jaar voordoen als zal blijken of het fonds ook dit keer eindigt met een jaarlijks tekort van drie miljoen. Een ander vraagstuk doet zich voor als het FZOG de achtprocentslening terug moet betalen. Tot het jaar 2003 zal jaarlijks 1,5 miljoen afgelost moeten worden.

THOMAS

Met de resterende 3,6 miljoen van de lening komt men dus niet ver. Temeer daar de kosten voor medisch onderzoek voortdurend binnenkomen en ook stijgen. De inkomsten van het fonds zijn 12 miljoen (ambtenaren en gepensioneerden betalen ongeveer 2,5 procent premie op hun inkomen) en de uitgaven 15 miljoen per jaar.

Het parlement van de Nederlandse Antillen gaf gisteren zijn zegen aan de lening maar liet er geen twijfel over bestaan dat er beslist iets moet gebeuren met de vergoedingen voor ziektekosten, nu het FZOG het niet kan bolwerken.

Betto Thomas (PNP) pleitte voor spoedige invoering van het 'formularium'. Dit is een lijst met qua prijs/prestatie-verhouding acceptabele medicijnen. Als wettelijk geregeld kan worden dat doktoren minder dure alternatieven uit het medicijnen-assortiment voorschrijven, kunnen de fondsuitgaven voor recepten minder worden.

Ook adviseerde het parlement de minister om een plafond aan dokterrekeningen te stellen. Uit andere bron is bekend dat Shell-gepensioneerden niet meer dan 10.000 gulden voor een behandeling vergoed krijgen. De Paula kreeg ter illustratie van uit de hand lopende buitenlandse behandelingen te horen van een op zichzelf staand geval van een medische behandeling, praktisch aan de andere kant van de wereldbol, waar het FZOG een rekening van ongeveer 100.000 dollar gepresenteerd kreeg.

Onafhankelijk Statenlid Winston Lourens gaf aan dat het FZOG zal moeten kiezen: of een opstapeling van schulden of het beperken van de vergoedingen. Lourens kreeg ook van de minister de belofte dat de lening in de begroting een plaats krijgt. Al eerder is door het parlement de mogelijkheid geopperd om de dertien miljoen gulden FZOG-schuld aan het Land kwijt te schelden. De minister moet hier nog op terugkomen. Hij beloofde te werken aan de structurele problemen maar voorlopig de ergste nood van het fonds te hebben willen lenigen. De Staten lieten merken geen trek te hebben in nog weer eens een lening. Oswin Behilia van Nos Patria vatte de parlementaire bezorgdheid samen in de gevleugelde woorden van Ernst Hirsch Ballin: "Het is niet goed om onze gepensioneerden in de kou te laten staan, maar er moet wel wat gebeuren met het FZOG. We kunnen niet blijven dwijlen met de kraan open."

CHIN BEHILIA

Seminar over vijf eeuwen stuurmanskunst

WILLEMSTAD — "Vijfhonderd jaar transatlantische stuurmanskunst" is de titel van een *seminar* **dat van 6 tot 8 oktober in het ITC wordt gehouden. Deelnemers krijgen informatie over de veiligheid op zee alsmede over onderwijs en opleiding in scheepvaart en navigatie.**

Het seminar wordt georganiseerd door de regering van de Nederlandse Antillen en het eilandgebied Curaçao in samenwerking met het Maritiem Simulatie Centrum Nederland (Wageningen).

Scherpere acties niet uitgesloten

Geen verandering in situatie San Fernando

WILLEMSTAD — Er verandert weinig in de situatie op San Fernando. De directie is teleurgesteld over het uitblijven van een antwoord van de vakbond: personeel en vakbond zijn op hun beurt weer teleurgesteld in het aanbod van het bestuur; en de kinderen ten slotte, om wie het allemaal draait, zitten thuis. De vakbond sluit verscherping van de acties niet uit.

Donderdag rond het middaguur hoorde de vakbond dat het bestuur bereid was om de inhouding van de stakingsdagen alsnog te spreiden. Uitbetaling van de 9 procent behoort - nog - niet tot zijn competentie.

Directeur van het internaat E. Fontilus sprak gistermiddag zijn teleurstelling uit over het feit dat hij anderhalve dag later nog geen enkele reactie van de vakbond op dit voorstel had gehoord. "Zo urgent ligt de kwestie dus bij personeel en bond".

Bèbè Rojer van de ABVO liet vanochtend weten dat de bond niet begrijpt hoe er een spreiding kan worden voorgesteld, "terwijl de dagen al zijn ingehouden".

Voorts blijft de bond het vreemd vinden dat het bestuur geen 9 procent zegt te kunnen uitkeren, maar wel de de gestaakte dagen kan inhouden. De bond beschouwt de eerdere staking immers als een uitgelokte staking. Het bestuur zou niet voldoende zijn best hebben gedaan om het personeel over de 9 (respectievelijk 14) procent indexering te informeren.

De ABVO wil nu een gesprek met gedeputeerde Bentoera, alsmede met de gezaghebber aanvragen. Afspraken zijn nog niet gemaakt. "Maar de situatie kan zo niet voortduren. Het personeel wordt door de ouders onder druk gezet, want die zitten met hun kinderen".

Met dat probleem zit ook directeur E. Fontilus. Gisteren zei hij: "Het is nu het einde van de week en we hebben niets van het personeel gehoord. Dat betekent dat we de kinderen zondagavond niet terug kunnen laten komen, jammer".

Het personeel betreurt het dat het bestuur nooit naar San Fernando is gekomen om met hen van gedachten te wisselen. Rojer: "Zij zouden het personeel moeten steunen in het verkrijgen van die 9 (14) procent".

Op het gebied van infrastructuur, onderwijs en woningbouw

Hirsch Ballin uiterst royaal met goedkeuring van projecten

PHILIPSBURG — Koninkrijksminister Hirsch Ballin is hoopvol gestemd. Zo verklaarde hij, nadat hij gisteren voor het eerst sinds de belissing voor de afkondiging van de Algemene Maatregel van Rijksbestuur, met het Bestuurscollege van Sint Maarten had vergaderd. Dit eiland kan, zo kondigde hij aan, op financiering rekenen van tal van projecten, waaronder verbeteringen van de luchthaven/landingsbaan, de brandweer, de haven, de sociale woningbouw en het onderwijs.

Ook komt een onderzoek naar de GEBE-problematiek en de sanering van de Salt Pond. Over de Algemene Maatregel zei Hirsch Ballin op hardnekkige vragen van de Sintmaartense pers, dat die 'nodig' is. "Het was beter geweest als dat niet zo was geweest. Maar het is niet anders".

ERNST HIRSCH BALLIN

Alhoewel niet op de laatste plaats Hirsch Ballin zelf tegen de ontmoeting met het BC van Sint Maarten had opgezien, bleek die bevrediging te zijn verlopen. Hij kreeg in elk geval van gedeputeerden te horen dat ze 'constructief' zullen meewerken aan de plannen om het eiland op poten te zetten. "Ik vertrek hoopvol gestemd. Het resultaat is niet zonder perspectief. Er is nog veel werk te doen, maar de eerste stap is gezet", zei de minister in aanwezigheid van de enige BC-vertegenwoordiger, gezaghebber Russel Voges, en minister Rudi Ellis van ontwikkelingssamenwerking.

RUDI ELLIS

Ook Ellis blijkt tevreden. De gesprekken die de afgelopen dagen gevoerd werden, zijn een basis voor verdere samenwerking. Het al weken met grote problemen kampende water- en elektriciteitsbedrijf, GEBE, krijgt de volle aandacht van de Antilliaanse overheid (die aandeelhouder is), aldus Ellis. De GEBE-problematiek zal maandag aan de orde komen tijdens een bespreking tussen de Raad van Commissarissen en minister Gilbert de Paula, die de aandeelhouder vertegenwoordigt.

Behalve Sint Maarten, dat op korte termijn tal van (nieuwe) projecten tegemoet kan zien, werd ook de Bestuurscolleges van Saba en St. Eustatius al de nodige hulp toegezegd: op Saba komt een onderzoek naar het lokale water- en elektriciteitsbedrijf GEBE, de landingsbaan van de luchthaven wordt verbeterd en er komt financiële hulp voor de Sacred Heart School.

Op St Eustatius gaat spoedig een havenproject van start, een scheepswrak wordt verwijderd en er komt financiering voor een woningproject. Voorts deed hij de aankondiging dat op korte termijn een onafhankelijk onderzoek komt naar belangrijke verbeteringen aan de landingsbaan en de luchthaven. Ook komt er aandacht voor de 'enorme problemen', waarmee het eiland kampt.

ZELFBESCHIKKING

Over de wens van de Sintmaartense Eilandsraad om te komen tot volledige zelfbeschikking zei hij dat het Nederlandse kabinet bereid is over nieuwe verhoudingen binnen het koninkrijk te praten en 'dit is er één van'. Hij had, zei Hirsch Ballin, niet de indruk dat de maatregel frustrerend werkt. "Er was frustratie rond de noodzaak de maatregel te treffen, niet over de maatregel zelf. De besprekingen met het BC van Sint Maarten zijn niet in een sfeer van frustratie verlopen, en de wil tot verdere samenwerking kwam tot uitdrukking".

Op de vraag wanneer gekozen bestuurders weer zeggenschap krijgen, antwoordde hij dat 'gekozen bestuurders, in de Antillen of Nederland, niet die macht bezitten om te doen wat zij willen, maar alleen voor het belang van de mensen moeten opkomen. Om dat te garanderen zijn er wetten'.

Symbolisch voor de nieuwe situatie op Sint Maarten noemde de minister de plannen om het gerechtsgebouw te restaureren. Ook het stankoverlast veroorzakende Salt Pond wordt door deskundigen onder de loep genomen. "Wie weet komt daar ooit een nieuw Bestuurskantoor", zei Hirsch Ballin, die meedeelde dat de noodzaak tot Frans-Antilliaanse samenwerking -inzake de luchthaven en elektriciteitsopwekking - evenzo ter sprake is gekomen.

Hirsch Ballin en zijn woordvoerder Jan Schinkelshoek zouden vandaag via Frankfurt naar Nederland terugkeren. Een ambtelijke delegatie van KabNA blijft nog enkele dagen op de Bovenwinden.

Neerslag augustus iets onder normaal

WILLEMSTAD — Het begint erop te lijken. Augustus was met 35,6 millimeter regen al beduidend natter dan juli en als september zo doorzet gaat het er goed uitzien voor de tuinen van Curaçao. Toch was de 35,6 millimeter nog 14,4 procent beneden de normaal te verwachten neerslag.

Precies de helft van het water kwam op 19 augustus naar beneden. Toen viel er maar liefst 17,8 millimeter. Over het hele jaar zitten we nog steeds met een regenachterstand van 44 procent. Vorig jaar om deze tijd hadden we een nog veel grotere achterstand, die ook door de regentijd niet ingelopen werd. Vanaf januari heeft de dorge grond op Curaçao 128,8 millimeter water te verwerken gehad.

Het aantal uren zonneschijn per dag was vrijwel normaal: negen uur en 39 minuten. Op 4 augustus hadden we zelfs 11,5 uren zon. De gemiddelde temperatuur bedroeg 29 graden, met een maximum op 5 augustus om 13:00 uur van 34,4 graden.

KLM-tarieven laatste acht jaar gedaald

WILLEMSTAD — De KLM weerspreekt de algemeen heersende mening dat de Koninkrijkstarieven alsmaar stijgen. In tegendeel, sinds het begin van de jaren tachtig betaalt men minder voor een retourtje vanuit de Nederlandse Antillen en Aruba naar Amsterdam.

Vergeleken met 1984 zijn de tarieven in het hoogseizoen op dit moment 2,8 procent lager. In het laagseizoen is er zelfs een verschil van 12,3 procent. Deze verschillen zijn een gevolg van de drastische verlagingen van de Koninkrijkstarieven in 1985 met het doel om het menselijke verkeer binnen het Koninkrijk te stimuleren.

Passagiers betalen voor een retourtje van west naar oost bovendien een paar honderd gulden minder dan voor een vliegreis in omgekeerde richting. Het feit dat de Nederlandse gulden sterker staat dan de Antilliaanse is voor de KLM nimmer een reden geweest om tariefsaanpassingen vanuit de Nederlandse Antillen en Aruba zelfs maar te overwegen, zo laat het bedrijf weten.

Bovendien heeft er begin van dit jaar een verkapte prijsverlaging plaatsgevonden, doordat de verblijfsduur van de goedkopere tarieven verlengd werd: van zeventien naar eenentwintig respectievelijk van vijfenveertig naar zestig dagen.

Lezing en bezoek door minister van Venezuela

WILLEMSTAD — De minister van Buitenlandse Zaken van Venezuela Fernando Ochoa Antich brengt woensdag een werkbezoek aan Curaçao. Diezelfde dag geeft hij om 17:30 uur een lezing in de UNA met als titel: "Venezuela de hoy" (Venezuela van vandaag). Voertaal is Spaans. De lezing duurt een uur.

In zijn lezing gaat de minister in op de recente ontwikkelingen in Venezuela. Eerder op de dag spreekt Ochoa Antich met de gouverneur, mr. J. Saleh, de minister-president M. Liberia en met de waarnemend gezaghebber, E. Mendes de Gouveia. Voorts worden er besprekingen gevoerd met vertegenwoordigers van de handel, het bedrijfsleven en met overheidsinstanties zaols de FIAC en Curaçao Inc. Een bezoek aan de Isla-raffinaderij staat tevens op het programma.

Na uitbraak vuurwapengevaarlijken uit De Schie

Rotterdamse politie overstelpt met tips

ROTTERDAM - De Rotterdamse politie heeft vrijdagavond tientallen telefoontjes ontvangen van mensen die informatie hebben over de vier gevangenen die donderdag uit het huis van bewaring De Schie in Rotterdam ontsnapten.

De foto's van de vier ontsnapte gevangenen werden vrijdagavond in een opsporingsbericht op de televisie getoond en zijn ook voor publikatie aan de kranten gegeven. Volgens een woordvoerder van de Rotterdamse politie komt het in Nederland zelden voor dat foto's van verdachten of veroordeelden worden gepubliceerd. Het ministerie van justitie heeft in dit geval wel toestemming gegeven omdat het om vier mensen gaat die als uiterst gevaarlijk worden beschouwd en die allen een aantal zware misdrijven hebben begaan. Bovendien had de politie vrijdag geen enkel aanknopingspunt over de verblijfplaats van de ontsnapte gedetineerden.

Volgens de woordvoerder van de politie stroomden de telefoontjes uit het hele land binnen nadat de foto's op de televisie waren vertoond. Of er bruikbare tips bij zitten, is nog niet bekend.

Generaal-majoor op de thee

WILLEMSTAD — Onlangs maakte generaal-majoor L.W. Sunter (links) zijn opwachting bij de waarnemend gouverneur van de Nederlandse Antillen Rosemarie de Paula. Hij werd bij deze gelegenheid vergezeld door brigade-generaal F.E. van Kappen en zijn adjudant, kapitein van de koninklijke marechaussee G.E. Wassenaar (rechts).

In zes jaar honderdtien aids-gevallen op Antillen

WILLEMSTAD — Het cumulatief aantal aidspatiënten op de Nederlandse Antillen bedroeg op 15 augustus honderdtien. In december 1991 was dit aantal nog honderd, zes jaar geleden negen. Bij de 110 gevallen waren drie kinderen, 38 vrouwen en 69 mannen.

De overgrote meerderheid van de aids-patiënten is afkomstig van Curaçao. Het aantal patiënten op St. Maarten geldt uitsluitend voor de lokale, dat wil zeggen legale bevolking. De cijfers geven waarschijnlijk geen inzicht in de ontwikkeling van aids bij de daar verblijvende illegalen. Verondersteld wordt dat deze mensen bij ernstige ziekte zoveel mogelijk de anonimiteit kiezen en bij de ontwikkeling van *full blown* HIV-ziekte naar hun eigen land terugkeren.

Het cumulatief totaal blijft achter bij de schattingen. Dit is vermoedelijk aan de ene kant te danken aan de bewustwording omtrent het aids-gevaar. Aan de andere kant is er volgens de commissie wellicht ook sprake van een natuurlijke afvlakking van de aids-epidemie.

De bewustwording onder de bevolking blijkt zowel uit het toegenomen gebruik van het condoom als preventief middel in *Campo Alegre*, als uit de aanzienlijk gestegen verkoopcijfers van condooms in het algemeen. De aidspreventie programma's vinden ook hun weerslag in een dramatische daling van het aantal geslachtsziektes op Curaçao.

Ondanks het meegevallen cumulatief totaal is er volgens de commissie reden tot bezorgdheid. Het aantal patiënten zal in de komende jaren blijven stijgen en de commissie benadrukt dan ook de noodzaak van planning ter bepaling van de extra uitgaven waarmee Volksgezondheid te maken krijgt. Een patiënt kost al gauw fl. 50.000 per jaar.

Succesvol bezoek voorzitter Rode Kruis aan de Antillen

WILLEMSTAD/ORANJESTAD — Van 20 tot en met 28 augustus bracht de voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis, mr. J.J. van der Weel, voor het derde achtereenvolgende jaar een bezoek aan de Kring Nederlandse Antillen en Aruba. Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om de juist benoemde secretaris, Ydzer Krauss, van het Nederlandse Rode Kruis Kring Nederlandse Antillen en Aruba te introduceren.

Voor het Nederlandse Rode Kruis, dat dit jaar haar 125-jarige jubileum viert, was dit bezoek zeer belangrijk aangezien inmiddels op alle vijf eilanden in de Nederlandse Antillen alsmede op Aruba een Rode Kruis-afdeling bestaat.

Op 27 augustus installeerde Van der Weel, die mede vergezeld was door de Kringcommissaris dr. P. Ackerman, het eerste bestuur van het Rode Kruis-afdeling Saba, te weten Chester Zagers voorzitter, Edwina Linzey secretaris, Franklin Johnson penningmeester en leden Kathy Hassell en Ewald Sumter.

Op 28 augustus vond de installatie plaats van het eerste bestuur van het Rode Kruis-afdeling Sint Eustatius, te weten Carl Cedric Lijfrock voorzitter, Clara Carty-Heemstadt secretaris en leden Larry Cornet, Ferdinand van Stekelenburg en Yvonne J. van Stekelenburg.

In zijn installatierede wenste Van der Weel de beide afdelingsbesturen van het Rode Kruis veel succes en een voorspoedige ontwikkeling van hun afdelingen toe. Door het Nederlandse Rode Kruis werd aan Saba en Sint Eustatius een Eerste Hulp Materiaal (EHM)-wagen geschonken. De EHM-wagens zijn volledig uitgerust met EHBO- en reddingsmateriaal en kunnen door de Rode Kruis-afdelingen Saba en Sint Eustatius direct ingezet worden bij eventuele voorkomende rampen (onder andere 'aircrashes').

De voorzitter benadrukte dat het Nederlandse Rode Kruis zeer verheugd was dat nu op alle eilanden een Rode Kruis-afdeling bestaat, hetgeen een extra feestelijke tintje aan het 125-jarige jubileum geeft. Ongetwijfeld kunnen de Rode Kruis-afdelingen Saba en Sint Eustatius rekenen op een breed maatschappelijke steun van hun bevolking.

Het Rode Kruis is een vrijwilligersorganisatie van mensen voor mensen. Het doet een beroep op het spontane gevoel om een ander die in nood is een helpende hand toe te steken. Naast sociaal-medische taken staat primair de hulpverlening bij rampen. Orkaan 'Andrew' was weer een sprekend voorbeeld dat een goed georganiseerd, goed opgeleid en effectief opererend Rode Kruis een belangrijke taak in de rampenbestrijdings- organisatie moet innemen.

Gediplomeerde bouwkundige MTS-er geïnteresseerd in bouwkundige werkzaamheden kan via een sollicitatiebrief solliciteren onder nr. 55, bureau van dit blad, Caya B. Croes 110, Oranjestad, Aruba.

De Minister van Publieke Werken en Volksgezondheid maakt bekend, dat een ingekomen verzoekschrift ter verkrijging van een Slijtvergunning ter exploitatie in de lokaliteit nr. 53 gevestigd in de "Sea Port Village Mall", ingaande/gedurende 7-9-1992 14 dagen op het Bestuurskan., bij het Cen. Bur. Jur. Alg. Zaken ter inzage ligt. Deze vergunning geeft recht tot verkoop in het klein van sterke drank uitsluitend voor gebruik elders dan ter plaatse voor welke de vergunning geldt. Gedurende genoemde termijn van 14 dagen heeft een ieder het recht schriftelijk zijn bezwaren tegen verlening der vergunning kenbaar te maken.

AANKONDIGING

Vermeer-Laudens Majorie E., moeder-voogdes van het minderjarige kind Fernando C.A. Maldonado, wonende te Aruba, Wayaka no. 14, heeft zich per verzoekschrift gewend tot Zijne Excellentie de Gouverneur van Aruba met het verzoek haar toestemming te verlenen aan de geslachtnaam "Maldonado" van bovengenoemde minderjarige te veranderen in "Vermeer". Belanghebbende partijen kunnen zich binnen een jaar na heden bij verzoekschrift aan Zijne Excellentie de Gouverneur tegen dit verzoekschrift om geslachtsnaamswijziging verzetten.

AANKONDIGING

Clasina Baukje Roeder-Hoekstra, voogdes van het minderjarig kind Edwardo Ralph Rostant Daniel, wonende te Aruba, Piscadastr. nr. 1, heeft zich per verzoekschrift gewend tot, Zijne Excellentie de Gouverneur van Aruba met het verzoek haar toestemming te verlenen de geslachtsnaam 'Rostant Daniel' van bovengenoemde minderjarige te veranderen in 'Van den Berg'.
Belanghebbende partijen kunnen zich binnen een jaar na heden bij verzoekschrift aan Zijne Excellentie de Gouverneur tegen dit verzoek om geslachtsnaamswijziging verzetten.

OPENBARE VERKOOP
Op 17 SEPTEMBER 1992

's Middags om 2 uur zal ten overstaan van Notaris Mr. J.R. Croes of diens waarnemer in het HOTEL TALK OF THE TOWN (Monsieur Louis Room), aan de L.G. Smith Boulevard 2, Oranjestad Aruba in het openbaar bij opbod aan de meestbiedende worden verkocht:

krachtens onherroepelijke machtiging ex artikel 1223 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek van Aruba.

een perceel eigendomsgrond groot 650 M2, gelegen aan de Weststraat, kadastraal bekend als Land Aruba Eerste Afdeling Sectie F nummer 1176, met het daarop gebouwde betonstenen woonhuis, plaatselijk bekend als "Weststraat 36";

De veilingsvoorwaarden zijn gedeponeerd ter Griffie van het Gerecht in Eerste Aanleg, Zittingsplaats Aruba en liggen voorts ter inzage ten kantore van notaris mr. J.R. Croes, aan de L.G. Smith Boulevard 64 te Oranjestad op Aruba.

Mr. J.R. Croes, notaris.

WAARSCHUWING

De marinierskazerne Savaneta maakt bekend dat op donderdag 10 september 1992 van 07.00 uur tot 22.00 uur een schietoefening wordt gehouden op het terrein te California.
Er wordt geschoten met scherpe munitie. Het onveilig zeegebied bedraagt 4000 meter, terwijl het onveilig gebied aan landzijde afgebakend wordt met rode vlaggen en waarschuwingsborden.

BENIDORM - Greg LeMond zal zondag niet deelnemen aan het wereldkampioenschap wielrennen op de weg in Benidorm.

De Amerikaan, die in 1983 en 1989 in de regenboogtrui werd gehesen, stapte donderdag in de profronde van het Belgische Kortemark voortijdig af.

Lemond tobt al langere tijd met zijn gezondheid. Bij een bloedonderzoek, deze week in Frankrijk, kwam onder meer een ontsteking aan zijn prostaat aan het licht.

"Ik moet tot zondag antibiotica slikken", aldus Lemond. "Een kuur, die mijn conditie aantast."

OEKRAINE is formeel getreden tot het IMF e Wereldbank. Het land h nu snel financiële steu de twee instellinge krijgen, onder meer voo vormingen in de sectoren bouw, energie en tran en omschakeling in de w industrie naar civiele ductie.

AGENDA ARUBA

KANTOORUREN AMIGOE
open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON
24333. Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22316 en 24508. **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

****

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

****

WACHTREGELING DOKTOREN
(van 18.00-07.00 uur)
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter T.H.K. Lin, Noord 68. Tel.: 21522/22694.
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter J. Tromp via Centro Medico San Nicolas (tel.: 48633) of via Alarmcentrum (115).

****

BOTICA'S
(nachtdienst)
Pabao brug: Popular, Havenstraat 4 (Oranjestad). Tel.: 32147.
Paribe di brug: San Nicolas, B. v/d Veen Zeppenveldtstraat (San Nicolas), tel.: 45712.

****

VOOR BRANDGEVALLEN, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale (tel.: 115) op te bellen.

****

CENTRO MEDICO CARABOBO
(Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dra L.G. Beke-Martínez, tel.: 24696.

****

WIT GELE KRUIS ARUBA ZUIGELINGENBUREAU
(Koningstraat 22, tel.: 24444)
Dagelijks geopend van 07.30-12.00/13.50-17.00 uur; maandag te Paradera (tel.: 25543) van 08.00-11.00 uur; dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-11.00 uur; woensdag: Santa Cruz 28288) van 08.00-11.00 uur; donderdag: Dakota (29008), Oranjestad (23168), Savaneta (47020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00 uur.

****

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (juist achter de pastorie van Oranjestad).

****

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
Tel.: 38989 (24 uur per dag).

****

AIDS-HOTLINE
Vragen? Bel dan 23040/27352 tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

****

FADA/PRIDE
(Van Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
Geopend op dinsdag, woensdag en donderdag van 14.00-18.00 uur voor inlichtingen omtrent preventie alcohol/drugsmisbruik.

****

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA
P.O. Box 1029, tel.: 27808/48124.

****

DIERENARTSEN
P. Barendsen en T.J.M. Wools, tel.: 21720. Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

****

BRIDGECLUB ARUBA ARIBA
(Tivoliclub, Wilhelminastraat 16)
Dinsdagavond om 19.30 uur speelavond. Voor opgave/informatie tel.: 24953.

****

TELEARUBA

ZATERDAG: 18.00 Cartoons; 19.00 Small Wonder; 19.30 Elsa Klensch; 19.45 Big Story; 20.00 Life Most Embarrassing Moments; 21.00 CNN International News; 21.20 Crossfire; 21.50 Movie; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

ZONDAG: 16.00 Studio Sport; 17.20 Gezond Sporten; 17.50 Movie; 19.30 Showtime; 20.30 CNN International News; 20.50 Health Week; 21.05 Aids Program; 22.05 Week in Review; 23.30 Sports Tonight.

****

MAANDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 0f 25111).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Bibito Pin, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

SPORT
SCHAKEN (Schaakvereniging Aruba): 14.00-20.00 uur tiende ronde 'Tumba Chess Tournament Aruba 1992' - Netherland Suite, Hyatt Regency Resort & Casino Aruba.

****

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

****

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 10.00 uur ds A. van den Doel (crèche en zondagsschool).
SEROE COLORADO: 08.30 uur ds A. van den Doel.

****

Op de vuist

Gedurende de behandeling van het verzoek voor een parlementaire enquête over de luchthavenzaak laaiden de gemoederen vrijdagmorgen hoog op in de Centrale Commissie van de Staten. Op een bepaald moment werd de woordenwisseling zelfs zo hevig dat er bijna klappen vielen. Statenvoorzitter Felix Flanegien gaf te kennen dat de enquête wederom zou worden aangehouden omdat er verschillende verzoeken tot onderzoek zijn ontvangen. Bij deze discussie ontstond een woordenwisseling waarbij Benny Nisbet van de PPA begon te schreeuwen, vervolgens naar Tico Croes van de AVP liep en een gevechtshouding aannam. Nisbet snauwde Croes nog wat toe, maar bedacht zich en ging, op aanraden van zijn collega-Statenleden, weer terug naar zijn plaats. Nisbet pakte vervolgens zijn spullen en verliet al mokkend de zaal.

ORANJESTAD — Conseho Parokial Savaneta houdt op zondag een Family Day op de Yara Ranch. Dit is van 10.00 tot 18.00 uur. Er zullen lekkere hapjes en drankjes zijn, een minivlooienmarkt, disco-muziek en vanaf 13.00 het optreden van The Original Band.

De opbrengst van de dag is voor het fonds voor onderhoud en renovatie van de Heilig Hartkerk te Savaneta.

Eribert wint opstel-wedstrijd

ORANJESTAD — Eribert Delamarre (midden op de foto) heeft de opstelwedstrijd voor alle basisschoolkinderen van tien Caribische eilanden gewonnen. De opdracht was om twee opstellen van elk 250 woorden te schrijven over de onderwerpen: 'Mi isla Caribense' en 'Kico turismo ta significa pa Aruba'. Van de Arubaanse scholen werden vijf winnaars geselecteerd en hun opstellen werden naar de Caribbean Tourism Organization (CTO) te Barbados gezonden. De organisatoren kozen Eribert als de winnaar voor Aruba. Deze succesvolle jonge schrijver vertrekt woensdag over een week naar de Bahamas, waar hij Aruba zal vertegenwoordigen op de zestiende Caribische Toerisme Conferentie.

AVP teleurgesteld over uitstel luchthavenenquête

ORANJESTAD — De oppositiepartij AVP is teleurgesteld en verontrust omdat de coalitiepartijen besloten hebben om de behandeling van de aanvraag voor een parlementaire enquête omtrent de luchthavenaffaire uit te stellen. De AVP sluit de mogelijkheid niet uit dat een parlementair onderzoek aan het licht zal brengen dat "enige verdachten een zeer hechte band met een zekere minister onderhouden".

Volgens de partij wordt onderzoek elke dag urgenter omdat het veel gevolgen voor Aruba kan hebben, zowel op nationaal als internationaal gebied. AVP-leider mr.Henny Eman: "Doordat niet direct tot actie werd overgegaan, wordt op internationaal nieveau de indruk gewekt dat Aruba niet serieus te werk gaat in de bestrijding van drugs. Dit heeft tot gevolg dat Aruba in een negatief voetlicht komt te staan, wat ook negatieve gevolgen zal hebben voor het toerisme. De AVP blijft aandringen op meer duidelijkheid in deze zaak, maar schijnbaar schuilen meer ernstige zaken zich achter dit schandaal, wat tot gevolg heeft dat het kabinet Oduber geen onderzoek wenst".

Volgens de partijleider tast de luchthavenaffaire de Arubaanse waarden aan. Uitstel leidt ook tot een vermindering van de mogelijkheden om de zaak op te lossen. Vele bewijzen gaan met het verstrijken van de tijd, verloren. "Het gaat de AVP niet om de personen, die betrokken zijn in deze affaire. Dat is een taak voor het justitieel apparaat. De AVP wil slechts een drugsgevaar voor het eiland verwijderen en duidelijkheid brengen in de houding en de betrokkenheid van regeerders in dit schandaal", zo concludeert Eman.

■ORANJESTAD — Giovanni Petrella B., van het Venezolaanse bedrijf 'Fevipan', verblijft momenteel met vakantie op Aruba. Hij maakte van de gelegenheid gebruik om zijn boek 'El Curioso mundo del pan' ('De merkwaardige wereld van het brood') aan de nationale bibliotheek te schenken. Het boek handelt over de ingediënten voor het broodbakken, het brood zelf, de bakker en de consumenten. Petrella was bij de uitreiking aan bibliotheekdirectrice Alice van Romondt vergezeld van zijn echtgenote.

Aidsbesmetting van tieners brengt Aruba in beroering

ORANJESTAD — De geruchten van de afgelopen week en berichten in de nieuwsmedia over de aidsbesmetting van twee jeugdige schoolgaande Arubaanse meisjes heeft veel stof doen opwaaien. Het is begrijpelijk dat vooral onder de jeugd zoveel consternatie is ontstaan, omdat de besmette meisjes bekendheid genieten als lokale fotomodellen. Het is niet bekend hoe lang deze twee 17-jarigen al besmet zijn en met hoeveel jongens ze seksueel contact hebben gehad.

De nationale Aidscommissie en de Gezondheidszorg proberen de chaos zo goed en zo kwaad mogelijk in goede banen te leiden. De commissie heeft inmiddels vijfduizend dollar beschikbaar gesteld om een nieuwe campagne te gaan voeren en posters te maken. Dr. Jacques van Veen, directeur van directie Volksgezondheid, noemt het een zeer serieus probleem. Hij stelt dat Volksgezondheid vorig jaar een voorlichtingsfilm op de televisie heeft afgedraaid waarin een Amerikaanse student, die aids had opgelopen, vele andere leeftijdgenoten met de ziekte had besmet.

Van Veen: "Toentertijd heeft dit geen reacties opgeroepen en is het programma als onbeduidend opgevangen. Ik betreur het dat de zaak van deze zeventienjarigen zoveel consternatie heeft veroorzaakt".

De directeur vindt dat er geen paniek moet worden gezaaid onder de schoolgaande jeugd, omdat het hun studie zeker niet ten goede zal komen. De kinderen die voor hun gemoedstoestand graag een HIV-test willen ondergaan, kunnen zich te allen tijde melden. Dit moet echter op vrijwillige basis gebeuren omdat het laboratorium geen grote massa binnen bepaalde tijd kan testen. Er is bij Volksgezondheid momenteel een onderzoek gaande en alleen de personen, die door de besmette patiënten worden genoemd, kunnen gedwongen worden een test te ondergaan.

Zelfs de politieke partijen tonen hun bezorgdheid en vragen zich af waarom het zo ver heeft moeten komen. OLA-leider Glenbert Croes maant de jeugd aan om hun ouders in vertrouwen te nemen. Volgens de politieke partij 'vullen de verhalen over aids de gemeenschap met vrees, vooral omdat het een ziekte is waar de mensen relatief maar weinig van afweten'. OLA vraagt de regering om zo snel mogelijk met een preventieve campagne te beginnen om niet alleen de mensen goed in te lichten, maar ook om meer aidsslachtoffers te voorkomen.

De nationale Aidscommissie Aruba werkt actief mee en speelt in op alle geruchten. Er zal op zeer korte termijn voor informatieve en oriëntatieve programma's worden gezorgd. Volgens de commissie is het mogelijk om gratis en anoniem een HIV-virustest te laten doen. Iedereen die graag een test wil laten doen, moet met de Dienst Besmettelijke Ziektes bellen op nummer 23918. Dit kan van maandag tot en met vrijdag tussen 7.30 en 15.00 uur, waarbij een afspraak kan worden geregeld. Ook kan het vertrouwelijk via de huisarts gebeuren.

Surplus van 20 miljoen florin

Minister Laclé betreurt getreuzel met begroting

ORANJESTAD — Minister van Financiën, ing. Roland Laclé, betreurt het dat de begroting voor het dienstjaar 1993 niet vóór of op 1 september is ingediend, zoals de wet voorschrijft. De begroting, met een surplus van ongeveer 20 miljoen florin, zal nu volgende week of de week daarna bij de Staten worden ingediend. De bewindsman noemde diverse factoren op die de vertraging veroorzaakten, zoals wijzigingen op het allerlaatste moment en kleine technische computerfouten. Hij maakt zich zorgen over de stijging van bepaalde posten in de begroting 1993 vergeleken met een jaar daarvoor. Personeelskosten is met ongeveer 27 miljoen florin gestegen en maakt 30 procent van de begroting uit. Van de personeelskosten is éénderde bestemd voor de extra leerkrachten die aangetrokken werden voor het onderwijs en het meerpersoneel dat aangetrokken werd voor de politie en de justitie. Bovendien zijn daar de 7,75 procent en de vakantieuitkering voor het personeel bij gekomen.

De begroting 1993 wordt ook beïnvloed door uitgaven die dit jaar gedaan werden, iets dat in 1991 niet het geval was. "De regering betaalde dit jaar 8 miljoen florin aan verloren rechtszaken", aldus Laclé.

De minister zei verder, dat in 1993 Aruba een aanvang moet maken met de aflossing van de 100 miljoen gulden aan Nederland. Deze lening werd indertijd aangegaan, nadat door vertrek van de Lago Aruba ongeveer 50 procent van haar inkomen verloor. Per jaar moet vier miljoen florin worden afgelost op deze zachte lening, zodat het zo'n dertig jaar zal duren eer het bedrag helemaal is afgelost. Een andere factor is, dat Setar minder winst zal maken doordat er een nieuwe kabel in zee moet worden gelegd en Setar in de aanlegkosten hiervan moet bijdragen.

Grote belangstelling voor Caribbean Tax Conference

ORANJESTAD — De belangstelling is groot en de voorbereidingen voor de First Caribbean Tax Conference, die van 7-9 oktober in Hyatt Regency Aruba plaatsvindt, zijn in volle gang. Investeren in de Caribische regio staat tijdens deze dagen centraal.

Het onderwerp wordt vanuit verschillende perspectieven benaderd, met nadruk op de fiscale aspecten. Ook de relaties op belastinggebied tussen het Caribisch gebied enerzijds en de Verenigde Staten en de Europese Gemeenschappen anderzijds komen uitvoerig aan de orde.

De sprekerslijst staat inmiddels nagenoeg geheel vast. Het is onder meer gelukt om Grace Navarro van het Amerikaanse ministerie van Financiën aan te trekken voor een inleiding over het interessant onderwerp van de 'Tax Information Exchange Agreement'. De organisatoren wachten nog slechts op de bevestiging wie vanuit de Nederlands-Antilliaanse offshore sector als inleider zal optreden.

De belangstelling voor de conferentie is groot. Zowel bij de International Tax Academy (ITA) in Amsterdam als bij het secretariaat van de Stichting First Caribbean Tax Conference op Aruba stromen de aanmeldingen binnen. Met inschrijvingen uit landen zoals Nederland, de Verenigde Staten, Jamaica, Oostenrijk en Zwitserland belooft de conferentie een interessant platform te worden voor brede gedachtenwisseling en contactlegging.

Uit de inschrijvingen blijkt, dat ook de lokale zakenwereld veel betekenis hecht aan het congres, hoewel bij de organisatoren de indruk bestaat dat sommige belangstellenden menen met de inschrijving te kunnen wachten tot de aanvang van de conferentie. In het belang van een goede organisatie is het echter nodig dat tijdig zicht bestaat op het aantal deelnemers. Inschrijving van te voren is dan ook noodzaak.

Om tegemoet te komen aan hen die aanvankelijk van plan waren zich pas bij aanvang van de conferentie in te schrijven, is besloten de eerder vastgestelde inschrijvingstermijn met een week te verlengen tot 14 september. Bovendien is het ook mogelijk het inschrijvingsformulier per fax in te zenden. Het faxnummer van de organisatoren in Aruba is 46683, het postbusnummer 715.

FAVI haalt ook dit jaar recordbedrag op

ORANJESTAD — Ook in 1991 haalde de 53 vrijwilligers van de stichting voor visueel gehandicapten (FAVI) een recordbedrag van bijna 49.000 florin op aan donaties en steeg ook het aantal donateurs met 127 tot 1476. Het bestuur is 'best tevreden' met dit resultaat, 'hoewel een stijging van drie en een kwart procent niet al te veel is. Maar het is en blijft een geweldige prestatie van de vrijwilligersgroep om ieder jaar weer de opbrengst te verhogen'.

De vrijwilligers zijn met ingang van 1 september weer op pad gegaan om alle bij de FAVI ingeschreven jaarlijkse donateurs te bezoeken om hun donatie voor dit jaar in ontvangst te nemen. Er is wederom een klein cadeautje voor alle donateurs.

Behalve deze donatieactie is de FAVI gestart met een televisiespotje om het Arubaanse publiek bewust te maken van het feit dat er blinden en slechtzienden zijn, die ook aan het verkeer deelnemen, zij het te voet. Zij gebruiken daarbij een lange witte stok met rode biesjes, die internationaal erkend is als symbool voor blindheid of slechtziendheid. In de meest ontwikkelde landen is de witte taststok bovendien in het verkeersreglement opgenomen.

Het is op Aruba al enkele malen voorgekomen dat een taststokgebruiker zijn stok omhoog stak ten teken dat hij wilde oversteken en dat dit niet door chauffeurs werd gerespecteerd. Met het televisiespotje hoopt de FAVI iedereen ervan te doordringen dat de visueel gehandicapte niet alleen ook recht heeft om zich veilig in het verkeer te kunnen voortbewegen, maar dat het bovendien een kwestie van gewoon menselijk fatsoen is, om hen daarbij een handje te helpen, door even voor die witte stok te stoppen.

Wie nog geen donateur van de FAVI is en dat wel wil worden, kan telefonisch contact opnemen met de telefoonnummers 24120 en 25152.

AEP in brief aan regering:

Buitenlandse werknemers ontnemen autochtonen werk

ORANJESTAD — Associated Engineers and Planners (AEP) doet in een brief een beroep op de regering, het departement Economische Zaken en de Kamer van Koophandel om onmiddellijk een einde te maken aan de werkzaamheden die buitenlandse aannemers, architecten en ingenieurs op Aruba verrichten. "Zij ontnemen de lokale mensen het werk, terwijl er lokale bureaus, bedrijven en werknemers zijn die een groot deel van de werkzaamheden die de buitenlanders verrichten, kunnen doen".

Volgens het AEP is het niet alleen het Concorde Hotel dat zich schuldig maakt aan het aantrekken van buitenlandse firma's. Ook bij andere projekten en op bijna alle terreinen en beroepen gebeurt dit. De AEP heeft met zowel de oude als de nieuwe eigenaren van het Concorde Hotel gewerkt.

Ing. Tico Petronia van AEP: "Het hotel beloofde met ons te zullen blijven werken als de grote werkzaamheden zouden beginnen, maar de werkelijkheid is dat zij hun eigen mensen, met of zonder werkvergunning, hebben aangetrokken om werkzaamheden op ons terrein te doen".

De AEP is van mening dat de regering onmiddellijk een einde moet maken aan de huidige gang van zaken. Voor het aantrekken van buitenlandse bureaus moet eerst worden nagegaan of het werk niet door eigen mensen kan worden gedaan. Is een buitenlands bureau expert op een ander gebied, dan kan het toestemming krijgen om te werken als expert op dat gebied, maar samen met een lokaal bureau.

"Alleen de regering, directie Economische Zaken en de Kamer van Koophandel kunnen een einde maken aan deze gevallen die onze lokale bedrijven benadelen die wél gevestigd zijn, geld in Aruba investeren, lokale mensen in dienst nemen en belasting betalen aan de overheid", aldus de brief van de AEP aan de regering.

Lezing voor architecten

ORANJESTAD — De Arubaanse Ingenieurs- en Architectenvereniging, ADIAA, organiseert op donderdag 10 september een lezing over 'Facility Design, Management en Planning'. De lezing is niet alleen interessant voor architecten, maar zeer zeker ook voor gebouwbeheerders.

De spreker is ir. Rik Schijf, verbonden aan Plan D2. Schijf is al vele jaren intensief met deze materie bezig. Hij heeft vele publikaties hierover op zijn naam staan, onder andere in: De Bouwadviseur, Gebouwmanagement, VCA Mededelingen, Facility Management Magazine. Hij sprak onlangs in het symposium van de UNA 'CAD en Facility Management'.

De aanvang van de lezing is om 18.15 uur in de aula van de Universiteit van Aruba en duurt tot 20.00 uur.

***

De dagelijkse OLIEPRODUCTIE van de Organisatie van olie-exporterende landen (OPEC) is in augustus volgens gegevens van het Internationale Energiebureau (IEA) in Parijs met 200.000 vaten (van 159 liter) gestegen tot 24,3 miljoen vaten.

Beleg rond Gorazde opgeheven:

Sarajevo merkt nog niets van "Londen"

SARAJEVO - De hoop op vrede in Bosnië-Hercegovina, die vorige week ontstond door de Joegoslavië-conferentie in Londen is in het weekeinde aanzienlijk getemperd als gevolg van aanhoudende gevechten. Deze dreigen de akkoorden van Londen op losse schroeven te zetten. Een van de afspraken was dat alle zware wapens binnen een week onder controle van de VN-macht UNPROFOR zullen staan. Voor beraad daarover arriveerde plaatsvervangend VN-secretaris-generaal Marrack Goulding zondag in Zagreb op doorreis naar Sarajevo, waar hij sprak met de Bosnische president Alija Izetbegovic.

Sarajevo schudde zondag weer op zijn grondvesten door artillerievuur. Door een mortiergranaat op een marktplein in de binnenstad kwamen zeker vijftien mensen om. In de hoofdstad kwamen nog eens drie mensen om door granaten op het religieuze centrum van de Bosnische Moslems dat daar gevestigd is. Hun leider, Reis-Ul-Ulema, raakte gewond. Ook elders in de republiek, rond Bosanska Grada aan de grens met Kroatië en in Nova Gradiska, vocht men door. "Het in Londen aangekondigde spoedig einde van de strijd lijkt steeds onwaarschijnlijker te worden", zo luidde het op de Bosnische radio.

VERTREK UITGESTELD

Na de aankondiging door de Servische leider Radovan Karadzic op zaterdag dat zijn troepen het beleg van Gorazde zouden opheffen werd zondag door Bosnische regeringsbronnen vernomen dat zij Gorazde hadden "bevrijd". Karadzic zei dat hij het bevel gaf om te voldoen aan de afspraken op de conferentie in Londen.

De stad, waar voor de oorlog 35.000 mensen woonden, was sinds april totaal afgesloten van de buitenwereld. Het enige VN-konvooi dat in al die tijd de stad kon bereiken, enkele weken geleden, meldde toen dat geen gebouw ongeraakt was gebleven door de bombardementen en dat er water, stroom, voedsel noch medicijnen waren en dat mensen er zonder verdoving moesten worden geopereerd. Het vechten schijnt er nog niet volkomen geluwd te zijn.

Het vertrek van een VN-hulpkonvooi van tien vrachtwagens met voedsel en medicijnen naar Gorazde, oorspronkelijk voorzien voor maandagochtend bij het aanbreken van de dag, is namelijk uitgesteld - in principe tot woensdag - wegens gevechten rondom de stad, zo deelde een functionaris van het hoge VN-commissariaat voor de vluchtelingen Larry Hollingworth zondag mee in Sarajevo.

Fraai spel leidt niet tot overwinning

Tweede schaakpartij tussen Spasski en Fischer remise

SVETI STEFAN - Op nauwelijks honderd kilometer van het strijdtoneel in de Joegoslavische burgeroorlog tekenden de schakers Bobby Fischer en Boris Spasski de vrede. Het markante paar apart zat in de tweede partij voor de 'revanche-tweekamp van de eeuw' maar liefst bijna zeven uur achter het bord om na 59 zetten tot de ontdekking te komen dat alles voor niets was geweest. Immers, remises in deze match tellen niet. Degene, die het eerst tien winstpartijen op zijn naam brengt, is winnaar. Fischer staat met 1-0 voor vanwege de winst in het openingsduel.

Op het eiland Sveti Stefan in Montenegro kwamen waarnemers opnieuw tot de slotsom, dat Bobby Fischer nog dezelfde dingen op het schaakbord in staat is als twintig jaar geleden, toen hij zich uit algemene onvrede met de 'boze' schaakwereld om hem heen vrijwillig opsloot na het behalen van de wereldtitel tegen dezelfde Spasski in Reykjavik.

"Dit was heel fraai spel", zei de Russische grootmeester Nikitin. "De Fischer, die we vandaag zagen was de Fischer van 1972". Er mankeerde eigenlijk maar een ding aan: een nieuwe overwinning.

Met wit kwam Spasski, die voor het begin nog een paar minuten van gedachten wisselde met Fischer, aanzienlijk beter uit de opening dan woensdag in het eerste duel, waarin hij volkomen werd overrompeld. Hij behandelde de Samisch-variant van het Koningsindisch voortvarend en kon op een prettige positie bouwen. De eerste negen zetten waren een herhaling van een partij van de Amerikaan in 1970 tegen de Roemeen Gheorghiu. Op de tiende zet week Fischer af met Pa6. Overigens waren de dames drie zetten eerder al van het bord verdwenen.

CONSOLIDEREN

Spasski leek er na een pionoffer op uit te zijn zijn stelling te consolideren. Maar gaandeweg bleek toch dat de fut er bij deze schaak-VUT-er (hij is 55 jaar, zes jaar ouder dan de Amerikaan) al weer snel af ging. Fischer kon het evenwicht herstellen omdat de vermoeid rakende Spasski het middenspel niet goed behandelde. De Amerikaan won een kwaliteit, maar kon toch niet voorkomen dat Spasski ditmaal wel een sluitend verdedigingsnet vond. Na de 52ste zet waren alle waarnemers het erover eens, dat het remise zou worden. Dat moment kwam zeven zetten later op voorstel van Fischer.

Het was velen opgevallen, dat Fischer vertrouwde op de zetten in het Koningsindisch, zoals die twintig jaar geleden in zwang waren. De door velen als verbeteringen geziene aanpassingen van de officiële wereldkampioen Gari Kasparov negeerde Fischer daarmee. "Hij is lastig te bestrijden", zei de IJslander Petursson. "Er mankeert absoluut niets aan zijn manier van spelen".

Fischer dacht, dat hij winstkansen had laten liggen. "Boris speelde een goede partij, maar hij had een paar slippertjes", zei hij na afloop. "Ik kreeg mogelijkheden om te winnen. Aan het eind was het echter potremise."

Manon Bollegraf in tennisvakbond

NEW YORK - Manon Bollegraf is in New York gekozen tot vice-president van de vrouwentennisvakbond WTA.

De speelster uit Ermelo keerde na twee jaar terug in het bestuur.

Bollegraf was bij de bestuursverkiezing aanwezig. Haar rechter enkel zat in het loopgips als gevolg van een operatie. Drie weken voor de Olympische Spelen verstuikte ze haar enkel in Frankfurt.

Bij de training op het Melkhuisje in augustus ging ze weer door haar enkel. In het Dijkzigtziekenhuis in Rotterdam werden de enkelbanden vervangen.

Ros Fairbank en Arantxa Sanchez werden voor de eerste keer in het WTA-bestuur gekozen. Mercedes Paz en Bollegraf maakten hun rentree. Pam Shriver werd herkozen als voorzitter. Het bestuur telt dertien leden onder wie Navratilova. Voor Chris Evert werd de functie van business-adviseur geschapen.

GENUA - De nationale volleybalploeg strijdt tijdens de toer vier in Japan om een totaal van 800.000 dollar prijzengeld.

Aan het toernooi, van 10 tot 15 november in Tokyo en Osaka, nemen Japan, Brazilië, Nederland en de Verenigde Staten deel. De laatste drie landen als medaillewinnaars van Barcelona.

Fischer-Spasski zet voor zet

SVETI STEFAN - Het zetverloop van de tweede partij:

Wit: Spasski (Fra).

Zwart: Fischer (Vst).

1. d2-d4, Pg8-f6, 2. c2-c4, g7-g6, 3. Pb1-c3, Lf8-g7, 4. e2-e4, d7-d6, 5. f2-f3, c7-c5, 6. d4xc5, d6xc5, 7. Dd1xd8, Ke8xd8†, 8. Lc1-e3, Pf6-d7, 9. Pg1-e2, b7-b6, 10. 0-0-0, Pb8-a6,

11. g2-g3, Pa6-c7, 12. f3-f4, e7-e6, 13. Lf1-h3, Kd8-e7, 14. Th1-f1, h7-h6, 15. e4-e5, Lc8-b7, 16. g3-g4, Ta8-d8, 17. Pe2-g3, f7-f6, 18. Pc3-e4, f6xe5, 19. f4-f5, Lb7xe4, 20. Pg43xe4, g6xf5,

21. g4xf5, Pd7-f6, 22. Tf1-g1, Td8xd1†, 23. Kc1xd1, Lg7-f8, 24. Pe4xf6, Ke7xf6, 25. Tg1-f1, e6xf5, 26. Tf1xf5†, Kf6-g7, 27. Tf5xe5, Lf8-e6, 28. Te5-e4, Ld6xh2, 29. Kd1-e2, h6-h5, 30. Te4-e7†, Kg7-f6,

31. Te7-d7, Lh2-e5, 32. b2-b3, h5-h4, 33. Ke2-f3, Th8-g8, 34. Lh3-g4, h4-h3, 35. Td7-h7, h3-h2, 36. Le3-f4, Tg8-f8, 37. Lf4xe5†, Kf6-g6†, 38. Kf3-e4, Kf6xh7, 39. Le5xh2, Tf8-e8†, 40. Ke4-f5, Pc7-e6,

41. Kf5-f6, Pe6-d4, 42. Lh2-d6, Te8-e4, 43. Lg4-d7, Te4-e2, 44. a2-a4, Te2-b2, 45. Ld6-b8, a7-a5, 46. Lb8-a7, Tb2xb3, 47. Kf6-e5, Pd4-f3†, 48. Ke5-d6, Pf3-d2, 49. Ld7-e6, Tb3-b4, 50. Kd6-c6, Pd2-b3,

51. Le6-d5, Tb4xa4, 52. La7xb6, Ta4-a1, 53. Lb6xc5, a5-a4, 54. Lc5-b4, a4-a3, 55. c4-c5, Pb3-d4†, 56. Kc6-d7, Ta1-d1, 57. Lb4xa3, Pd4-c2, 58. c5-c6, Td1xd5†, 59. La3-d6

Remise.

Gullit vraagt om duidelijkheid

Zes buitenlanders voor drie plaatsen in ploeg

MILAAN - Aan het begin van de Italiaanse voetbalcompetitie lijkt het "dreamteam" van Milan scheuren te vertonen.

Zes buitenlan ders voor slechts drie plaatsen in het veld is teveel, zelfs voor Milan.

Ruud Gullit, die afgelopen woensdag in de bekerwedstrijd weer eens mocht meedoen en twee keer scoorde, heeft zich vrijdag in het trainingskamp van AC Milan nogal bitter uitgelaten. De aanvoerder van het Nederlands elftal vroeg de clubleiding duidelijkheid over zijn positie.

Ruud Gullit: "Er is iets veranderd sinds mijn komst in Milaan. Ik voel me niet meer zoals vroeger. De tegenstanders schudden mij de hand, de mensen op straat houden mij tegen, maar ik krijg geen uitleg. In de wedstrijd van woensdag heb ik niet goed maar redelijk gespeeld. Het ontbreekt me aan wedstrijdritme.

Om goed te spelen moet ik het vertrouwen van iedereen hebben. Ik weet hoeveel ik waard ben. Ik ben pas dertig jaar. Het is nog te vroeg om nu al langs de kant te worden gezet. Ik verdien het ook niet, daarvoor heb ik de afgelopen vijf jaar te veel voor de club gedaan."

Gullit wenste geen commentaar te geven op de woorden van Savicevic. Bij het tekenen van zijn contract zou Savicevic zijn toegezegd dat Gullit uit de groep zou vallen. Vooralsnog lijkt Capello, de trainer van Milan, te kiezen voor Van Basten, Rijkaard en Papin. Voor de andere buitenlanders is slechts plaats in het schaduwteam. Ook in de Serie-A mogen per wedstrijd niet meer dan drie buitenlanders worden opgesteld.

Bridgers gaan nog voor brons

SALSOMAGGIORE - De Nederlandse bridgers kunnen bij de Olympiade in de Italiaanse plaats Salsomaggiore nog hooguit brons halen.

Het team van coach Kirchhoff verloor in de halve eindstrijd met duidelijk verschil van Frankrijk: 115-149.

De Fransen treffen in de finale titelfavoriet Verenigde Staten. De Amerikanen ontdeden zich, na Egypte in de kwartfinale, ook met opvallend gemak van Zweden: 202-137. De eindstrijd is een herhaling van de uitkomst van de bridge-Olympiade van 1980 in Valkenburg. Toen won Frankrijk.

Bij de vrouwen lijkt het goud naar Oostenrijk te gaan. Na 64 van de 96 spellen leidden de Oostenrijksen tegen Groot-Brittannië met 180-158. De bronzen medaille was voor Frankrijk, dat in 32 spellen Europees kampioen Duitsland met 52-26 aftroefde.

Eerste ontslag coach Serie A

UDINE - Nog voor de competitie in Italië is begonnen, is de eerste coach al ontslagen.

Sinds donderdagavond is Adriano Fedele zonder werk, minder dan drie maanden nadat hij Udinese van de Serie B naar de hoogste klasse had gebracht.

Fedele wordt opgevolgd door Alberto Bigon, die in 1990 met Napoli de Italiaanse titel veroverde.

De vertrokken coach had een verschil van mening met het verenigingsbestuur, maar dat is in Udine gewoonte. Sinds Giampaolo Pozzo in 1986 voorzitter van de club werd, zijn al elf trainers ontslagen.

Ontbreken Ron Zwerver een duidelijk gemis

Cuba neemt revanche op Oranje in halve finale World League

GENUA - Nederland ging voor de gouden medaille, Cuba gaat voor goud geld. Waar Nederland de Caribiërs nog geen maand geleden uit de finale van het Olympisch toernooi hield, gebeurde in Genua het omgekeerde tijdens de eindronde van de World League.

Het andere verschil was, dat de in Barcelona superieure Ron Zwerver nu op de tribune zat. Cuba won met 3-1 en speelt zaterdag voor een hoofdprijs van een miljoen dollar tegen de winnaar van Italië - Verenigde Staten.

Ron Zwerver zei eens dat hij onmisbaar is voor de Nederlandse ploeg. Hij kreeg meer dan een beetje gelijk. Met de beste aanvaller van de wereld was Cuba in de lauwe partij te pakken geweest. Want beide landen oogden vermoeid, maakten tal van fouten, waren ver verwijderd van de topvorm, maar het geringe kwaliteitsverschil was te overbruggen geweest met een gezonde Zwerver.

Excuses van verliezers klinken vaak vervelend, maar Arie Selinger mocht zich met recht beklagen over de afwezigheid van de Amsterdammer, die ondanks een bijna herstelde voetblessure geen risico durfde nemen in verband met zijn nabije toekomst bij Treviso. Hij scheurde in Barcelona een pees en is in de laatste fase van zijn herstel. Selinger: "Ron is zes jaar bij het team geweest en deed vrijwel altijd mee. Hij maakt de meeste punten. Door zijn afwezigheid misten we aanvalskracht en dan praat ik nog niet eens over zijn sprongservice en passing."

Selinger probeerde Martin Teffer als alternatief, maar zag dat helemaal mislukken. Op 1-3 in de tweede set kon de nieuwe aanvaller van Cannes inrukken. Klok was als vervanger beter, maar niet goed genoeg. Selinger wisselde overigens vrijwel voortdurend. Aanvankelijk hielp het weinig. Pas na twee verloren sets kwam Nederland in het ritme. Passend, blokkerend. De derde reeks werd gewonnen, in de vierde gingen voorsprongen met perspectief (7-1, 10-5, 12-8) verloren. Vreemd, want Cuba lag bijna.

ONTBREKEN ZWERVER

Het ontbreken van Zwerver en spelverdeler Blange, die bijkomt van een operatie, gaf wel aan dat de finale voor het duo van ongeschikt belang was. FIVB-voorzitter Acosta zei dat de World League ooit belangrijker moet zijn dan het Olympisch volleybaltoernooi. Vooralsnog is die gedachte een hersenspinsel. De eindronde kwam in ieder geval voor de Nederlanders helemaal op het verkeerde moment.

De opmerking van roerganger Zwerver, dat hij zijn afscheid al in Barcelona had genomen, was allesverzeggend. Treviso heeft flink geïnvesteerd in hem en Posthuma en de Benetton-bazen eisen prijzen. Zelfs Arie Selinger, voor wie hij vroeger alles zou doen, kreeg hem niet de vloer op.

Blange had eventueel op het formulier kunnen voorkomen voor de blokkering, als alternatief voor De Reus. Selinger koos voor de laatste, die vervolgens als enige van de twaalf niet speelde. Hetgeen de spelverdeler deed vermoeden, dat de coach wraak nam voor de lelijke woorden die Blange over de Amerikaan zei.

Vooral de huidige en toekomstige "Italo's" trainden sinds Barcelona weinig, mede omdat ze tal van zaken te regelen hadden. Bovendien werd in de tussenliggende periode volop met prut gesmeten in plaats van het zilver op te poetsen. Assistent-trainer Treibitch vond dat Blange zijn praatjes niet waarmaakte, de spelverdeler haalde de vroeger bijna voor heilig verklaarde trainer Selinger hard onderuit, Selinger op zijn beurt vond dat het premiestelsel oneerlijk was.

Blijvers als Selinger junior, Boudrie en Van der Horst weten alleen dat de bond ze een nieuw contract heeft aangeboden tot het eind van het jaar, maar ze hebben geen idee wat ze vanaf maandag doen. Zeker weten ze alleen, dat zaterdag in de om de derde plaats 200.000 dollar te verdienen is.

Nieuw wereldrecord met 11,99 m

Eerste goud op Paralympics voor Nederlandse kogelstoter

BARCELONA - Het eerste volkslied in de Olympische arena bij de Paralympics was het Wilhelmus.

Kogelstoter Willem Noorduin was op de openingsdag verantwoordelijk voor de Oranje-primeur. De Schiedammer boekte een dubbele triomf. Met een wereldrecord van 11,99 meter veroverde hij de gouden medaille.

"Deze prestatie is een beloning voor vier jaar hard trainen", glunderde Noorduin, die vier jaar geleden in Seoul met de discus het zilver bemachtigde. "Ik heb bij mijn vereniging in Rotterdam gemiddeld 21 uur per week gewerkt. De grens van mijn mogelijkheden heb ink nog niet bereikt. Die ligt rond 12,50 meter."

Noorduin, die spastisch is en wiskunde studeert, gaf toe dat de concurrentie niet al te sterk was. "Na mijn tweede worp van 11,99 wist ik al zeker, dat ik goud had", glimlachte de atleet.

Het oude wereldrecord stond op naam van de Amerikaan Denton Johnson, die drie jaar geleden een afstand van 11,32 bereikte. Hij moest in Barcelona met 11,24 genoegen nemen met de derde plaats. Zijn landgenoot Thomas Becke werd tweede met 11,61.

Zwemmer Alwin de Groot won als tweede Nederlander eremetaal. De Barnevelder veroverde de bronzen medaille in de finale van de 400 meter vrije slag. De Groot verloor zijn wereldrecord van 4.39,13 aan de Brit Moreton, die aantikte in de nieuwe toptijd van 4.32,46. De Groot kwam achter diens landgenoot Noble (4.33,82) uit op een persoonlijk record van 4.35,52.

De Nederlandse voetbalploeg opende overtuigend met een royale zege van 7-1 op Engeland. De doelpunten kwamen op naam van Jaap de Vries (4), Paul Heersink (2) en Bert Verbeek. De twee basketbalteams kwamen eveneens tot winst. De mannen versloegen Israel (71-36), de vrouwen waren te sterk voor Japan: 53-37.

Dick Advocaat houdt EK-ploeg ongewijzigd

ZEIST - Bondscoach Dick Advocaat heeft voor de wedstrijd van woensdag in Eindhoven tegen Italië, Michels' selectie voor het Europese kampioenschapnagenoegongewijzigd overgenomen.

De enige speler van de zestien, die niet in Zweden was, is Feyenoords doelman Ed de Goey.

Vijf man uit de Zweedse groep zijn voor de oefenwedstrijd niet geselecteerd. Van Breukelen en Van Tiggelen, die hun loopbaan met het Nederlands elftal hebben afgesloten, Jonk die geblesseerd is, plus Viscaal en Bosz.

Advocaat heeft de volgende zestien spelers opgeroepen:

De Goey (Feyenoord) en Menzo (Ajax).

Van Aerle (PSV), Blind en De Boer (Ajax), Koeman (Barcelona).

Wouters (Bayern München), Witschge (Feyenoord), Winter (Lazio) en Rijkaard (AC Milan).

Bergkamp en Roy (Ajax), Van Basten en Gullit (AC Milan), Van 't Schip (Genoa) en Kieft (PSV).

De selectie van Jong Oranje, dat een dag eerder in Bocholt tegen Jong Duitsland speelt, is vrijwel geheel nieuw. Slechts Overmars, Scheepers en Van Hoogdalem, vorig seizoen in de mislukte Olympische voorbereiding geregeld opgeroepen, zijn overgebleven.

Advocaats assistent Rinus Israel heeft de volgende spelers aangewezen:

Davids en Overmars (Ajax), Deckers (Fortuna Sittard), Roorda (FC Groningen), Van As en Scheepers (MVV), Gesthuizen (NAC), Faber, Beerens en Hoekstra (PSV), Van Hoogdalem (RKC), Vierklau (Utrecht), Van der Looi en Loeffen (Vitesse), Van Gastel en Griemink (Willem II).

Onverwachte hulp voor Katrin Krabbe

FRANKFURT - Katrin Krabbe heeft uit onverwachte hoek steun gekregen in haar hoop de dreigende schorsing van vier jaar te kunnen ontlopen.

Professor Arnold H. Beckett, lid van de medische commissie van het Internationaal Olympisch Comité, zei in een interview met de "Frankfurter Neuer Presse" dat het gewraakte middel Clenbuterol niet tot de anabole steroiden mag worden gerekend.

Beckett meent dat de internationale amateur atletiek federatie (IAAF) de richtlijnen omtrent het gebruik van verboden stimulerende middelen naar eigen goeddunken heeft veranderd zonder hiervoor specialisten te hebben geraadpleegd.

AC Milan en team Italië

MILAAN - Voor de vriendschappelijke wedstrijd van woensdag in Eindhoven tegen Italië is bijna een compleet elftal van AC Milan uitgenodigd.

Naast de drie Nederlanders, die Dick Advocaat opriep, is de club van Berlusconi met zeven man vertegenwoordigd in de voorlopige Italiaanse selectie: Costacurta, Baresi, Maldini, Eranio, Lentini, Donadoni en Evani.

Voor de bekerwedsgtrijd van afgelopen woensdag tegen Ternana deed coach Capello voor Milans veredelde B-ploeg slechts een beroep op de helft van het tiental, Gullit, Costacurta, Eranio, Evani en Maldini als invaller.

De voorlopige Italiaanse selectie, die pas dinsdagavond in Nederland zal aankomen, bestaat uit:

Pagliuca (Sampdoria) en Marchegiani (Torino), Dino Baggio (Juventus), Costacurta, Baresi, en Maldini (AC Milan), Mannini (Sampdoria) en Bianchi (Internazionale), Eranio, Lentini, Donadoni en Evani (AC Milan), Zola (Napoli) en Di Chiare (Parma), Roberto Baggio, Casiraghi en Vialli (Juventus), Mancini (Sampdoria) en Signori (Lazio).

Manager Carl Lewis furieus over uitspraak Springstein

TURIJN - De manager van Carl Lewis, Joe Douglas, gaat de mogelijkheden van een rechtszaak tegen Thomas Springstein, ex-trainer van de wegens doping geschorste atlete Katrin Krabbe, onderzoeken.

Douglas wendt zich voor advies tot de juristen van de Santa Monica Track Club, waar Lewis lid van is.

Springstein zou deze week volgens een artikel in het Duitse boulevardblad Super Illu hebben gezegd dat Lewis en andere leden van zijn club beugels moesten dragen om de door het gebruik van groeihormonen veranderde gebitsstructuur te corrigeren.

"Ik zou wel eens willen weten bij welke gelegenheid Carl dan die beugel moet hebben gedragen", reageerde Douglas furieus. "De uitspraken van Springstein vloeien voort uit het feit dat de man volledig vertwijfeld is. Maar dat geeft hem nog geen recht de namen van Carl en de anderen zomaar door het slijk te halen."

Springstein heeft kort na het verschijnen van het artikel gezegd dat hij de gewraakte uitspraken helemaal niet heeft gedaan.

Lewis werd vrijdagavond in Turijn voor het begin van de finale van het grand prix-circuit gehuldigd door IOC-voorzitter Juan Antonio Samaranch. "Lewis is niet alleen de nummer één in de atletiekwereld, hij heeft altijd gestreden voor een dopingvrije sport", zei de Spanjaard.

"Ik wil Carl daarvoor bedanken. Ik hoop dat hij nog een paar jaar doorgaat en er in 1996 in Atlanta opnieuw bij zal zijn." Lewis kreeg een gouden halsband uitgereikt.

Sport Agenda

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
(zwembad)
open van 09.00-12.00/14.00-17.00 uur dinsdag- en donderdagmorgen gesloten

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n, Rif)
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden): vrijdag van 20.00-22.30 uur; zaterdag van 14.00-17.00/20.00-22.00 uur en zondag van 12.00-17.00 uur

BOWLEN
(Damacor Bowling Club, Chuchubiweg)
openingstijden: maandag t/m donderdag van 17.00-02.00 uur; vrijdag en zaterdag van 16.00 uur tot na 02.00 uur; zondag vanaf 13.00 uur.

SCHAAKVERENIGING CURAÇAO
(Rust & Burgh)
iedere maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

SCHAAKVERENIGING JANWE
(Sentro di Bario Janwé)
elke zaterdag van 09.00-13.00 uur schaakles en -training voor de jeugd vanaf 7 tot 23 jaar.

****

ZONDAG
SCHAKEN
(Capablanca)
12.30 uur laatste ronde 'Hughes Lopes in Memoriam Cup';
13.00 uur prijsuitreiking - Plantersrust 5.

VOETBAL
(Federashon Futbòl Kòrsou)
tweede divisie
15.00 uur CH Mahuma vs Scherpenheuvel;
eerste divisie
17.00 uur Jong Colombia vs Victory Boys - Stadion Dr. Antoine Maduro.
jeugd
10.00 uur (B) CH Mahuma vs Streanan Uni;
12.00 uur (A) Estudiantes vs Jong Holland - Suffisant-veld.
10.00 uur (A) Sithoc vs Jong Colombia;
12.00 uur (B) De Koning vs Vesta - Sithoc-veld.
10.00 uur (B) Victory Boys vs Centro Dominguito - Victory Boys-veld.

BASEBALL
(Federashon di Beisbòl di Kòrsou)
AA-klasse
best-of-seven
14.30 uur Sta. Rosa Indians vs Royals Scorpions - Tio Daou Ballpark te Zapateer.

SCHERMEN
(Kopa Angela Jessurun)
09.30 uur floretcompetitie in de A/B/C en S-categorie (heren) - gymzaal Mgr. Zwijssen College.

****

MAANDAG
SPORTPARK MARIE PAMPOEN
15.00-17.00 uur voetbal.
15.00-18.00 uur dammen.

Maradona blijft beslist 'eigendom' van AS Napoli

NAPELS - Napoli heeft de delegatie van de Spaanse voetbalclub Sevilla woensdag laten weten dat Diego Maradona niet te koop is. Zijn Italiaanse werkgever wil de Argentijn aan zijn contract van nog een jaar houden.

De internationale voetbalfederatie (FIFA) raadde vorige week, toen Sevilla zijn belangstelling voor Maradona kenbaar maakte, beide partijen aan rond de onderhandelingstafel te gaan zitten om over de toekomst van de 31-jarige sterspeler te praten. Dat liep woensdag op niets uit.

De Argentijn heeft er een schorsing van vijftien maanden opzitten wegens cocaïnegebruik. Hij heeft steeds uitgeroepen er niets voor te voelen terug te keren naar Napels, waar hij bij de plaatselijke voetbaltrots nog tot 30 juni 1993 onder contract staat.

Sevilla, dat zich verzekerd weet van de diensten van de vroegere Argentijnse bondscoach Carlos Bilardo, zou bereid zijn Maradona een jaarsalaris te betalen van drie miljoen dollar. Napoli zou voor zijn voormalige vedette een transferbedrag van vijftien miljoen dollar (tegen de huidige koers een kleine 24 miljoen gulden) vangen.

De Braziliaanse voetbalclub Palmeiras uit Sao Paulo heeft Maradona maandag overigens al meer dan vier miljoen dollar geboden. "Wij hebben tot nu toe niets gehoord uit Brazilië", zei Gianni Punzo namens Napoli.

Staatshoofd-ontvangst voor Boutros-Ghali

Jeltsin: Rusland loopt schuld bij VN zeker in

MOSKOU - De Russische president Boris Jeltsin heeft secretaris-generaal Boutros Boutros-Ghali van de Verenigde Naties, die in Moskou op bezoek is, vrijdag gezegd dat Moskou van harte de wereldorganisatie steunt met financiële middelen en daden.

Tijdens een uitgebreide ontvangst van Boutros-Ghali in het Kremlin beloofde Jeltsin dat Rusland deze maand september aan de VN 130 miljoen gulden overmaakt. Dit zei de Russische presidentiële woordvoerder, Vjatseslav Kostikov, tegen verslaggevers. Volgens het VN-kantoor in Moskou had Rusland tot juli een betalingsachterstand aan de volkerenorganisatie van ongeveer 240 miljoen gulden. "Uiteraard dekt dit niet al onze schulden (aan de VN), maar het is een serieuze inspanning van onze kant", aldus Jeltsin volgens Kostikov. Jeltsin zou voor het eerste kwartaal van volgend jaar nog eens 140 miljoen hebben toegezegd.

Boutros-Ghali zei in een duidelijke verwijzing naar Westerse landen met een betalingsachterstand zoals de Verenigde Staten -- die nog voor bijna een miljard gulden bij de VN in het krijt staan -- te hopen dat andere, rijkere landen Moskous voorbeeld zullen volgen.

Jeltsin stelde tevens voor binnen de Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa (CVSE) een mechanisme op te richten om etnische conflicten op te lossen. "We moeten snel besluiten nemen, snel komen tot het ingrijpen van vredeshandhavende troepen, zei de Russische leider. Volgens hem zijn de VN soms te laat met reageren op etnische conflicten.

De CVSE-troepen zullen geen rivalen van de VN-"blauwhelmen" zijn, maar moeten met hen samenwerken, aldus Jeltsin.

Voor het eerst viel een VN-secretaris-generaal in Moskou de ontvangst volgens het protocol voor staatshoofden ten deel, zeiden diplomaten. Jeltsin ontving Boutros-Ghali in de met goud gedecoreerde St. Joris hal, en leidde zijn gast door het paleis waarna zij hun bijna een uur durende besprekingen begonnen.

OOK IRAK

Met het einde van de rivaliteit tussen de supermogendheden is de verlamming die de VN decennia parten speelde, doorbroken. Rusland werkt nauw met het Westen samen bij de jongste internationale crises, waaronder Joegoslavie. "Het was psychologisch zeer moeilijk over Joegoslavie te stemmen, het zou gemakkelijker geweest zijn ons van stemming te onthouden", zei Jeltsin. Daarmee doelde hij op de steun van Moskou aan de VN-sancties tegen Servië, een oude bondgenoot van Rusland. "Maar we stemden mee met de andere beschaafde landen".

In tegenstelling tot de Sovjetunie, die samenwerking met de VN puur formeel en vanuit ideologisch standpunt overwoog, steunt Rusland het werk van de VN praktisch. "Rusland steunt de resoluties van de Veiligheidsraad (V-raad). Daarmee worden samen met andere landen concrete stappen genomen. Dit geldt ook voor Irak", zei Jeltsin over de vroegere Sovjet-bondgenoot en grootste wapen-afnemer.

"Voorheen beperkte Rusland zich tot woorden, nu hebben wij twee grote schepen naar de Golf gestuurd om te zorgen dat Irak de VN-resoluties uitvoert. Die schepen zijn onderweg", haalde Kostikov de Russische president aan. Het sturen van een onderzeebootjager en een tankschip, die uit de haven van Vladivostok zijn vertrokken, werd dinsdag in Moskou aangekondigd.

De Europese Investeringsbank (EIB) en de NMB-POSTBANK gaan samen investeringsprojecten financieren van kleine en middelgrote Nederlandse ondernemingen. De EIB stelt hiervoor een "globaal"krediet van Nf 100 miljoen ter beschikking van NMB-Postbank, die hieruit kleinere bedragen kan toewijzen volgens de financieringscriteria van de EIB.

***

Vorkheftruck uitbreker ingesloten

AMSTERDAM - De Amsterdamse politie heeft vrijdagavond de twintigjarige DFN gepakt die op 24 augustus ontsnapte met behulp van een vorkheftruck uit de Drentse strafinrichting Esserheem.

Dat heeft een politiewoordvoerder bekendgemaakt. De van de Antillen afkomstige N zat in Esserheem een straf van drie jaar uit wegens doodslag en zou niet voor november volgend jaar vrijkomen. Hij liet zich door een vorkheftruck over een omheining tillen. Dankzij een tip kon de politie de man arresteren in een flat in de Bijlmermeer. Hij was in het bezit van tienduizend gulden aan valse vreemde valuta.

Brundtland handhaaft belangrijkste ministers

Noors kabinet gewijzigd met oog op werkloosheid

OSLO - De Noorse premier, mevrouw Gro Harlem Brundtland, heeft vrijdag wijzigingen in haar sociaaldemocratische kabinet aangekondigd waarbij zes van de achttien ministers werden vervangen. De premier hield de belangrijkste ministers van Buitenlandse zaken, Defensie en Financiën op hun posten.

Politieke commentatoren zien de kabinetswijzigingen als een poging van Harlem Brundtland de beeldvorming van haar Partij van de Arbeid te verbeteren met het oog op de in najaar 1993 te houden algemene verkiezingen. De partij vormt een minderheidskabinet en haar aanhang is volgens opiniepeilingen van 34,3 procent bij de verkiezingen in 1989 afgenomen tot minder dan 28 procent.

De werkloosheid kent een record-niveau van 7,6 procent. De belangrijkste benoeming is die van Gunnar Berge tot minister van Binnenlandse zaken, in welke functie hij tevens verantwoordelijk wordt voor het creëren van werkgelegenheid.

Bescherming hulp met ontwikkelingsgeld betalen

Belgische paratroepers naar Somalia namens VN

NAIROBI/BRUSSEL - De EG-trojka van Denemarken, Portugal en huidig EG-voorzitter Groot-Brittannië heeft vrijdag tijdens een bezoek aan het hongerende Somalië plannen aangekondigd om een deel van de ontwikkelingshulp te bestemmen voor de financiering van troepen voor de bescherming van hulpleveranties tegen rovende bendes.

De voorhoede van deze troepen zal worden gevormd door vijfhonderd Belgische paratroepen, die zich vrijdag klaar hielden om uit België te vertrekken. Het gaat om elitetroepen, die ook ruime ervaring hebben met humanitaire operaties in Afrika, zoals kortelings nog in Zaïre en Rwanda. Zij zullen bij de bescherming van hulptransporten samenwerken met VN-soldaten. De EG wil daarvoor 27 miljoen dollar beschikbaar stellen. Het Belgische ministerie van Defensie zei dat de troepen waarschijnlijk steun van pantservoertuigen en helikopters zullen krijgen.

België was door de VN gevraagd het Europese deel te leveren van de 3.500 man sterke VN-macht, die voor Somalia wordt gevormd. De aankomst van de eerste vijfhonderd man Pakistaanse troepen, die al in de hoofdstad Muqdisho had moeten aankomen, heeft vertraging opgelopen.

POLITIE: 8000
BRANDWEER: 8222
TAXICENTRALE: 8485
HOSPITAAL: 8900

LANDFILL te Lagoen: maandag t/m vrijdag van 07.00-16.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur; zondag gesloten.

OPENBARE BIBLIOTHEEK
(openingstijden voor het publiek)
maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur; dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/14.00-20.00 uur; zaterdag van 10.00-12.00 uur.
(openingstijden voor lezers)
woensdag van 14.00-19.00 uur.

POSTSLUITING: maandag t/m vrijdag aangetekende stukken om 15.30 uur; gewone stukken om 16.30 uur.

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel, tel. 8696.
Rotary: woensdag 12.00 uur - Restaurant Beefeater.

GALERIA DI ARTE BONAIRE (Kaya Grandi 70): openingstijden: maandag t/m vrijdag van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur.

POLITIECLUB (Weg naar Willemstoren): open op vrijdag van 20.00-24.00 uur; zaterdag van 12.00-24.00 uur.

LVV: openingstijden Slachthuis i.v.m. afwezigheid van de keurmeester zal tot nader order uitsluitend op donderdagen en vrijdagen geslacht en gekeurd worden.

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE (Bonaire Animal Shelter Foundation, Lagunweg 26. Tel.: 8080): openingstijden maandag t/m zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

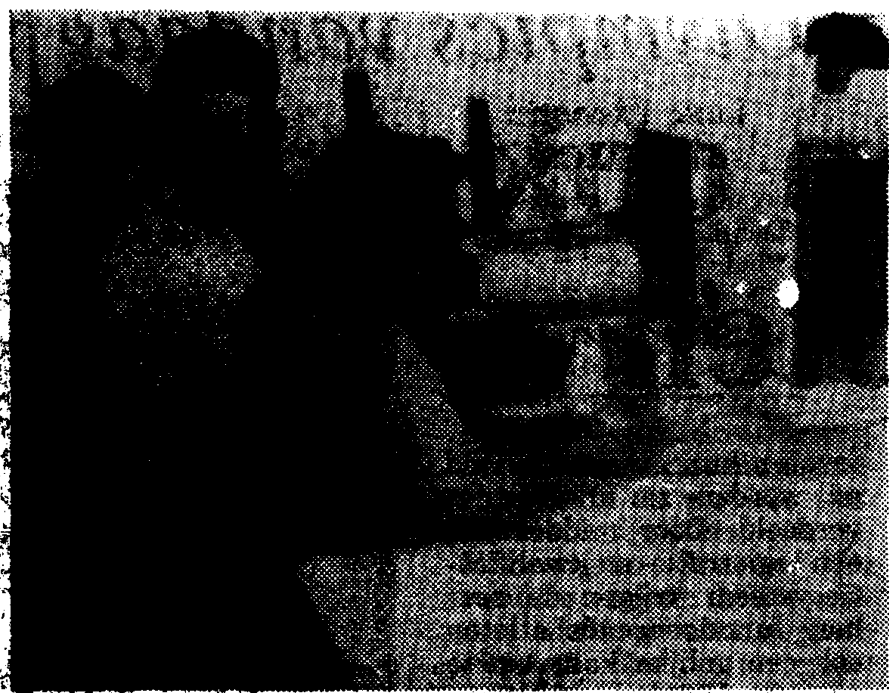
****

KLACHTEN(BEZORGING)
Shon Ma Carolina, Bld. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 16.00 uur tel.: 8342).

****

ZATERDAG
DIVERSEN
BONAIRE PROMOTING FOUNDATION
20.00 uur verkiezing Miss Teenage 1992 - Dominicusschool.

****

KRALENDIJK — Voor de leerlingen van de Scholengemeenschap Bonaire (SGB) is het nu ook mogelijk om het vak 'computerkunde' op te nemen in hun examenpakket. Overigens geen nieuw vak op deze school, want reeds vijf jaar wordt er onderricht gegeven in het gebruik van de computer.

Officieel is nu dat de HAVO-leerlingen examen in het vak mogen afleggen. De boeken daarvoor zijn al aangekomen. Een groep van 28 leerlingen heeft voor computerkunde in het pakket gekozen. De lessen worden verzorgd door drs. Erik van Hoppe.

Op de foto enkele van de komende examinandi in het computerlokaal van de SGB.

PHILIP MORRIS gaat in de omgeving van Leningrad een sigarettenfabriek bouwen. De fabriek, goed voor een productie van tien miljard sigaretten per jaar, biedt werk aan 600 mensen.

Programma Dag van Bonaire

KRALENDIJK — De Dag van Bonaire zal dit jaar gevierd worden rond het Wilhelminaplein. Na een misviering in de St. Bernarduskerk om half acht 's ochtends zal een geüniformeerde optocht naar het Wilhelminapark trekken.

Om negen uur is de officiële opening met het hijsen van de vlag en het zingen van het volkslied. Daarna zullen duiven worden losgelaten. Om kwart over negen is er een toespraak van gezaghebber mr. Frits Goedgedrag, gevolgd door gedeputeerde van cultuur Ramoncito Booi.

Om 9.25 uur zal Elvio Cecilia enkele gedichten reciteren en daarna is er een optreden van Tipiko Bonairiano met Grupo Kayena. Om tien uur wordt het officiële gedeelte afgesloten met een heildronk en een gezellig samenzijn. Dan zullen ook Tipiko Bonairiano, Grupo Kayena en Flor di Trinitaria van Aruba optreden.

Grootste, anti-Griekse partij valt uit de boot

Macedonië: Na twee maanden nieuw kabinet

SKOPJE - Het Macedonische parlement heeft vrijdag met 72 tegen vijf stemmen zijn zegen gegeven aan een nieuwe coalitie geleid door voormalige communisten van de Sociaal-democratische unie van Macedonië. Daardoor is een einde gekomen aan de kabinetscrisis die al twee maanden duurde.

Dit meldde het staatspersbureau MAK Pers, dat eraan toevoegde dat de grootste parlementaire partij, de anti-Griekse VMRO-DPMNE, die 34 afgevaardigden heeft, de zaal uitliep met de eis dat er nieuwe verkiezingen worden gehouden. Deze partij zit niet in de coalitie en niet in het kabinet, wel de Liberale partij en twee partijen die de Albanese minderheid (veertig procent van de twee miljoen Macedoniërs) vertegenwoordigen.

Premier Branko Crvenkovski handhaafde in het nieuwe kabinet de oude ministers van Binnenlandse en Buitenlandse zaken. Een ex-communist bezet ook het ministerie van Defensie. Macedonië is nog bezig een eigen leger op te bouwen dat dertigduizend man moet gaan tellen.

Macedonië, een republiek van het vroegere Joegoslavië, wordt op verzoek van Griekenland niet door de EG erkend, hoewel het aan alle EG-eisen voor erkenning voldoet. De EG en de VS eisen in navolging van Griekenland dat de republiek een andere naam dan Macedonië kiest.

HET WEER

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12:00 uur:
Half bewolkt, mogelijk tijdelijk zwaar bewolkt met voornamelijk in de ochtenduren kans op een plaatselijke bui.
Matige, overdag af en toe vrij krachtige tot krachtige, oostelijke wind (tussen tien en 38 knopen).

WEEROVERZICHT:
De intertropische convergentiezone zal ook in de komende 24 uur actief blijven boven het noordelijk deel van Venezuela. Hierdoor kan er af en toe vochtige lucht boven de Benedenwindse eilanden worden aangevoerd, die voor een toename van de bewolking en plaatselijke bui kan zorgen.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Vanmorgen 08.00 L.T.			Afgelopen 24 uur	
Station	Het weer	Max	Min	Neerslag mm
Aruba	half bewolkt	31	26	9.5
Bonaire	zwaar bewolkt	–	[illegible]	[illegible]
Curaçao	zwaar bewolkt	32	27	sp
St Eustatius	half bewolkt	31	23	1.2
St Maarten	half bewolkt	32	20	0.4
Amsterdam	half bewolkt	15	11	0.0
Atlanta	geheel bewolkt	31	20	0.0
Bogotá	licht bewolkt	–	–	–
Kingston	half bewolkt	32	27	0.1
Miami	half bewolkt	–	28	0.0
New York	geheel bewolkt	27	19	0.0
Port-of-Spain	half bewolkt	32	23	1.4
San Juan	half bewolkt	32	25	2.5

OPENBARE VERKOOP

Op 11 september 1992, om elf uur in de morgen, zullen ten kantore en ten overstaan van de ondergetekende notaris in het openbaar volgens plaatselijk gebruik en onder de veilingvoorwaarden als gedurende acht dagen tevoren te diens kantore voor een ieder ter inzage liggen, aan de meestbiedende worden verkocht ex artikel 1 van het Burgerlijk Wetboek van de Nederlandse Antillen:

Alle geplaatste aandelen in het kapitaal van de op Bonaire gevestigde naamloze vennootschap R. Parker Bonaire N.V.

Mr. A.P. Knuf, notaris
Kaya Charles E.B. Hellmund 9
Bonaire
telefoon 8540/8541

Bisschop wil onderzoek politieke moorden

Tokes slaat uitnodiging Roemeense president af

TIMISOARA - Bisschop Laszlo Tokes zet de hongerstaking voort totdat de regering een onderzoek instelt naar degenen die verantwoordelijk zijn voor de dood van ruim duizend personen tijdens de revolutie in december 1989.

Donderdag nodigde president Iliescu de [illegible] kende bisschop, die woensdag in hongerstaking ging, voor een gesprek uit. Tokes zei vrijdag dankbaar voor het aanbod te zijn, maar er geen waarde aan te hechten. "De brief is een poging mijn hongerstaking van het etnische in het politieke vlak te trekken. Ik weiger echter daaraan mee te doen."

Velgens Iliescu en zijn volgelingen zijn anonieme terroristen schuldig aan de 1.033 doden. Tokes wil dat er een diepgaand onderzoek komt naar deze sterfgevallen, waarvoor nog niemand ter verantwoording is geroepen.

Na reeks explosies op flanken vulkaan:

[illegible] evacuatie Pinatubo

MANILA - Tienduizenden Filipino's zijn op de vlucht geslagen voor de modderstromen die neerdalen van de vulkaan de Pinatubo. President Fidel Ramos van de Filipijnen heeft het leger opdracht gegeven de bedreigde dorpen te evacueren, desnoods met geweld, zo is zaterdag van officiële zijde vernomen.

Een nieuwe reeks explosies op de flanken van de vulkaan veroorzaakte zaterdag een regen van as en stenen. Het ging om kleine explosies, veroorzaakt doordat regenwater in contact kwam met de hete lava die sinds de vorige explosie van Pinatubo op de hellingen van de vulkaan ligt. Het Filipijnse instituut voor vulkanologie en seismologie vreest echter dat een nieuwe uitbarsting ophanden is. Het heeft de afgelopen 24 uur 447 kleine schokken geregistreerd die er op wijzen dat het magma naar de oppervlakte komt.

In de drie noordelijke provincies van de Filipijnen zijn al meer dan 200.000 mensen geëvacueerd. Er zijn de afgelopen drie weken al zeker 25 doden gevallen door de modderstromen die op gang worden gebracht door de moesonregen. In het regenseizoen doen zich op de Filipijnen ieder jaar overstromingen voor, maar sinds de grote uitbarsting van de Pinatubo in de zomer van 1991, zijn de gevolgen veel ernstiger doordat er tonnen aan as en stenen met het water meekomen.

Britse soldaten in Ulster van moord verdacht

LONDEN - Twee Britse soldaten moeten zich verantwoorden wegens moord omdat zij tijdens een patrouille in de Noordierse hoofdstad Belfast een ongewapende burger hadden doodgeschoten. Zij zijn in verzekerde bewaring gesteld.

Ooggetuigen verklaarden dat de soldaten vrijdag in een overwegend katholieke wijk van Belfast een achttienjarige jongeman naar zijn papieren hadden gevraagd. Toen deze plotseling de benen nam, zetten de soldaten de achtervolging in en een van hen loste een dodelijk schot op de jongeman. De Ierse minister van Buitenlandse Zaken eiste een officieel onderzoek naar het incident.

VS en Polen:

Uitwisseling militaire info

WARSCHAU - De Amerikaanse regering wil op gezette tijden militaire informatie uitwisselen met het Poolse ministerie van Defensie.

Dit maakte de Amerikaanse onderminister van Defensie, Lewis Libby, vrijdag bekend tijdens een kort bezoek aan Polen. De Poolse kolonel Leszek Ziolo zei dat de Amerikanen hebben voorgesteld om elke zes maanden een vergadering te beleggen van vertegenwoordigers van de ministeries. Libby heeft zijn Poolse ambtscollega Janusz Onyszkiewicz uitgenodigd voor een bezoek aan de VS.

= door Gimene van der Gen =

National Special Olympics vandaag van start

Sport geweldige uitlaatklep ook voor geestelijk gehandicapten

WILLEMSTAD — "Let goed op want dit is de eerste en de laatste keer dat ik jullie de weg wijs. Later moeten jullie het hele traject alleen lopen. Als jullie verdwalen is het niet mijn schuld". Coach Willy Harms is lichtelijk geïrriteerd. Het is een warme dag en de atleten, allemaal met een geestelijke handicap, worden zichtbaar afgeleid door mijn aanwezigheid. Harms stelt mij voor als 'de juffrouw die een stuk gaat schrijven over de National Special Olympics, die dit jaar voor het eerst op Curaçao wordt gehouden'. Verlegen blikken en stilte. Plotseling hoor ik: "Dushi, hoe gaat het. Wat ben je toch mooi". Gelach en gebrul. Dit is het begin van mijn deelname aan een van de vele sporttrainingen van Harms op het Arbeids Trainings Centrum 'Tirso Sprockel'.

Elke donderdagmiddag krijgen de leerlingen van Tirso Sprockel, een school voor zeer moeilijk lerende jongeren, atletiektraining van Willy Harms op het centrum. Het zijn volwassenen met een geestelijke handicap die op een vrij hoog niveau functioneren. Zij worden daar begeleid en leren een beroep dat hun goed ligt. Zodat ze later in de particuliere sector hun plek kunnen vinden. "Veel ondernemers zijn echter niet bereid om deze jongeren in dienst te nemen. Zij zijn bang dat er iets met hen gebeurt. Dit heeft te maken met pure onwetendheid", zegt Harms. Hij is ook coördinator van Special Olympics Curaçao.

EERVOL

"Door onwetendheid werd sport voor geestelijk gehandicapten tot voor kort niet serieus genomen. Wij konden geen sponsors krijgen en ouders zagen het nut van sport en beweging niet in voor hun geestelijk gehandicapte kinderen. Gelukkig is deze periode voor wat sport betreft achter de rug. Vorig jaar hebben vijf geestelijk gehandicapte atleten uit Curaçao voor het eerst deelgenomen aan de 'International Special Olympics'. Harms had grote moeite om sponsors te werven voor dit gebeuren. Mensen waren er blijkbaar nog niet klaar voor.

De atleten keerden met twee gouden, twee zilveren en een bronzen medaille terug en kregen de 'Gouverneur Leito Beker' toegekend voor hun goede prestatie. Gezaghebber drs. E. Wilsoe, zei in zijn speech dat deze atleten hebben bewezen dat ze ondanks hun handicap zeer gemotiveerd zijn en dat ze op een gedisciplineerde wijze sport kunnen beoefenen. Dat zij Curaçao eervol hebben vertegenwoordigd.

■ *Gehandicapten sport zonder spelvreugde bestaat niet.*

'Special Olympics Curacao' had bij deze een plaats verdiend in de Curaçaose samenleving. De sporttrainingen van de geestelijk gehandicapte atleten zijn niet meer weg te denken uit het totale trainingsprogramma van deze jongeren. Zij zijn ook zelf razend enthousiast over de trainingen. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de leuke manier waarop Harms de lessen geeft, maar hard werken moeten ze allemaal.

Harms heeft de atleten zo goed mogelijk voorbereid op de 'National Special Olympics' die vandaag begint. "Als je wint, dan ga je op een podium staan. Je moet buigen en ze hangen een medaille om je nek. Daarna komt handjes schudden. Dit houd je drie of vier minuten vol. Dat zie je vaak op televisie. Weten jullie waarom ze dat doen? Zodat de fotografen mooie foto's kunnen maken. Flauw he?" Gelach... De jongeren vinden de uitleg geestig en vermaken zich door met propjes te gooien en elkaar uit te dagen. "Ik ben sterker dan jij. Ik kan je wel aan, wat denk je wel", zegt Raikel. Hij zit officieel in de zwemploeg en is net begonnen met gewichtheffen. Raikel daagt nu al de andere atleten uit die al veel langer trainen.

NIVEAU

Vanmiddag vinden de zwemwedstrijden in Djaoen Swimming Center Mahuma plaats van twee tot zes uur. De week daarna op 12 september is de beurt aan atletiek in het Suffisant stadion van negen uur 's ochtends tot drie uur 's middags en op 19 september vinden de bowlingwedstrijden plaats in het Curaçao Bowling Center te Damacor van negen uur 's ochtends tot twee uur 's middags. 'Special Olympics Curaçao' koos voor drie verschillende dagen omdat er atleten zijn die meerdere sporten tegelijk beoefenen. Verder is het ook veel moeilijker om een grote groep atleten te begeleiden en te vervoeren dan een geselecteerde groep.

Alle geestelijk gehandicapten hebben via hun scholen een uitnodiging gekregen om deel te nemen aan de 'National Special Oplympics'. "Ze kunnen allemaal meedoen ongeacht hun niveau. Natuurlijk hebben de atleten die al ruim een jaar, elke week met mij oefenen een voorsprong. Maar het is niet de bedoeling dat onervaren atleten in dezelfde groep terecht komen als de ervaren atleten. Om dit te voorkomen wordt tevoren hun niveau bepaald en worden ze in groepjes verdeeld. Door middel van een registratie- en kwalificatiesysteem krijgen de zeer laag functionerende atleten ook een gelijke kans om te winnen. Het hele gebeuren wordt afgerond met een feest dat op 19 september wordt gehouden van zeven tot tien uur 's avonds in The Pub. Dan wordt de atleet van het jaar bekend gemaakt.

Bij 'Special Olympics' gaat het niet om de atleet met de beste lichamelijke conditie of die met de meest ontwikkelde geest maar om die atleet die regelmatig traint, goed gemotiveerd is en die zijn best doet om te winnen. Een goede motivatie en een sterke wil zijn ook enkele van de criteria waarop de atleten worden geselecteerd.

Harms gelooft heilig in de positieve nawerking van sport op atleten met een geestelijke handicap. Naast het feit dat sport goed is voor het lichaam krijgen deze atleten ook meer zelfvertrouwen en dit heeft een positieve uitstraling naar de groep.

Ook Kerrie en Marvetti zijn goed gemotiveerde atleten waarmee Harms werkt. Ze hebben verkering em laten dit ook overduidelijk merken. Het is rond drie uur en Marvetti moet naar huis. Zij neemt afscheid van haar geliefde met een kusje en laat een verlegen Kerrie aan tafel achter. Mis je haar als ze naar huis gaat? "Nee, zegt een stoere Kerrie, zij belt me op zodra ik thuis ben". Kerrie is niet alleen een fanatieke atleet maar denkt ook aan zijn toekomst. Hij wil metselaar worden en meent dat hij daar goed in zal zijn. "Hier op het trainingscentrum leer ik veel zodat ik later werk kan vinden". Marvetti is niet zo nuchter als haar vriend en wil het liefst mannequin worden.

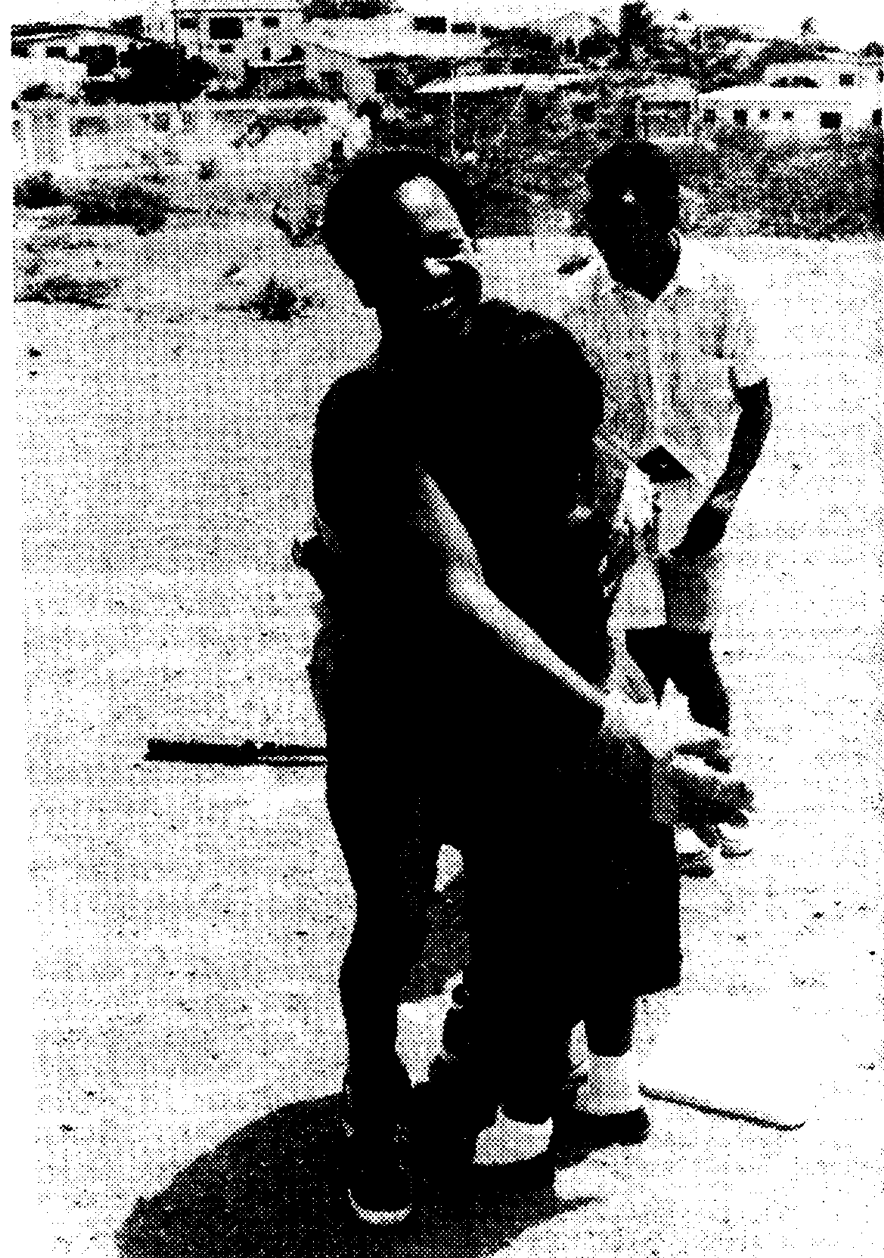
Harms legt uit dat 'verkering hebben' voor deze jongeren vaak niet meer inhoudt dan handjes vasthouden, onschuldige strelingen en hooguit een kusje. "Zij hebben het al moeilijk genoeg om alles op een rijtje te zetten. Stel je voor dat ze ook nog opgezadeld worden met alle problemen die een diepgaande relatie met zich meebrengt. Zelfs normaal functionerende volwassenen kunnen dit vaak niet aan.

■ *De kampioenen in spe poseren hier vol vertrouwen op de goede afloop.*

Maar deze jongeren hebben wel gevoelens en moeten dit op een of andere manier kunnen uiten. Sporten is een goede manier om op geaccepteerde wijze emoties kwijt te raken. Ze leren waar ze elkaar wel en niet aan kunnen raken. Ze schreeuwen, huilen, lachen en delen alle emoties van het winnen en verliezen", aldus Harms.

Ruthsella zit in de zwemploeg van Harms en traint al ruim twee jaar. Haar ouders zijn zeer gemotiveerd en steunen haar in alles. "Vandaag ga ik mijn best doen. Ik zal zeer goed letten op de meneer bij het zwembad en als hij 1,2,3, telt dan spring ik als eerste in het water. Ik zal keihard zwemmen om een medaille te winnen. Ruthsella heeft een broer en een zusje. Zij kan niet lopen. Ik sta 's morgens vroeg op om naar school te gaan. Ik vind het leuk om in de keuken te werken. Elke dinsdag hebben wij zwemtrainingen in Sentro Deportivo Korsow.

■ *In of uit? Daar zal de arbiter een kluif aan hebben.*

Die zijn zwaar en vermoeiend, maar ik vind het wel leuk om te doen. Ik heb ook een heleboel medailles gewonnen".

MOEILIJK

Als Ruthsella thuis komt, helpt ze haar moeder met haar zusje. Zij houdt ontzettend veel van haar zusje. "Ik help mijn moeder met het aankleden van mijn zusje. Verder kijk ik televisie en van het weekend gaan wij met het hele gezin op stap. Leuk is dat. Als mijn moeder niet thuis is, maak ik zelf brood en drinken klaar voor ons. Ik heb geen vriendje. Ik moet die jongens niet. Ze zijn kinderachtig en vervelend. Op het centrum ga ik alleen met de meisjes om. Wij vertellen elkaar nanzi verhaaltjes en we spelen allerlei spelletjes. Ik vind het erg leuk dat ik hier naar het trainingscentrum kan komen".

Volgens Harms hebben geestelijk gehandicapten als bij voorbeeld Ruthsella het het moeilijkst. "Hoe hoger ze functioneren hoe moeilijker ze hun 'handicap' kunnen accepteren. Ze kunnen bijna normaal meedraaien met de rest en toch worden ze niet geaccepteerd door hun leeftijdgenoten. Veel ouders proberen de geestelijke achterstand van hun kinderen te negeren en houden hun kinderen voor dat ze normaal zijn. Maar hun omgeving laat hun elke dag merken dat ze 'anders' zijn. Ik vind dat wij deze jongeren op een voorzichtige manier moeten uitleggen dat ze bepaalde dingen beter niet kunnen doen. Zoals bij voorbeeld autorijden, rekenen en kinderen krijgen".

Geestelijk gehandicapten vinden hun toestand vaak minder erg dan wij denken. De maatschappij vindt het erg en men wil zo graag dat ze 'normaal' zijn. Wij moeten nog leren leven met het feit dat deze groep jongeren bestaat en deel uitmaakt van de samenleving. Daarin horen ze ook een eigen plaats te hebben.

Stockmarket-NEWS

NEW YORK	PREV.	4-9	FRANKFURT	PREV.	4-9	AMSTERDAM	PREV	4-9
DOW JONES	3292	3281	DAX INDEX	1530	1536	EOE INDEX	281.24	280.88
AM.EXP.	21.88	22.00	ASKO	660.00	655.00	ABN-AMRO	43.20	43.30
ANHEUSER B	53.38	53.50	BASF	208.40	211.70	AEGON	62.80	62.30
ATT	42.50	42.38	BMW	503.20	507.00	AHOLD	75.70	75.20
BORDEN	28.00	28.13	COMMERZBANK	220.30	220.70	AMEV	54.60	54.60
CAMPBELL S	37.63	37.38	DAIMLER BENZ	622.30	627.50	AKZO	139.80	139.60
CHRYSLER	20.63	20.63	DEUTSCHE BANK	612.60	616.00	BOLS	44.60	43.70
CITICORP	16.50	16.38	HOECHST	242.40	241.50	BUHR.TET.	34.40	34.00
COASTAL CO	28.75	28.63	KAUFHOF	430.50	433.50	DAF	17.50	17.20
COCA COLA	43.63	43.63	MAN	292.50	291.50	DSM	101.60	101.20
DIGITAL	36.63	35.88	PREUSSAG	360.50	361.00	ELSEVIER	109.60	112.20
DUPONT	49.63	49.13	SIEMENS	593.70	595.90	FOKKER	20.20	19.80
EAST.KODAK	45.38	44.63	VW	320.00	315.80	GIST BROC.	35.10	35.50
EXXON	62.13	62.50				HAGEMEYER	125.00	125.40
FORD	41.13	41.00				HEINEKEN	172.00	172.70
GEN.ELECT.	74.75	74.63	LONDON			HOOGOVENS	38.70	38.00
GEN.MOTORS	34.75	35.13				HUNT.DOUGLAS	46.40	46.50
HEINZ	42.00	41.88	FT-100 INDEX	2381	2362	ING	45.90	44.30
HOMESTAKE	12.63	12.75				KLM	27.80	28.00
IBM	86.63	86.00	ARGYLL	3.40	3.34	KNP	41.40	40.60
KELLOGG	68.50	70.13	BARCLAYS BANK	3.01	2.94	NEDLLOYD	33.00	34.00
MC DONALDS	43.50	42.63	BASS	4.99	5.00	PHILIPS	25.20	24.60
MERCK	48.25	48.88	BRITISH STEEL	0.52	0.50	ROBECO	88.50	88.60
MINNES.MNG	99.50	99.50	BRITISH TEL	3.56	3.49	ROLINCO	90.20	89.70
MOBIL CORP	64.25	64.25	BTR	4.11	4.13	RORENTO	73.50	73.70
PFIZER	79.63	80.38	CADBURY	4.27	4.25	RODAMCO	42.40	42.00
P.MORRIS	85.00	84.75	CABLE & WIRE	5.29	5.35	ROYAL DUTCH	143.90	142.90
QUAKER	60.88	62.38	GRAND MET	4.10	4.14	UNILEVER	179.90	179.80
SEARS	42.50	41.38	MARKS & SPENCER	3.12	3.06	VMF STORK	30.20	30.30
UP JOHN	34.38	34.25	REDLAND	3.62	3.62	VNU	78.10	77.00
WOOLWORTH	31.75	31.75	TATE & LYLE	2.94	2.91	WESSANEN	90.40	91.20
GOLD	339.00	342.40	TOKYO			TORONTO		
SILVER	3.75	3.73	NIKKEI DOW IND.	18386	18555	TSE 300	3453	3456
CRUDE OIL	21.60	21.73	BRIDGESTONE	1110	1140	ALCAN	19.00	19.00
			CANON	1340	1340	BELL	45.75	45.75
US$/Yen	124.05	123.25	DAI ICHI KANGYO	1920	1930	BANK OF NS	24.25	24.38
			DAIWA SEC.	949	1040	CAN.PAC.	16.88	16.88
US$/DMARK	1.41	1.40	HITACHI	809	819	IMASCO	35.75	35.75
			HONDA MOT.	1300	1300	LAIDLAW	10.00	10.13
GBP/US$	197.90	199.25	JAPAN AIRLINES	690	670	MOORE	21.88	21.88
			NOMURA SEC.	1640	1770	NORANDA	19.75	19.50
US$/NLG	1.59	1.59	NIPPON STEEL	307	303	PLACER DOME	12.58	12.63
ECU/US$	143.25	144.25	MAZDA	470	450	POWER CORP.	16.00	15.88
CAN/US$	83.47	83.44	SONY	4140	4220	ROYAL BANK	24.88	24.75

Financieel Nieuws

Nieuwe val dollar nekt Damrak

AMSTERDAM - Kon de Amsterdamse effectenbeurs in de ochtend nog voortborduren op de euforie van donderdag, later volgde de teleurstelling door de slechte economische cijfers uit de Verenigde Staten. De reactie van de dollar met een daling van enkele centen in een paar minuten tijd lokte aanbod van de optiebeurs uit waardoor de vriendelijke stemming plotseling verdampte. Wat overbleef was een katerige stemming.

Op de beurs werd er voor maar liefst f 2,67 miljard aan obligaties omgezet. De aandelen waren goed voor een normale omzet van f 597 miljoen. De koersindex daalde 193,8 naar 193 punten.

Sommige fondsen op het koersenbord werden gesteund door mooie halfjaarcijfers en gingen tegen de marktstemming in. Elsevier behoorde bij de toppers onder de hoofdfondsen. De winststijging van 36 procent werd door de beleggers begroet. Het fonds was in de ochtendhandel al vriendelijk gestemd op f 110. Na de publikatie van de halfjaarcijfers schoot Elsevier omhoog met een winst van f 2,60 op f 112,20. Collega Wolters Kluwer, die al enige tijd geleden een winststijging van ongeveer veertig procent had bekendgemaakt, ging bescheiden omhoog tot f 79,60, een plus van f 0,10. VNU daarentegen was in de aanbieding en noteerde een slotkoers van f 77, minus f 1,10.

Nedlloyd was gevraagd. Het transportfonds, dat donderdag nauwelijks in beweging kwam ondanks de Tokyo-euforie, trok f 1 aan op f 34, een stijging van drie procent. "Er was sprake van een inhaalrace", aldus een handelaar. De koers werd sterk opgekrikt door een grote kooporder. De lagere dollarkoers en aanbod van de optiebeurs hadden een negatief effect op Philips. In de ochtend kon het fonds een dubbeltje stijgen op berichten dat het concern opnieuw gaat bezuinigen. Daarna kwam de kentering en Philips verliet de beursvloer op f 24,60, een min van f 0,60. De andere internationals moesten eveneens inleveren.

De lagere dollar deelde ook een tik uit aan het dollargevoelige Ahold. De grootgrutter was bij het begin van de handel nog gevraagd door de hogere winstcijfers. Het detailhandelsconcern steeg toen in koers met f 1 tot f 76,70. Daarna kwam de dollar in het spel en Ahold verliet de beurs gehavend op f 75,20, een verlies van vijf dubbeltjes. Wessanen daarentegen kon de koerswinst redelijk vasthouden. De koers snelde 's morgens naar een hoogste peil van f 92 om daarna terug te zakken naar een slot van f 91,20. Daarmee behaalde het dollargevoelige levensmiddelenconcern een winst van f 0,80 op f 91,20.

Op de lokale markt steeg slijpschijvenproducent Flexovit tot f 50,50, een plus van maar liefst f 2. De winst van Flexovit steeg van f 1,8 miljoen tot f 3.2 miljoen in de eerste helft van 1992. KBB lag goed in de markt en liet, ondanks een halvering van de halfjaarwinst, toch een stijging zien van f 0,30 tot f 61,90. De beleggers hadden de slechte winstcijfers al verwerkt. Eind juli liet het bedrijf weten dat de winst over de eerste zes maanden fors lager zou uitvallen.

Het high-techbedrijf Rood Testhouse, dat met diverse overnamekandidaten onderhandelt, kon flink stijgen tot f 3, een winst van f 0,50. Het fonds uit Heerde behoorde tot de procentueel sterkste stijgers. De hogere winst voor Multihouse kon de beleggers niet bekoren. De koers daalde relatief sterk tot f 4,10, een verlies van f 0,30.

Op de optiebeurs werden slechts 36.400 contracten omgezet. De EOE-index daalde van 281,244 tot 280,88 punten.

Gewone bedrijfswinst Heineken gaat met 17 procent omhoog

AMSTERDAM - Het bier- en frisdrankenconcern Heineken heeft zijn nettowinst uit gewone bedrijfsuitoefening in het eerste halfjaar met 17 procent opgevoerd tot f 197,7 miljoen. Bovendien is nog een buitengewoon resultaat van f 37 miljoen bereikt uit de verkoop van grond in Singapore. Per aandeel bedroeg de winst f 4,93. Door herkapitalisatie is het kapitaal met 25 procent uitgebreid. Op deze basis herrekend bedroeg de winst per aandeel f 4,19 over de eerste helft van vorig jaar, zo heeft de raad van bestuur vrijdag bekendgemaakt.

Over de eerste helft van 1992 wordt een onveranderd interimdividend van f 1,50 beschikbaar gesteld. Verwacht wordt dat de nettowinst uit gewone bedrijfsuitoefening over geheel 1992 "duidelijk hoger" zal zijn dan dat in 1991, waarbij de procentuele stijging waarschijnlijk niet hoger zal liggen dan in 1991 (12 procent). In de tweede helft van het jaar wordt na belastingen nog f 25 miljoen buitengewone bate verwacht uit de verkoop van resterende terreinen in Singapore.

De netto-omzet nam in het eerste semester met f 392 miljoen toe tot f 4591 miljoen. Deze groei van 9,3 procent was het gevolg van meer omzet in volume en van hogere verkoopprijzen. De volumegroei werd mede bereikt door met succes gebruik te maken van de sterke positie in de groeiende premium- en alcoholvrij-segmenten van de biermarkt. Dit had een gunstig effect op de gemiddelde verkoopprijzen.

De toeneming van de verkoop kwam grotendeels tot stand in Europa, vooral door de gunstige weersomstandigheden. Door het terughoudend consumentengedrag kon de biermarkt zich slechts voor een deel herstellen tot het niveau van de eerste helft van 1990.

Matige dag Wall Street

NEW YORK - De effectenbeurs van New York heeft vrijdag geen inspiratie kunnen vinden. De Dow Jones-index van de dertig toonaangevende fondsen stond maar even op winst en sloot de dag af op 3281,93 punten, hetgeen een verlies van 10,27 punten betekent ten opzichte van donderdag. Er werden ongeveer 126 miljoen aandelen omgezet na 220 miljoen op donderdag. Veel handelaren lieten de beursvloer voor wat die was in verband met het lange weekeinde. Maandag is de beurs dicht in verband met de viering van Labor Day.

Ronduit teleurstellend werd vrijdag de vermindering van het aantal nieuwe banen in augustus in de VS ervaren na de verwachting dat dat aantal flink zou toenemen. De operaties van de Amerikaanse centrale banken in de geldmarkt, waardoor het zogenoemde federal funds rate zakte van 3,25 tot drie procent, maakte op de aandelenhandelaren geen indruk. Als de economie zou reageren op lagere rente had dat al veel eerder moeten gebeuren, zo luidde de redenering.

De dollar was in de VS, evenals in Europa, een stuk lager. Tegen het einde van de handel in New York stond de koers op f 1,5795 na f 1,5950 op donderdag. De teleurstellende gegevens over de Amerikaanse arbeidsmarkt halveerden de stijging van de voorgaande dag. De geldmarktoperaties van de centrale banken waren eveneens debet aan de lagere dollarkoers.

Dollarkoers en pond duiken opnieuw omlaag

AMSTERDAM - Het herstel van de Amerikaanse dollar is weer danig verstoord. Vrijdagmiddag werden in de Verenigde Staten tegenvallende werkloosheidscijfers gepubliceerd. Die deden de 's ochtends geboekte winst van 2,5 cent als sneeuw voor de zon verdwijnen. Per saldo viel de koersdaling mee. De munteenheid sloot op de wisselmarkt in Amsterdam op f 1,5850 tegen f 1,5870 op donderdag. Ook de koers van het pond sterling hervatte zijn gang omlaag.

Vrijdag aan het begin van de middag klom de koers van de dollar even op tot f 1,6200, bijna 5,5 cent hoger dan het historisch dieptepunt van f 1,5665 van afgelopen woensdag. De dollar kon profiteren van de mededeling van de Britse regering op donderdag dat zij omgerekend f 22,8 miljard op de kapitaalmarkt zal lenen om het pond te ondersteunen. Handelaren maakten hieruit op dat Londen het pond niet zal devalueren en dat de kans op een herschikking van de tien munteenheden binnen het Europese Monetaire Stelsel (EMS) klein is. Dat maakte de Duitse mark voor de handel minder interessant.

Het pond sterling verspeelde eveneens zijn net binnengesleepte winst van drie cent. In reactie op de aankondiging van het mammoetkrediet door Londen was de munteenheid vrijdagmiddag gestegen tot f 3,1835 en bevond zich daarmee al weer op wat veiligere afstand van de EMS-bodemkoers van f 3,1305. De dalende dollar sleepte het pond echter mee. De Britse munteenheid ging vrijdag in Amsterdam de markt uit op f 3,1580 tegen f 3,1545 op donderdag.

In lires werd druk gehandeld in verband met speculaties over een devaluatie van de Italiaanse munteenheid. Vrijdagmorgen moest de Centrale Bank in Rome na vruchteloze steunaankopen de lire te hulp komen met een discontoverhoging. Het effect daarvan was vooralsnog gering en al gauw zat de munteenheid weer op haar bodemkoers binnen het EMS.

De handel is nu in afwachting van de bijeenkomst van de financiële autoriteiten van de Europese Gemeenschap in het Engelse Bath. Deze Ecofin-raad begint vrijdagavond informeel met een diner. Bovenaan het menu staat het effect dat een eventueel Frans "nee" tegen het Verdrag van Maastricht zal hebben op de wisselkoersen.

Werkgelegenheidscijfers VS vallen zwaar tegen

WASHINGTON - De werkgelegenheid in de Verenigde Staten is vorige maand tegen de verwachting in flink verminderd. Het aantal banen, exclusief de landbouw, daalde met 83.000, terwijl economen in doorsnee juist een groei hadden verwacht met ongeveer 185.000. Het percentage werklozen onder de beroepsbevolking ging desondanks omlaag van 7,7 naar 7,6, zo heeft het Amerikaanse ministerie van arbeid vrijdag bekendgemaakt.

Het verlies aan arbeidsplaatsen was het grootste sinds vorig jaar november. Ook de herziening van de cijfers voor juli en juni vormde een tegenvaller. De groei van het aantal banen in juli is gecorrigeerd van 198.000 tot 177.000 en de vermindering in de voorgaande maand van 63.000 tot 73.000.

De gegevens duiden erop dat de Amerikaanse economie nog steeds in het slop zit en bieden perspectief op een renteverlaging als nieuwe impuls. Speculaties hierover veroorzaakten een nieuwe inzinking van de dollarkoers, die donderdag juist aan een krachtig herstel was begonnen. De koers daalde na de publikatie van de cijfers in eerste instantie met 3,5 cent tot f 1,5735.

De cijfers voor augustus werden nog geflatteerd door 100.000 tijdelijke zomerbanen die de regering heeft gecreeerd via een werkgelegenheidsprogramma voor jongeren. In juli leverde dit programma een bijdrage van 75.000 banen. Het aantal arbeidsplaatsen in de industrie verminderde vorige maand met 97.000 tot het laagste niveau sinds 1983. In de detailhandel verdwenen 71.000 banen. Bij de overheid kwamen er 84.000 arbeidsplaatsen bij.

***

EUFISERV, beheerd door spaarbanken in twaalf Europese landen, en Visa International, stellen binnenkort hun geldautomaten open voor elkaars cliënten. Eufiserv heeft bijna 18.000 geldautomaten in Europa en visa heeft er ruim 120.000 over de hele wereld.

Van het fonds voor belegging in JAPANSE warrants Intereffekt Warrants is de intrinsieke waarde per aandeel gehalveerd van Nf 102,73 eind december tot Nf 51,49 eind juni. Het fondsvermogen verminderde van Nf 41,4 miljoen tot Nf 25,3 miljoen. In het vierde kwartaal wordt een verbetering van de Japanse aandelen- en warrantsmarkt verwacht. Het nettoresultaat was een verlies van Nf 22,3 miljoen over de eerste helft van het jaar.

***

Het gemengde-beleggingsfonds INTEREFFEKT 500 heeft de intrinsieke waarde per aandeel zien dalen van Nf 30,72 eind vorig jaar tot Nf 26,90 eind junni jl. Het fondsvermogen verminderde van Nf 37,4 miljoen tot Nf 30,7 miljoen. De verwachtingen zijn niet hoog gestemd. Koers- en valutaverschillen van Nf 4,7 miljoen waren er oorzaak van dat het resultaat over de eerste zes maanden voor Nf 4,5 miljoen negatief uitviel.

***

De intrinsieke waarde per aandeel van het obligatiebeleggingsfonds Mondibel (van VAN LANSCHOT) is gestegen van Nf 73,35 eind december tot Nf 76,04 eind juni. Het nettoresultaat bedroeg over de eerste helft van het jaar Nf 2,5 miljoen tegen Nf 2,1 miljoen over de eerste zes maanden van 1991. Het aantal uitstaande gewone aandelen steeg met bijna 28 procent tot 1,3 miljoen.

MENSEN

VN benoemt beschermer van neushoorn

De Verenigde Naties hebben vrijdag een speciale gezant benoemd die pogingen gaat leiden om de **neushoorns** voor uitroeien te behoeden. De steeds schaarser wordende dieren zijn een gewilde prooi voor stropers die ze doden om hun horens en die vervolgens tot medicijnen verwerken.

Esmond Bradley Martin, die zich al sinds 1978 wijdt aan het bestrijden van de handel in horens van de neushoorn, krijgt tot taak regeringen in Afrika en Azië warm te maken voor het aanpakken van stropers en handelaars.

Het aantal **vrouwelijke hoogleraren** in Nederland is tussen medio 1990 en eind 1991 gestegen van 60 naar 79. Dat meldt het weekblad van de Vrije Universiteit in Amsterdam, Ad Valvas.

Ondanks de forse stijging met dertig procent blijft het aantal vrouwelijke professoren ver achter bij het aantal mannelijke: de heren bezetten eind vorig jaar 2.306 leerstoelen. De Universiteit van Amsterdam heeft de meeste (twintig) vrouwelijke hoogleraren in dienst.

De Prince van Warner

De 30-**jarige popzanger Prince** heeft met het mediaconcern Warner Bros. een contract gesloten waardoor de zanger 100 miljoen dollar (160 miljoen gulden) zal ontvangen voor een serie van zes lp's.

Per album zal Prince naar de schatting van experts 16 miljoen gulden voorschot krijgen. Het contract overtreft de contracten van Michael Jackson en Madonna die topbedragen van rond de 96 miljoen gulden binnenhaalden. Van zijn grootste succes *Purple rain* verkocht **prince er 10 miljoen. De eerste lp die onder het nieuwe contract wordt uitgebracht, zal op 20 oktober gepresenteerd worden.**

Vertegenwoordigers van Prince zeiden vrijdag dat de zanger vice-president van Warner Bros. wordt en een eigen kantoor krijgt bij het hoofdkantoor van het concern in Burbank, California.

Twee van Prince's eigen labels zullen ook in het bedrijf worden ondergebracht. Warner zal 20 miljoen dollar (32 miljoen gulden) in Paisley Park Records van Prince investeren en mede-aandeelhouder worden.

Kardinaal redt leven drie krijgsgevangenen

Kardinaal Hans Hermann Groer, aartsbisschop van Wenen, heeft ertoe bijgedragen dat drie ter dood veroordeelde Kroatische krijgsgevangenen nog in leven zijn. De drie soldaten zijn half augustus bij een uitwisseling van krijgsgevangenen aan Kroatië uitgeleverd. Zij waren op 26 juni bij gevechten bij de stad Vukovar in oost-Slavonië gevangengenomen.

Kardinaal Groer kreeg van minister Alois Mock van Buitenlandse Zaken het verzoek bij de Servisch-orthodoxe patriarch Pavle te pleiten voor de vrijlating van Martin Sabljic, Zoran Sipos en Nikola Cibaric. Groer en Pavle hebben elkaar meermalen ontmoet. Behalve Groer had Mock ook de hulp ingeroepen van de Franse minister van volksgezondheid, Bernard Kouchner, van de Russische minister van buitenlandse zaken, Andrej Kosirev, en van het internationale juristencomite voor de Kroatische krijgsgevangenen.

Als gevolg hiervan werd de status van de drie veranderd van oorlogsmisdadigers in krijgsgevangenen. Volgens de regels van het verdrag van Genève zijn de afgelopen tijd 155 personen ten onrechte als oorlogsmisdadigers in Belgrado veroordeeld, zo deelde het Oostenrijkse ministerie van Buitenlandse Zaken mee.

Ma Flodder: "Nederland, jungle van amateurs"

De actrice **Nelly Frijda** (onder meer **bekend als ma** Flodder) vindt dat tv-producenten geen gebruik meer mogen maken van amateur-acteurs. Haar aanklacht vrijdag in FNV magazine wordt ingegeven door de grote verborgen werkloosheid onder de tweeduizend acteurs in Nederland.

Frijda noemt Nederland "een jungle van vrije producenten" en vreest als dat zo **doorgaat voor het verdwijnen** van het Nederlandse toneel, film en televisiedrama binnen tien jaar.

volgens Frijda plukken producenten liever een meid van de straat tegen een gage van zestig gulden. Ook Frijda heeft momenteel een werkloosheidsuitkering, hoewel ze het hoogste bedrag kreeg ooit betaald voor een rol in een Nederlandse speelfilm.

Artsen verzwijgen illegale euthanasie

In Nederland komen van de gevallen van **euthanasie** en hulp bij zelfdoding die niet aan alle zorgvuldigheidseisen voldoen, maar weinig bij Justitie terecht. De geneeskundig inspecteur G. Van der wal concludeert dit naar aanleiding van een onderzoek dat bestond uit een anonieme schriftelijke enquête onder ruim vijfhonderd huisartsen in Noord-Holland en bestudering van de over de gemelde gevallen van euthanasie opgemaakte processen-verbaal.

De aangiftebereidheid is de laatste jaren toegenomen, terwijl het percentage gevallen waarin Justitie tot vervolging besluit, afneemt. Dat bijna nooit meer tot vervolging wordt overgegaan, komt volgens Van der Wal ongetwijfeld vooral doordat de artsen alleen die gevallen melden waarvan ze vrijwel zeker weten dat ze er niet voor zullen worden vervolgd.

Haat tegen vreemdelingen

Het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB) komt binnenkort met een plan van aanpak om meer begrip te kweken tussen de verschillende nationaliteiten in de oude stadswijken. De bedoeling is dat de komende jaren mensen van allerlei afkomsten met elkaar in gesprek komen om zo de vaak verstoorde verhoudingen in de oude wijken te verbeteren.

Het NCB pakt daarmee de problemen "bij de basis aan", aldus directeur M. Rabbae. Hij hoopt dat de dialoog in oude stadswijken eventuele gevoelens van vreemdelingenhaat uit de weg neemt. "En we moeten ook voorkomen dat bij de volgende verkiezingen meer en meer mensen gaan kiezen voor racisten zoals de Centrum Democraten. Dat is te voorkomen als mensen begrip voor elkaars situatie krijgen".

Doof-blinden eigen centrum

Een speciaal **hulpmiddelencentrum** voor doofblinde mensen opent 16 september in Zeist zijn deuren. Daarmee komt een eind aan de situatie dat doofblinde mensen het hele land af moeten reizen om te weten te komen wat voor hulpmiddelen ze kunnen krijgen.

In het nieuwe centrum zijn de doofblinden-telefoon, de speciale huis- en telefoonbel, de wekker en thermometer voor doofblinden maar ook huishoudelijke hulpjes uit te proberen.

Luchtpassagier stapt vroeg uit

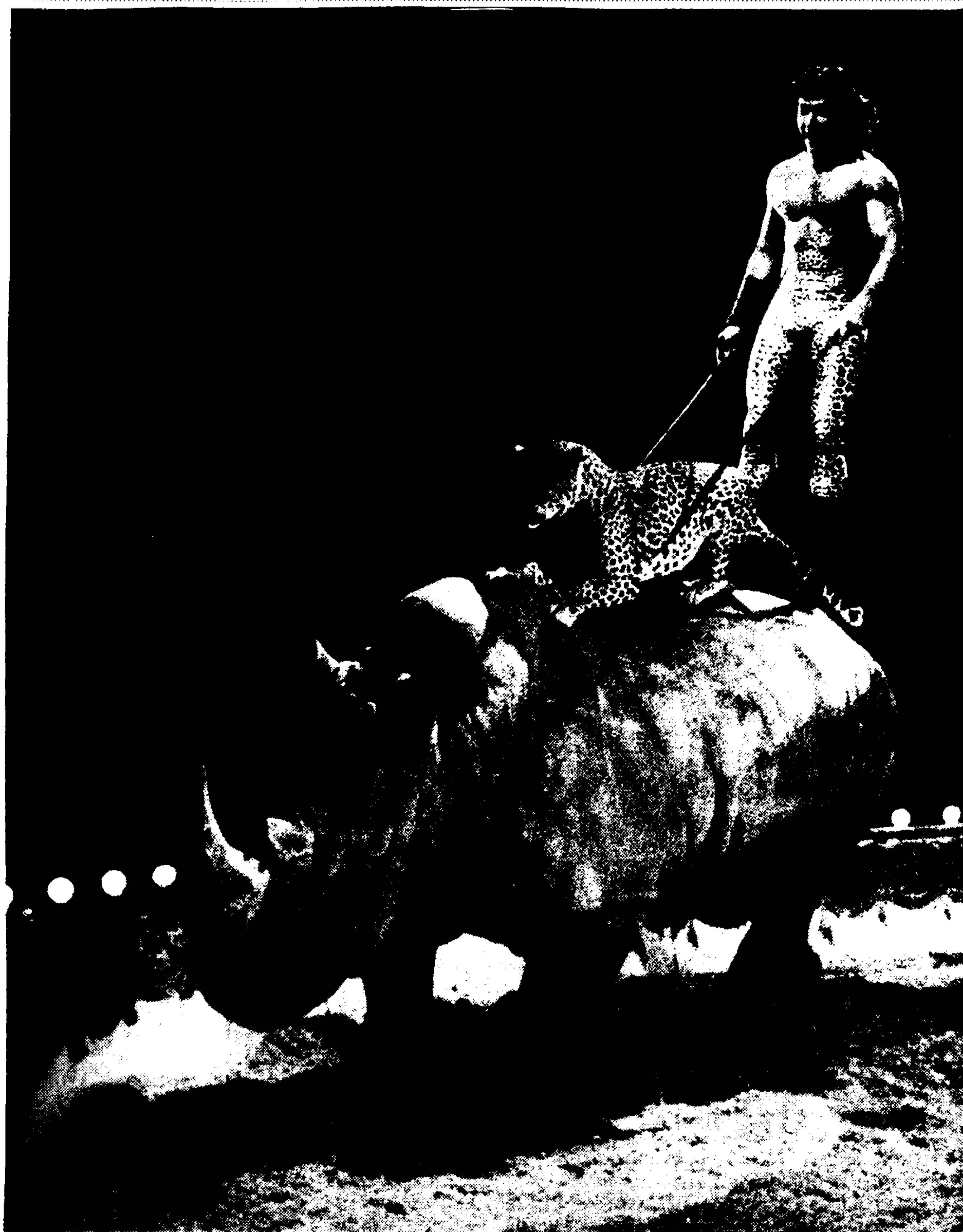
Verbluffing overviel de bemanning van een Bulgaars lijntoestel boven Vietnam, toen een passagier deze dwong een nooduitgang te openen, een paar pamfletten uitstrooide en deze vervolgens achterna sprong per parachute. "Eerst moest de airbus 310 op weg van Bangkok naar Ho Chi Minh stad van de man, vermoedelijk een Vietnamees, lager gaan vliegen, toen liet hij de uitgang openen en sprong eruit. Het is een unicum in de geschiedenis van de burgerluchtvaart", zei Konstantin Taskov, directeur van de Bulgaarse maatschappij Bulgarian Jess Air Company.

Het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB) komt binnenkort met een plan van aanpak om meer begrip te kweken tussen de verschillende nationaliteiten in de oude stadswijken. De bedoeling is dat de komende jaren mensen van allerlei afkomsten met elkaar in gesprek komen om zo de vaak verstoorde verhoudingen in de oude wijken te verbeteren.

Het NCB **pakt** daarmee de problemen "bij de basis aan", aldus directeur M. Rabbae. Hij hoopt dat de dialoog in oude stadswijken eventuele gevoelens van vreemdelingenhaat uit de weg neemt. "En we moeten ook voorkomen dat bij de volgende verkiezingen meer en meer verkiezingen meer en meer mensen gaan kiezen voor racisten zoals de centrumdemocraten. Dat is te voorkomen als mensen begrip voor elkaars situatie krijgen".

Momenteel is het NCB bezig landelijke en regionale, professionele en vrijwillige migrantenorganisaties te mobiliseren. In Utrecht bij voorbeeld gaan Marokkanen zich bundelen om dergelijke "wijk- en portiekgesprekken" op touw te zetten. Rabbae: "De Marokkanen in Utrecht nemen het heft in eigen handen. Ze duiken niet alleen in de modder van de problemen binnen hun eigen gemeenschap, maar willen ook wat doen aan de verstoorde verhoudingen in wijken als Zuilen en Lombok." Wellicht volgen ook de Surinaamse en Turkse gemeenschap dit voorbeeld.

Rino draaft door de piste

■ *Voor het oog van het in duisternis gehulde hooggeëerd publiek draaft een neushoorn door de piste met op hem een getemde panter en een in pantervacht (?!) geklede Davio Togni. Davio is dompteur uit het oude circusgeslacht Togni dat met **Circus Darix Togni** door Europa trekt. Een Nederlandse krant schreef dat "zonder overdrijving **kan worden gesteld dat**" het circus er een is "van zeer bijzondere klasse". Kamelen, dromedarissen, bisons, een kangeroe, struisvogels, een nijlpaard en een giraf passeren de revue naast de meer bekende sentimentele clown, de olifantendompteur en de trapeze-artiesten.*

Tom Poes en de Feunix
door Marten Toonder

3700 — **Heer Bommel leunde uit het venster en staarde met starre ogen in de duisternis. Het ééntonige gezang kwam langzaam naderbij en ook vernam hij nu het breken van takken het geschuifel van voetstappen.**

"Manen komen, manen gaan", neuzelde de naderende zanger. "Na zwarte maan, de witte maan, kris, kras krinkelbaan..."

Het lied hield plotseling op en een gestalte trad in het licht. Het was een bejaarde vreemdeling, die zijn gebogen gestalte met een stok steunde en die een klein tasje voor zich uitdroeg.

"Goedenavond goedvriend", sprak de oude.

"Eh... g-goede avond", zei heer Ollie onthutst. "W-wie b-bent u? Z-zoekt u iemand?"

"Juist", gaf de ander toe. "Ik zoek iemand. Zoeken is vinden".

"O", prevelde heer Bommel, "ja, ja. Z-zoekt u mij soms?"

"Dat is de vraag", kraste de grijsaard, naderbij tredend. "Het zou best kunnen, maar zeker is het niet. Zeker is weten".

Hij keek verlangend naar de verlichte kamer en dook huiverend wat dieper in zijn gewaad. "Na het sterven van de zon volgt weer de dageraad", vervolgde hij. "Maar de nacht is fris".

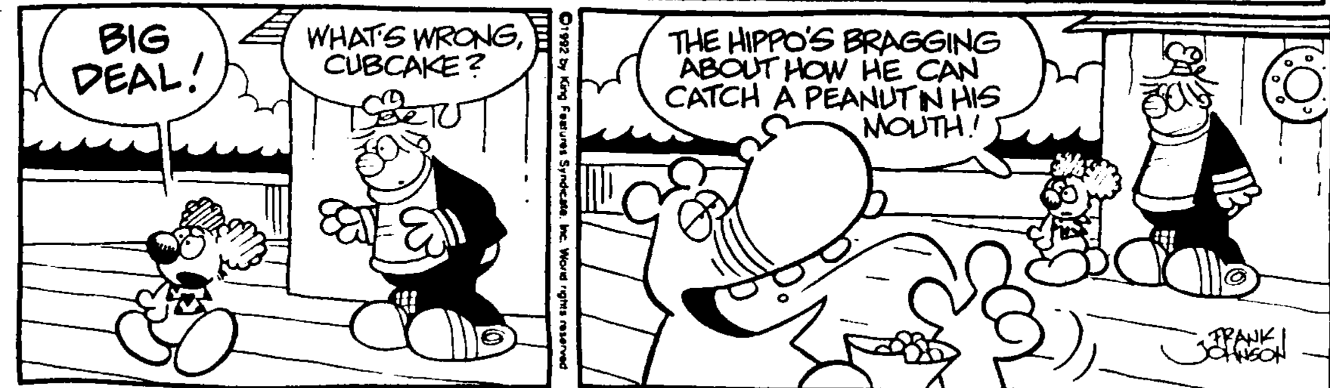
"Wat bedoelt u nu eigenlijk?" riep heer Ollie uit.

De vreemdeling wendde zich om en maakte een moedeloos gebaar. "Een vraag is geen antwoord", mompelde hij. "Ik ga maar; uw adres is het mijne niet. Slaap wel, goedvriend".

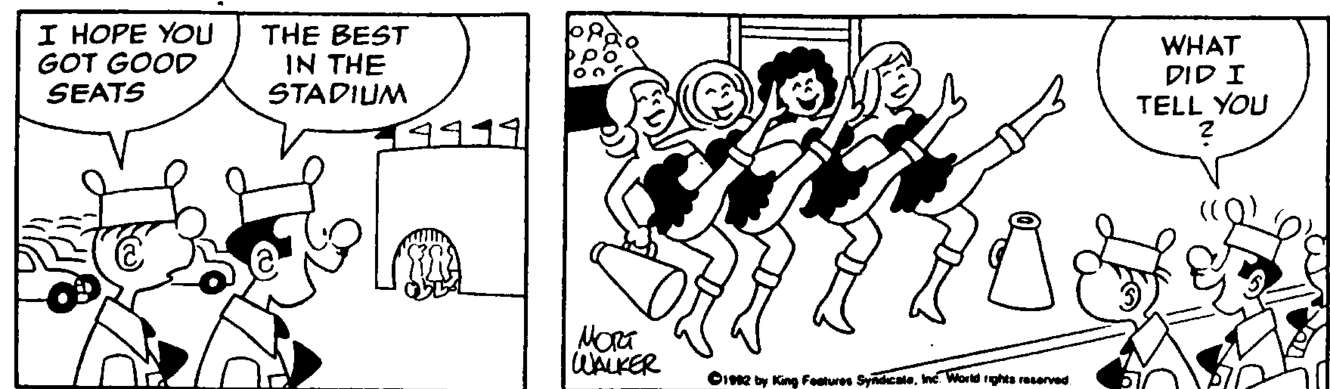
HENRY ® By Dick Hodgins

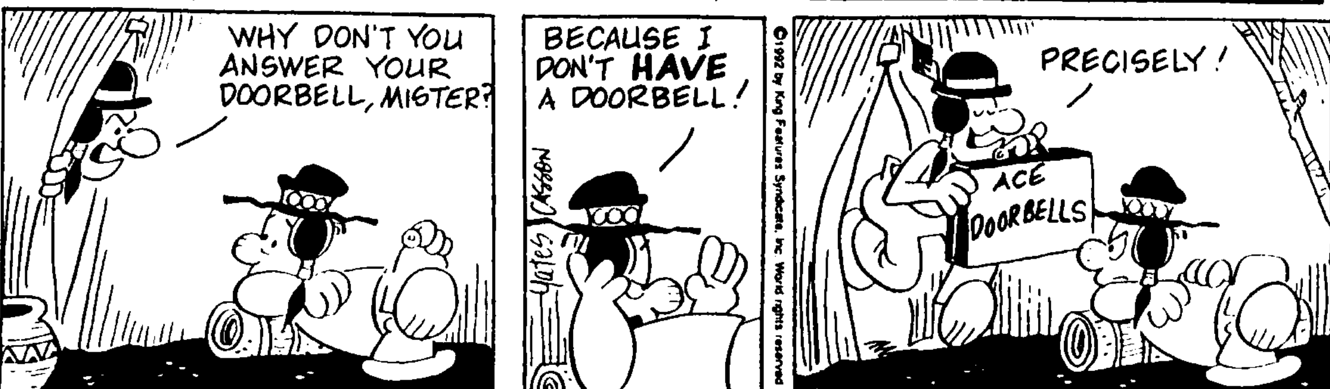
BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

AGENDA CURAÇAO

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

[...]TDIENST ARTSEN
[...]n van de artsen van Bandabao [...] district) kunnen in spoedgevallen [...]n 641658 bellen en dan het [...]ordapparaat afluisteren. De [...]n van de andere districten kunnen [...]spoedgevallen de artsenpraktijk van [...] eigen huisarts bellen en het [...]ordapparaat zal dan mededelen wie [...]dienstdoende arts is.

[...]ERARTS
[...]uliere patiënten)
[...] de dienstdoende arts belt U tel.: [...]/625100.

[...]NGING VAN TANDARTSEN
[...] de dienstdoende arts gedurende het [...]nde en op feestdagen gelieve tel.: [...] op te bellen.

[...]RO MEDICO STA ROSA
[...]saweg 327, tel.: 672300/676666; [...]tijden zaterdag en zondag van [...]4.00 uur.

WIJKVERPLEGING

[...] GELE KRUIS WIJKVERPLE-[...]NG
[...] Maria 17. Tel.: 682344, 682947, [...] en 682574; geopend vanaf zeven [...] 's morgens tot vijf uur 's middags; [...]uur wijkgebouw Bonam: iedere [...] van 09.00-11.00 uur. Tel.: 371865; [...] tel.: 687707; Montagne Abao: [...]73711; Kaya Feneu: tel.: 618577; [...]weg: tel.: 657508; voor informatie [...] zuigelingen- en peuterbureaus kan [...] terecht op consultatiebureau Brie-[...]. Tel.: 373584.
[...]dienst t/m 8 september: zuster Albe-[...] Tel.: 374949.

[...]TING VAN HET WIT GELE [...] VOOR GEZINSVERZOR-[...] 'KWIDO PA FAMIA'
[...]ria 17. Tel.: 680222; spreekuren [...]g, woensdag en vrijdag van 08.00-[...] uur; dinsdag en donderdag van [...]16.00 uur.

[...]TRALE WIJKVERPLEGING
[...]oor Gosieweg 15. Tel.: 692231/ [...]; geopend van 07.00-17.00 uur; de [...] heeft zuster Caupain. Tel.: 688614, [...]bey 688-0368 b.g.g. 691836.
[...]oor Bandabao, Groot Sta Martha 141. [...] 642555; geopend van 14.00-17.00 [...] de wacht heeft zuster Caupain. Tel.: [...]614.

[...]AAMKLINIEK RIO CANARIO
[...]ottegatweg Noord 43, tel.: 44510, [...]343, 691683 en 691836; voor infor-[...] over prenatale zorg en zorg gedu-[...] en na de bevalling.
[...]ultatiebureau zuigelingen: iedere donde-[...]middag van 13.30-16.00 uur.
[...]ultatiebureau peuters: iedere dins-[...]middag van 12.30-14.45 uur.

[...]CHTING WIJKVERPLEGING BAN-[...]AO
[...]n 35, tel.: 648077/648387; open van [...] t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur; [...]17.00 uur [...] 641217 b.g.g. 691760.
[...]ultatiebureau: iedere dinsdag van [...]-11.00/18.00-20.00 uur.

FUNDASHON LECHI DI MAMA KORSOU
Voor informatie tel.: 672289, 648225 of 672699.

GENEESK. DIENST

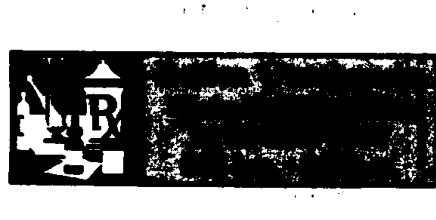
STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
5 september 1992 vanaf 08.00 uur tot 7 september 1992 om 07.00 uur:
Dokter Braakman, Sentro Mediko Montaña Abao. Tel.: 673355; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; **spoedgevallen tel.: 671313 b.g.g. 689266/689337.**
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy-Tseng, Nassy, Tseng, Mercelina, Braakman, Doran, Guerrero-Bakmeyer en Ayubi)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
4 september 1992 vanaf 17.00 uur tot 7 september 1992 om 07.00 uur:
Dokter Middelhof, Spreekkamer: Brievengat. Tel.: 377244; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; **spoedgevallen tel.: 371227 b.g.g. 689266/689337.**
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Gollo-Henry, Roose, Braakman-Bonder, De Rouw-Picus, Davelaar, Elhage, Pablo, Heerenveen, Nivillac en Rosales-Concession)

DERDE DISTRICT BANDABAO
1992 vanaf 17.00 uur tot 1992 om 07.00 uur:
Dokter Spong, Sentro Mediko Tera Kórà. Tel.: 648888/648700; spreekuren: 10.00-11.00/17.00-18.00 uur; **spoedgevallen tel.: 687004 b.g.g. 689266/689337.**
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Schellens, Sommer, Lucasius, Spong en Tweed).

■ **Patiënten van hier niet genoemde artsen wordt aangeraden in spoedgevallen de eigen arts te bellen en te informeren wie voor deze de dienst waarneemt. Het verdient te allen tijde aanbeveling een huisarts te kiezen die in avonden en weekeinden bereikbaarheid geregeld heeft. Vraag er naar bij uw eerstvolgend bezoek!**

HYGIËNISCHE DIENST
In het weekeinde van 4 tot én met 6 september na kantooruren heeft de heer G. Davelaar. Tel.: 625800 pagenummer 310-0713. dienst.

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST ZATERDAG

Otrobanda
Groot Piscadera, Jan Noorduynweg z/n (naast Thorax Centrum). Tel.: 685022/685023.
Punda
Vredenberg, Socratesstraat 3. Tel.: 613300/54492.

ZONDAG

Otrobanda
Muizenberg, Muizenberg z/n. Tel.: 692390/[...]
Punda
Santa Rosa, Santa Rosaweg 56. Tel.: 377679/377650.

DIVERSEN

VERLOF BEGRAFENIS

(van 10.00-14.00 uur)
5 september: E.F. Cannister, Schottegatweg Oost 25.
6 september: S. Jennie-Kleinmoedig, Angolaweg 76.

HEEFT U hulp nodig bel SOS-lijn 127.

LUCHTPOSTSLUITING
(Postkantoor Groot Kwartier)
Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag om 11.30 uur; woensdag om 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag om 17.30 uur en zaterdag om 10.45 en 17.00 uur.
De Verenigde Staten en Europa (op zaterdag): voor aangetekende en gewone poststukken om 14.45 en 15.45 uur.
Het zegelloket is op zaterdag van 07.00-15.00 uur open.

THORAX CENTRUM
(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: 685544)
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor spoedgevallen tel.: 685917.

STICHTING DIERENBESCHERMING CURAÇAO
Het Dierenasiel is open van maandag t/m vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-13.00/16.00-18.00 uur; zondag gesloten.

DIERENARTS
voor spoedgevallen gelieve te bellen: 614000 (Veterinaire Dienst) voor de dienstdoende arts.

MAANDAG

TOERISTENSCHIP
11.00-18.30 uur 'Seawind Crown' (AUA).

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned) en 16.00 uur Papiamentu.
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 09.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Corbmoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00, 17.00 (Spaans) en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 (Ned) en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes): zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia: zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO; zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 08.00, 10.00 (charismatica) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
(Goeroeboeroeweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst.
zondagmorgen 09.30 uur preekdienst.
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst.

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier
08.30+16.30 uur dienst.
Muizenberg/Stenenkoraal
10.00 uur dienst.
Buena Vista
08.30 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.
Santa Rosa
10.00 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.

VERENIGDE PROT. GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church
(Oranjestraat 111)
09.30 uur ds O.G. Haasnoot H.C. (collection food packets).
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.30 uur ds. H. Gilhuis (collecte Oleander).
Emmakerk
(Rio Canario)
09.30 uur ds. H.B. van der Steen H.A. (collecte voedselpakket).

NOACH-KAPEL

zaterdag om 19.00 uur kerkdienst (Ned.) - Marinebasis Parera.

****

TELECURAÇAO (kanaal 8/6)

ZATERDAG

17.30 Telefiesta met tante Irma
18.00 Studio Sport
18.57 Tempu pa Dios: 'Ds. H.B. van der Steen'
19.00 Cocktail Turístiko met Captain Sterling
20.00 Telenotisia
20.30 Teatro Klasiko
22.00 Wega di Number Kòrsou
22.07 Estreno
23.30 Sluiting.

ZONDAG

16.00 Sena di Señor
17.00 Sala di Konsierto
17.50 Wega di Number Kòrsou
18.00 Di bishita ku..... 'Yomanda'
19.00 Cocktail Special
20.00 Telenotisia
20.30 Shete Dia
21.00 Special: 'Sabor Cubano' (deel 2)
22.00 Superstars of Wrestling
23.00 Sluiting.
(wijzigingen voorbehouden!)

TBS (kanaal 89)

ZATERDAG

16.05 Movie: 'Spinout' (1966; Elvis Presley)
18.05 WCW Saturday Night Wrestling
19.05 Major League baseball Philadelphia Phillies at Atlanta Braves (L)
22.05 U.S. Olympic Gold Boxing: Olympic Champions Invitational
23.05 Movie: 'Beach Blanket Bingo'
01.05 Movie: 'Bikini Beach' (1964; Frankie Avalon)
03.05 Movie: 'Ride the Wild Surf' (1964; Fabian)
05.05 The Munsters
05.35 Gomer Pyle.

ZONDAG

13.20 CHiPs
14.05 Major League Baseball Philadelphia Phillies at Atlanta Braves (L)
17.05 Tom and Jerry's Funhouse
17.35 Captain Planet and the Planeteers
18.05 WCW Main Event
19.00 Movie: 'Hero and the Terror' (1988; chuck Norris)
22.00 National Geographic Explorer
23.00 Network Earth
23.30 Paid Program
24.30 World Tomorrow
01.00 Paid Program
04.00 WCW Main Event Wrestling
05.05 Gomer Pyle
05.35 CNN Headline News.

HBO (kanaal 83)

ZATERDAG

16.15 Movie: 'Arthur' (1981; Dudley Moore/Liza Minnelli)
18.00 Movie: 'Regarding Henry' (1991; Harrison Ford/Annette Bening)
20.00 Movie: 'Doc Hollywood' (1991; Michael J. Fox/Julie Warner)
22.00 Dream On
22.30 Larry Sanders (Gary Shandling)
23.00 Movie: 'Peacemaker' (1990; Robert Förster/Robert Davi)
24.35 Movie: 'Quick Change' (1990; Bill Murray)
02.05 Russell Simmons' Def Domedy Jam (Host Martin Lawrence)
02.35 Movie: 'The Princess Academy' (1987; Eva Gabor/Lar Park Lincoln)
04.05 Tales From the Crypt
04.35 Movie: 'The Five Heartbeats' (1991; Robert Townsend/Michael Wright).

ZONDAG

13.00 Movie: 'The Witches' (1990; Anjelica Huston/Mai Zetterling)
14.30 Movie: 'Feds' (1988; Rebecca De Mornay/Mary Gross)
16.00 Movie: 'The Dream Machine' (1991; Corey Haim/Jeremy Slate)
17.30 A Town's Revenge (Elizabeth Franz)
18.15 Movie: 'My Blue Heaven' (1990; Steve Martin/Rick Moranis)
20.00 Movie: 'Body Parts' (1991; Jeff Fahey/Kim Delaney)
21.30 One-Night Stand
22.00 Movie: 'The Bonfire of the Vanities' (1990; Tom Hanks/Melanie Griffith)
24.10 Movie: 'The Dream Machine' (1991; Corey Haim/Jeremy Slate)
01.40 Larry Sanders (Gary Shandling)
02.10 Movie: 'Pumpkinhead' (1988; Lance Henriksen/John DiAquino)
03.40 Movie: 'Why Me?' (1989; Christopher Lloyd)
05.10 Movie: 'The Mighty Quinn' (1989; Denzel Washington/Robert Townsend).

ABC (kanaal 99)

ZATERDAG

20.00 College Football Miami at Iowa (L)
23.00 ABC News.

ZONDAG

19.00 Life Goes On
20.00 Funniest Videos
20.30 America's Funniest People
21.00 ABC Sunday Night Movie
23.00 ABC News.

AE (kanaal 73)

ZATERDAG

15.00 Movie: 'The Longest Hunt' (1968; Keenan Wynn)
17.00 Caroline's Comedy Hour
18.00 The Feathered Arrow
19.00 House of Eliott
20.00 Movie: 'Fandango' (1985; Kevin Costner/Judd Nelson)
22.00 Comedy on the Road
23.00 An Evening at the Improv
24.00 Movie: 'Fandango' (1985; Kevin Costner/Judd Nelson)
02.00 Comedy on the Road
03.00 An Evening at the Improv
04.00 The Disputation
05.30 The Feathered Arrow.

ZONDAG

12.00 Candide
14.30 Movie: 'Assault on the Wayne' (1970; Joseph Cotton)
16.00 Movie: 'Silent Running' (1971; Bruce Dern)
18.00 In Search Of...
19.00 Road to War
20.00 Sherlock Holmes
22.00 House of Elliot
23.00 Full Wax
24.00 Sherlock Holmes
02.00 House of Elliot
03.00 Full Wax
04.00 Movie: 'A Kid for Two Farthings' (1955; Celia Johnson)

CBS (kanaal 78)

ZATERDAG

20.00 Movie: 'Love and Curses... And All That Jazz' (1991; Delta Burke/Gerald McRaney)
22.00 Jake and the Fatman.

ZONDAG

19.00 60 Minutes
20.00 Murder, She Wrote
21.00 Movie: 'Do You Know the Muffin Man?' (1989; John Shea/Pam Dawber)
23.00 CBS News.

NBC (kanaal 85)

ZATERDAG

20.00 Golden Girls
20.30 Powers That Be
21.00 Empty Nest
21.30 Nurses
22.00 Sisters.

ZONDAG

19.00 Brokaw Report: Decision '92
20.00 I Witness Video
22.00 Movie: 'Crossing the Mob' (1988; Jason Bateman/Maura Tjerney).

EURO-TV (kanaal 76/77)

ZATERDAG

18.00 Boes
18.25 NOS Journaal
18.40 Love Letters
20.00 Sluiting.
(zondag van 09.00-11.[...] herhaling)

ZONDAG

18.00 Dommel
18.25 NOS Journaal
18.40 Studio Sport/NOS Laat
19.25 Kieskeurig
20.00 Sluiting.
(maandag van 09.00-11.00 uur herhaling)

"EL TRIBUTO" Tel.: 375390

The Lord is my Shephard;
I shall not want.
He maketh me to lie down
in green pastures;
He leadeth me beside the
still waters.

With deepest sorrow we announce the tragic death of

ANDREW MORRIS

Better known as MORRIS of Scharloo

Left to mourn his passing away are:

Constance Morris	Wife	
Rebecca Beaupiere	Fam. Trinidad	Children
Ruth Lataille	Fam. Canada	Children
Roma Douglas	Fam. Dominica	Children
Rosalind Johnson	Fam. New York	Children
Ramona Angolla	Fam. New York	Children
10 Grandchildren & 1 Greatgrandchild		
Alwin Danglar	Fam. Canada	Sister
Kathleen Danglar	Fam. New York	Sister
Felixia Norde	Fam. New York	Sister

Nice & Nephew

Conrad William	Fam. Curacao
Victor Williams	Fam. Curacao
Verillia Williams	Fam. England
Rufina Charles	Fam. Canada
Elma Fortuna	Fam. Canada
Josefine Peters	Fam. Dominica
Lazo Telemaque	Fam. England
Clayton Emanuel	Fam. England
Jones Delony	Fam. England

Friends

Dr. Bochove	
Fam. De Haseth	
Albert Matthew	Dominica
Ursula Celaire	Aruba
Ruth Williams	Curacao
Dominica Friendship	Club
Austin Celaire	New York

All his other Relatives, Friends & Neighbours.

The burial will take place on Monday September 7th at the cemetery Morada Santa El Tributo at Bottelier.
Before the burial a holy mass will be held in the Chappel Ardente El Tributo at Bottelier.
Calls for condolences will be received from 12 o'clock noon in the Chappel Ardente El Tributo at Bottelier.
After the funeral the family can't accept calls of condolences at home.

Hoofd Palestijnse delegatie bij Van den Broek

DEN HAAG - De Palestijnse leider Faisal Husseini die aan het hoofd staat van de Palestijnse delegatie bij de vredesonderhandelingen voor het Midden-Oosten, zal maandag in Den Haag minister Van den Broek van Buitenlandse zaken ontmoeten. Van den Broek miste tijdens een bezoek aan Jeruzalem een afspraak met Husseini, omdat deze onverwacht het land verliet voor deelname aan de top van de beweging van Niet-gebonden landen in Jakarta.

Politie Hannover:

Geen politieke bedoelingen bij plaatsen bom

HANNOVER - De bomexplosie tijdens een feest in de open lucht in Hannover, eind augustus welke negentien mensen verwondde, heeft geen politieke achtergrond. Van de gewonden zijn er nog vier in het ziekenhuis. Dit heeft de politie vrijdag verklaard na een diepgaand onderzoek. "Er is een rechts noch een links politiek motief", aldus het hoofd van de recherche in Hannover, Peter Eggerling. Het ontbreken van enig motief leidt de politie af uit de amateuristische manier waarop de bom gemaakt was. Ook hebben de autoriteiten tot dusver geen [...] aanwijzingen ontvangen voor een politiek motief. Ten tijde van de explosie waren ongeveer 150.000 mensen op de been.

Colofon AMIGOE

Curaçao: tel. 672000, fax. 674524
Aruba: tel. 24333, fax. 22368

UITGEVERIJ AMIGOE N.V.
[...] z/n of P.O.B. 577
Curaçao N.A.
Giro 440.000
Bankrek. nr.: 11-07-913
Algemene Bank N.V.
Bankrek. nr.: 874.825.10
Maduro & Curiel's Bank N.V.

Directie:
Ingrid de Meeyer-Hollander
[...]

Hoofdredactie:
Peter Dicker (Hoofdredacteur)
A. van Leeuwen (adjunct-hoofdredactrice)
N. Hendrikse (eindredacteur ÑAPA)

Overige leden Redactie:
[...]

ADVERTENTIE-AFDELING
[...]
Aanname advertenties:
Maandag t/m vrijdag van 07.30-15.30 uur. Alle advertenties voor de komende dag moeten 1 dag van tevoren vóór 15.30 binnen zijn.

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 07.30-15.30 uur worden opgegeven, behalve op zaterdag.

Alleen zoekertjes die op maandag en donderdag vóór twaalf uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

UITGEVERIJ AMIGOE ARUBA
Caya G.F. Betico Croes 110

Eindredacteur/Directeur
Jos van der School
Redactie: [...]
Advertentie-afdeling: Etleen Clemencia-Landemark

BONAIRE
Correspondent:
Hubert Linkels, Kaya Gobernador N. Debrot 152 tel: 8627

SINT MAARTEN
Correspondent:
Eddie Williams

Abonnementen en advertenties:
The Chronicle, Grounddove Road, Pointe Blanche, tel: 23919.

ST. EUSTATIUS:
Vertegenwoordiger/Correspondente:
Mevrouw Peggy van de Horde, [...]

AMSTERDAM
correspondent:
[...]
Telefoon & Fax: 020-6137251

HILVERSUM
correspondenten:
[...]
Radio Nederland Wereldomroep
(tel: 035-724300)

Persagentschappen: ANP en AP
Samenwerkingsovereenkomst met The Miami Herald, De Haagsche Courant, De Brabant Pers

DRUKKERIJ: Rotapilot N.V.

DISTRIBUTIE (abonnementen):
Curaçao: Distico N.V. Tel: 370500, 370504 en 370604

Voor klachten gelieve deze nummers op te bellen. Het abonnementsgeld kan ook betaald worden via Giro rek. nr: 208.000, Maduro Bank rek. nr: 286.330.06 en ABN rek. nr: 11.15.026

Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110, tel: 24333

Bonaire: Shon Ma Carolina, Blvd. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur, tel.: 8342)

Losse nummers 60 cent;
Abonnementsprijs op alle eilanden van de Nederlandse Antillen Naf 16,=, op Aruba Naf 17,=.

Buiten Antillen (Nederland):
NAf. 61,15 per kwartaal (luchtpost) of NAf 25,= per maand (zeepost); jaarlijks vooruit te betalen

FOR SALE
3 sofas, 3 single beds, pine wall unit, porch set, curtains, plants.
Phone 376173 after 2.00 pm Saturday and Sunday morning.

TE KOOP
DAIHATSU FEROZA DX (JEEP)
Bouwjaar 8-1991,
8.700 km., zwart metallic, softtop (wit).
Naf. 22.000,-.
Wegens vertrek btl. financiering mogelijk.
Tel.: 602007

TE HUUR of
TE KOOP GEVRAAGD
ONGEMEUBILEERD HUIS
te Brakkeput Ariba
Kantooruren: Tel. 616337
na 19.00 uur p.m.: 375653

TPR **PAPIAMENTU**

Wilt U binnen **6** weken **Papiamentu** leren, dan kunt U dat volgens de *TPR* methode.

Voor verdere informatie:
TPR International
Tel.: 627728
Maandag t/m vrijdag
van 3 tot 5 p.m.

De lekkerste
ROTIE'S
pom, pastei, bamie, nassie, Chip. kip, ger. kip, ger. varken, moksie moksie, bruine bonen, bloedworst kunt U elke zondag tussen 12 en 4 bij ons krijgen.
Vraag naar het gerecht v/d week
Koraal Partir kav 87
Tel.: 674103

---

pasfoto di koló!
4 pa 6=
HATO - AUGUSTINUS

Onderwijzer en echtgenote
ZOEKEN
voor hun verblijf vanaf 1 december 1992 t/m 1 augustus 1993
één of meerdere OPPASWONINGEN
tegen een vergoeding van maximaal Afl.700,- per maand.
Graag contact opnemen met:
ERIK SCHWAB
Noordzijde 101
1064 MB Amsterdam

SURINAAMS ETEN BUFFET
ALL YOU CAN EAT
Zondag 6 september
van 12 uur tot 4 uur 's middags
f. 18,50 p.p.
Saladbar - Bar-Restaurant
MEETPOINT (Korédor)
Tel.: 623611

TE HUUR AANGEBODEN
voor vakantiegangers
een leuk APPARTEMENT
indeling: zit- eetkamer, 1 slaapkamer, badkamer en keuken. Volledig gemeubileerd. In een rustige buurt.
Bel: Tel.: 676397

Te koop aangeboden een leuk huis met voor porch 2 slaapkamers 1 badkamer.
Te Montaña
voor informatie:
tel. 675411

Vallen en opstaan, bij ons kan je er tegen aan.
De eerste 5 die zich aanmelden, krijgen
1 gratis les,
en daarna bespreken wij de rest.
Windsurfen kan iedereen aan.
Top Watersports
Tel.: 617343

ZONDAG 6 SEPTEMBER vanaf 12.00 uur af te halen de echte
INDONESISCHE RIJSTTAFEL
Sajor laboe siam, sg.telor, vlees, atjar, kip, frikadel, sambel goreng kering, pisang goreng, kroepoek, sambel badjak.
NAf. 10.00 p.p.
Ook hebben wij **BAMI, Petjel met lontong** en **BA-PAO.**
Familie KERGER
Canadaweg 9, Telf.: 683459
SELAMAT DATANG DAN MAKAN

TE KOOP
ZONNESCHERM
10 m. lang
Te bezichtigen op terras van **The Waves Restaurant, Waterfort-bogen.**
Informatie:
Tel.: **617229**

Rashondjes te koop
Shih-Tzu puppies en Lhasa Apso puppies
met stamboom.
Ontwormd en ingeënt.
8 weken oud.

Attentie liefhebbers van honden met stamboom.
Gelieve contact op te nemen met ons, indien u geïnteresseerd bent om uw hond in te laten schrijven in de **Antilliaanse All Pure Breed Dog Show.**
Tel. 54636, Penstraat 19

TE KOOP
DAIHATSU JEEP
keuringskaart t/m juli 1993.
Tel.: 617343
tussen 10.00 -18.00 uur, vraag naar Carolina.

TE HUUR:
Gemeub. kamer - bad eigen ingang
Tel: **672910**

TE KOOP:
DRAGAUTO
Ford Mustang
Splinternieuwe motor, Cleveland 351 + trailer.
Informatie:
Telf.: **373913/373811**

Te koop
Pick-up Lada in zeer goeie staat, bouwj. 1989, prijs fl. 3500,-= met nummerplaat.
Tel. 675211
of 623334

Te huur gevraagd woonhuis min. 2 slp.
Tel. 373167

TE KOOP
een bouwperceel te Cas Grandi kavel 201
prijs.
NAf. 120.000,-
tel.: 676858

In het kader van de viering van het 25-jarig bestaan van de Antilliaanse Secretaressen Vereniging, zal de Rector Magnificus van de Universiteit van de Nederlandse Antillen, dr. Valdemar Marcha, op dinsdag 8 september a.s. een lezing houden over het onderwerp:

'HERSTRUCTURERING VAN ONS TOERISME-BELEID'

Deze lezing vindt plaats in de aula van de UNA en begint 's avonds om acht uur.
De toegang is vrij.

UNA
Universidat Nacional di Antia

OPROEP

Ieder die meent af te stammen van de volgende personen:
- **Poulina Carolina Meyer en Manuel Stephanus Da Costa**
- **Gomez**, gehuwd op 24 september 1873;
- **Constantien Clement Meyer en Petronella Arnestina**
- **Rijke**, gehuwd op 25 april 1883;
- **Bartholomeus Martis Meyer en Petronilla Clementina**
- **Margaritha**, gehuwd op 29 mei 1878;
- **Claris Martis Meyer**, overleden op 14 september 1868;
- **Johannes Martis Meyer**, gehuwd op 18 september 1878;
- **Leonce Confesor Meyer**, geboren op 17 juli 1851;
- **Anna Maria Meyer en Jan Hendrik Snitzer**, gehuwd op
- 31 maart 1880;
- **Jerome Martis Meyer en Petronia Atalia Meyer**, gehuwd op
- 11 mei 1898;
- **Louis Confesseur Meyer**, overleden op 15 december 1890;
- **Jozef Emmanuel Meyer en Paulina Monsano**, gehuwd op
- 20 oktober 1897,

gelieve uiterlijk 15 oktober 1992 de bewijzen van hun afstamming (trouwboekjes, verklaring van de Burgerlijke Stand) te bezorgen bij het onderstaand notariskantoor.
Notariskantoor Palm & Senior
Polarisweg 31 - 33

RENTOOL N.V. - **Tel.: 601762**
Trilnaald
Breekhamer
Muurfrees
Kettingzaag
Generator
Hoge druk reiniger
Tapijtreiniger
Trilplaat
Is kopen te duur? **Huur!**

TUINCENTRUM BANDA ARIBA
op de weg naar Montagne, t.o. Hoenderberg, tel. 671793/674342
KAMERBAMBOE, KERKPALMEN, PONYTAILS,
Zondag OPEN van 9 - 6 uur !!!!

Zaterdagavond Ambiente avond in
Hotel Holland
RESTAURANT *'t Kokkeltje*
met gezellige live music van 9 p.m. tot 12 p.m. met de band
Goso - Ambiente - Sigurá! G.A.S.
Met snacks v/h huis
Geen entree te betalen.
DINE & DANCE
Tot ziens in Restaurant *'t Kokkeltje* de ontmoetingsplek bij uitstek!
Tel.: 688044 - 688014

FINANCIAL INFORMATION & MANAGEMENT SERVICES

Dit service-bureau verleent assistentie aan kleine en middelgrote zelfstandige ondernemers m.b.t. hun administratieve organisatie.
Tot de klantenkring van dit bureau worden gerekend o.a.: dokters- en specialistenpraktijken, architectenbureaux, horeca- verwante ondernemingen, impressarios, enz.
In verband met de toename van onze werkzaamheden is er behoefte op korte termijn van:

een administratief medewerker

[illegible]
— ruime ervaring op (financieel) administratief terrein
— leidinggevende capaciteiten
— goede omgangsvormen
— opleidingsniveau MULO (van vroeger) of HAVO

Gegadigden (ook energieke gepensioneerden of wachtgelders) voor deze functie dienen hun schriftelijke sollicitatie in te dienen op het adres **Bloempot Center 3,** niet later dan 10 september a.s.

WAARSCHUWING

De COMMANDANT van de marine basis PARERA maakt bekend dat er schietoefeningen worden gehouden.

Op de schietbaan HATO

DINSDAG	8 SEPTEMBER 1992	VAN 07.00 TOT 16.00 UUR.
DONDERDAG	10 SEPTEMBER 1992	VAN 07.00 TOT 24.00 UUR.
VRIJDAG	11 SEPTEMBER 1992	VAN 07.00 TOT 13.00 UUR.

ONVEILIG ZEEGEBIED ± 4000 METER UIT DE KUST.

SOME PEOPLE DON'T TAKE STUDYING BY MAIL SERIOUSLY

Some people believe that you cannot get a good education through Distance Education. Some people believe that because you are getting your education through a correspondence school that you don't have to work for your diploma or your degree. Some people confuse "phony degree mills" with legitimate Distance-Education Schools. If you are one of these people, don't read any further.

ICS is looking for people who take their education SERIOUSLY, whether attending a traditional college or studying by mail. We are looking for people who will apply themselves and work hard to get the full value of the training that ICS offers. Diplomas and Degrees are issued upon successful completion of a course accredited by the National Home Study Council...your guarantee of a quality education. If you take your education seriously and want to train for a new career or improve your job skills for advancement in your present job, ICS may have the right career training for you. Choose from 60 career courses listed below. Select the one career field you would like to train for and indicate that choice in the coupon below. Cut out this ad and mail it to ICS TODAY. We will send you a detailed course outline and tuition schedule by return Airmail. There is no obligation.

SEND FOR FREE FACTS—NO OBLIGATION Z201A

ICS SINCE 1890
International Correspondence Schools, Dept. GOS92
Box 1900, Scranton, PA 18501-1900 U.S.A.

ASSOCIATE IN SPECIALIZED BUSINESS DEGREE PROGRAMS
60 Business Management
61 Accounting
80 Business Management with option in Marketing
81 Business Management with option in Finance
64 Applied Computer Science
68 Hospitality Management

ASSOCIATE IN SPECIALIZED TECHNOLOGY DEGREE PROGRAMS
67 Electronics Technology
63 Civil Engineering Tech.
62 Mechanical Engineering Tech.
65 Electrical Engineering Tech.
66 Industrial Engineering Tech.

CAREER DIPLOMA PROGRAMS
56 Computer Programming in BASIC
07 U.S. High School Diploma
02 Electronics
05 Hotel/Restaurant Management
13 Professional Secretary
35 Travel Agent
14 Air Conditioning & Refrigeration
32 Art
59 Catering/Gourmet Cooking
20 Medical/Dental Office Assistant
51 Fashion Merchandising
33 Motorcycle Repair
52 Surveying & Mapping
22 Wildlife/Forestry Conservation
47 Animal Care Specialist
280B Building Trades
106 General Business
16 Practical English
89 Small Engine Repair
50 Starting Your Own Business
06 Legal Assistant
69 Computer Programming in COBOL
48 Computer-Assisted Bookkeeping
42 Dressmaking & Design
87 TV/Video Repair
04 Auto Mechanics
12 Interior Decorating
18 Bookkeeping
06 Electrician
03 Child Day Care
38 Personal Computer Specialist
29 Police Sciences
10 Private Security Officer
09 Legal Secretary
55 Diesel Mechanics
94 Fitness & Nutrition
86 Drafting
280A Architecture
280C Machine Shop
161 Engineering
41 Journalism/Short Story Writing
40 Photography
70 Computer-Assisted Small Business Mgmt.
79 Electronics Technician
91 Cartooning
25 Firearms Repair
27 Personal Computer Repair
26 Teacher Aide
30 Floral Design

Get FREE Information— MAIL ENTIRE AD TODAY
Write the number of the one career that interests you ______
PLEASE PRINT
MR / MRS / MISS ______ AGE ______
ADDRESS ______
CITY/COUNTRY ______

Landhuis Brievengat
Elke zondag **geopend**
vanaf 5.00 uur om het landhuis te bezichtigen.
Happy Hour van 18.00 - 19.30 uur
Live Muziek van **"Chips"** vanaf 18.00 - 22.00 uur

Folkloristische dansshow van 5.00 - 6.00 uur
elke **laatste zondag** van de maand.
Tevens verkoop van souvenirs en lekkere hapjes.
Iedereen is van harte welkom!!!

MICRO SYSTEMS®

Aan al onze klanten,
In verband met onze uitbreiding en onze plannen voor de toekomst heeft de direktie van Micro Systems NV beslo[ten] om haar werkuren aan te passen.

De nieuwe uren worden met ingang van maandag 7 september:
Maandag tot vrijdag van 8 tot 12 en van 2 tot [illegible]
Zaterdag van 8 tot 12

Tevens willen wij u bedanken voor het begrip voor al h[et] ongemak als gevolg van de uitbreidingswerkzaamheden, d[ie] binnenkort voltooid zullen zijn.

Directie Micro Systems NV

Welkom a.s. Zondag 6 september
't Knoopje
Rooseveltweg 342
van 10.00 - 12.00 a.m.
met Speciale aanbiedingen

S.O.V. ASIENTO
RUST EN BURGH LAAN

Op korte termijn hebben wij een functi[e] vacant als

BADMEESTER(ES)

Sollicitanten dienen in het bezit te zi[jn] van het diploma [illegible] zwemonderwijzer(es) en een geld[ig] E.H.B.O. diploma.

Voor informatie en/of sollicitatie be[l] mw. M. Marchena op tel. nr.: 375823 of 663887.

DE HOLLANDSCHE BAKKERIJ
landweg 19, Groot Kwartier, tel. 375211, fax. 37526[illegible]

* Meesterlijk op het gebied van brood.
* Specialisten in Volkorenbrood
* Trendsetters op het terrein van banket
* Met ca. 35 gebaksoorten voeren wij de lijst ruimschoots aan.
* Probeer eens onze natuurbavaroise gebaksoorten

De Hollandsche Bakkerij
de smaakmakers van Curaçao

UNITED COLORS OF BENETTON.
Nú ook geopend
in Saliña Galleries
Kom Uw gratis catalogus ophalen bij:
UNITED COLORS OF BENETTON
Saliña.

ÑAPA

Weekend Bijlage Amigoe

Zaterdag 5 september 1992

AMIGOE

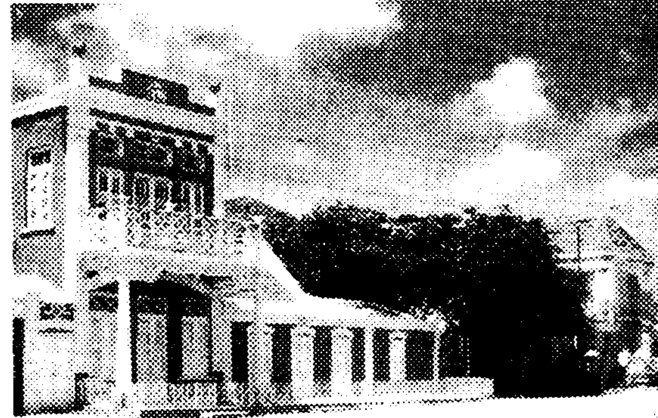
INTERVIEWS

Literatuur bij eigen mensen brengen

REPORTAGES

Aruba dreigt cultureel bezit te verliezen

College medicijnen in een uniek kruidenhofje

'Den Paradera' is voor Dinah een zaak van leven en dood

= door Nel Casimiri =

E TUIN Den Paradera ligt op de oude plantage Santa Barbara. Niet op het terrein van de Mijnmaatschappij, maar even buiten de hekken ligt de kruiden- en groetentuin die Dinah Veeris de laatste vier jaar heeft aangelegd. Zondag j.l. liet ze die tuin aan het publiek zien tijdens een open dag waarvoor veel belangstelling was.
Iedereen die geïnteresseerd is in kruidengeneeskunde en in de oude wijsheden van onze voorouders kent de naam van Dinah Veeris door haar kruidenboek: Remedi i kustumber di nos bieunan, waarvan de eerste druk in 1987 verscheen. In dat boek geeft ze weer wat oude mensen haar vertelden over het gebruik van kruiden. Wijsheden die ook zij weer van hun moeders en grootmoeders hadden meegekregen.

Dinah Veeris wilde dat vastleggen omdat ze bang was dat veel van die kennis verloren zou gaan in onze tijd van artsen en specialisten en moderne mensen die lachen om zulke 'primitieve' drankjes, tincturen en omslagen. Maar ze hebben eeuwenlang gewerkt, dus waarom nu niet meer? En bovendien, veel van onze moderne geneesmiddelen zijn gebaseerd op diezelfde kruiden. Alleen zit er nu een mooi flesje of doosje omheen, en is de wat bittere smaak in een gekleurde suikeromslag verhuld.

NIET GENOEG

Het boek was Dinah Veeris echter niet genoeg. Ze wilde zelf kweken, de kennis die ze in vele gesprekken had opgedaan in praktijk brengen, niet af en toe terloops, maar systematisch. Ze kocht een terrein op Banda Riba, met een watermolen en een put, met een mooi oud huis erop en begon. Nu na vier jaren

In het hofje Den Paradera vindt men alle soorten Curaçaose kruiden, in bedden, changa's en hamaca's.

Foto Ken Wong

Dinah Veeris in haar hofje op Banda Riba.

hard werken heeft ze een tuin waar ze trots op kan zijn. De kruiden staan zo gerangschikt dat de groepen bijeen staan die gebruikt worden voor bepaalde delen van het lichaam: de kruiden tegen hoofdpijn en andere hoofdaandoeningen bijeen, de kruiden voor de luchtwegen bijeen, de kruiden voor huiden haar, voor het zenuwstelsel, enz. Ze heeft een indeling in twaalf groepen gemaakt. Rondlopend komen de aroma's je tegemoet. Zelfs als je je niet ziek voelt, voel je je beter als je door zo'n geurenzee loopt.

Achter een hek heeft ze de praktischer toepassingen gepland, daar groeien de tomaten, de prei en de uien, de groentes dus. Daar staan ook de geiten en ezel, rustig toe te kijken hoe wij genieten van de kruiderijen. Maar ook de tuin was niet genoeg. Dinah Veeris komt uit het onderwijs en heeft jarenlang bij Sedukal gewerkt. Zij wil haar kennis ook uitdragen. De kennis van kruiden maar ook de kennis van vele oude gewoontes en gebruiken. Daarom heeft zij tussen de verschillende kruidenafdelingen door, levensgrote poppen neergezet die een tableau vivant vormen van die oude gebruiken. Zo hoopt zij de herinneringen levend te houden. Ook heeft zij van veel kruiden stekken in kleine potjes gezet om die te verkopen aan de bezoekers van haar tuin. Zo komen ze misschien weer tot leven, komen de tuinen op Curaçao weer vol te staan met inheemse bloemen en geuren en kunnen we uit eigen tuin de eenvoudigste geneesmiddelen plukken.
Vooraan bij de ingang worden we verwelkomd door grote bladeren van de *katuna di seda*, een plant die ons van de hoofdpijn kan afhelpen, maar al spoedig gaan we over naar de kruiden voor de maag en het spijsverteringsstelsel.

GEEN ZOUT

Dinah Veeris: "Hierbij moet je denken aan de legende van de eerste bewoners van Curaçao. Die konden na hun dood terugvliegen naar Afrika maar ze mochten geen zout eten. Door het eten van zout verloren ze de macht van het vliegen. Velen konden niet meer terugvliegen omdat ze *verkeerd* gegeten hadden. Wij mensen eten veel dingen die we niet mogen eten, die niet goed voor ons zijn. Daar krijgen we last van. Er zijn verschillende kruiden die helpen tegen maagpijn, zoals *oregano* en *berbena*. Als het maagzuur nog erger brandt kun je *sangura* gebruiken en als het uitgroeit tot een echte maagzweer, gebruik je *yanten* en *chimichimi*. Ook *yerba hole, blancu, anis* of *pretu*, zijn goed voor de maag".

Verzorgt u de tuin alleen?
"Ik heb hier vier jaar samengewerkt met Baba. Baba is een oude man die me alles vertelde over de manier waarop men vroeger plantte. Het is een combinatie van groente- en kruidentuin geworden en tussendoor heb ik verhalen uitgebeeld door de poppen. De meeste planten heb ik gewoon uit de *mondi* gehaald, sommige zijn gekweekt. De mensen kunnen hier ook plantjes kopen, kijk daar staat *sentebibu* en *yerba bueno*, maar ook uien en selderij".

De planten voor de verkoop staan onder pergola's bedekt met palmbladeren, *ramadas*. Die laten wel wat zon door maar de grote kracht van de zon wordt toch gebroken. Anders zou die de planten in de kleine potjes te veel schade doen. Vroger werden vele planten onder een dak van palmbladeren gekweekt.

"Dit zijn de poppen Nonochi en La Tida. Vroeger was er veel meer aandacht voor zieken dan tegenwoordig. Je ging vaak op bezoek, bracht drinken mee. Nu hebben de mensen bijna geen tijd meer voor elkaar. Door die poppen probeer ik een soort communicatie op te roepen. Vroeger ging men op zondag bij elkaar op bezoek. Dan vertelde je elkaar van je verdriet en je vroeg raad. Ondanks het zware werk werd er meer gecommuniceerd vroeger, werden er meer verhalen verteld en praatte men meer met elkaar. Kijk, dat is Bawi. 's Morgens stond hij heel vroeg op, al om vier uur, en voordat hij een *baki di awa* ging halen, haalde hij eerst een *baki di tera*. Een bak werd bij de put met water gevuld en eerst werd water gegeven aan de planten in de tuin".

Er zijn veel gewassen die op maag en darmen inwerken: de wortel van de *parawiri* voor gassen in de buik, *puta luango* in combinatie met *pan di diabel* tegen zware buikloop. En van de *kuki indjan*, een pitasoort, wordt de wortel geroosterd en gegeten. Daarvoor graaft men een gat om de wortel heen, doet daar brandende houtskool in en de volgende dag is de wortel klaar om te eten. Die wortel wordt niet als een speciale medicijn gebruikt, maar gewoon als voedsel dat ook goed is voor de maag.

ALS VROEGER

Dinah Veeris heeft ook geprobeerd kruiden te kweken zoals dat vroeger gebeurde. Ze heeft stenen *bodogos*, plantenbedden, gemaakt onder de hoge palmbladerafdakken, op de wijze zoals dat in oude tijden gedaan werd. De bedden zijn gebouwd met een muurtje van stenen rondom en boven die stenen wordt de aarde bijeengehouden door gevlochten kalebastakken. De bodem van de *bodogos* wordt bedekt met *rama coco*, kokosbasten, daarop een laagje aarde, dan gedroogd gras, daarop weer aarde, weer gras, weer aarde en tenslotte een laag mest. Daardoor wordt de aarde heel luchtig. De plantjes van de *yerba bueno* en de *yerba florida* floreren, dat is duidelijk. Ook heeft Dinah Veeris planten (b.v. selderij) gekweekt in hangmatten (*hamaca di seldu*) en in tassen (*changa di seldu*). In de *ramada* is ze begonnen planten te kweken om zaden te verzamelen, zo dat ze later steeds meer plantjes van een bepaald kruid kon planten. Via de kruiden voor de luchtwegen komen we bij de kruiden voor hart- en bloedvaten. Het is soms moeilijk bepaalde kruiden in een categorie in te passen.

"Deze *mansawapa*, het blad lijkt op dat van een papayaboom, wordt gebruikt om mannen in huis te houden. Maar dat mag je nooit in het openbaar verklappen, zeker niet waar mannen bij zijn. Je mag er ook niet zomaar zonder deskundig advies een aftreksel van maken, want dan zou je het veel te slap kunnen maken".

En we lopen verder: de *basora cora* is goed voor het bloed, de *mamotika* voor of liever tegen hoge bloeddruk, de *pitiseli shimaron* nemen we samen met de *yerba seru* in als ons hart te snel slaat. *Yerba seru* is normaal een kruid voor verkoudheid, maar in combinatie met andere kruiden verandert ook de werking. Tuna gebruik je voor het reinigen van het bloed maar het helpt ook tegen rugpijn.

"Dit is de camaliaboom. Daar komen hele kleine besjes aan en die zijn eetbaar. Ik probeer van alle inheemse boomsoorten minstens een exemplaar te kweken. Er zijn hier veel vruchtbomen die we niet kennen, b.v. de *ikaks*, de *oba*, de *oba shimaron*, de *dushi cabei*. Er zijn er nog veel meer: de *rambeshi*, de *beshi pretu*, de *guaba be* en de *kayuda*".

COLLEGE

Het lopen door haar hofje met Dinah Veeris is een lang college in medicijnen. Ze heeft er duidelijk veel plezier in. En is ook eerlijk. Af en toe geeft ze toe: "Dat weet ik niet meer, dat moet ik eerst opzoeken", maar meestal volgt bij elk plantje een heel verhaal.

"Van de *kamacho* heb ik het recept gevonden bij een oudere vrouw. Zij had het recept weer gekregen van haar grootmoeder. Je moet het heel fijnmaken en koken en dan vermengen met koffie. Het werkt goed tegen asthma. En de *welensali* is heel sterk. De oranjebladeren onderaan werken ook tegen zware buikloop, een blaadje is al genoeg".

Ook de *banana di rif* is in haar kruidentuin terug te vinden maar bijna onherkenbaar. Aan de noordkust zijn de kleine bladeren van de kruipplantjes helemaal ineengerold tot kleine banaantjes, oranje-roodkleurig. Hier onder de goede verzorging spreiden ze hun blaadjes open en zijn ze groen. Ze helpen tegen eczeem. Vaak vind je dezelfde planten ook op meerdere plaatsen terug. De *corona di birgen* wordt gebruikt tegen hoofdpijn, maar je kunt je er ook mee baden als je veel last van puistjes hebt, het werkt tegen constipatie en heeft een kalmerend effect. Of de *amor di neger*. Dat wordt gebruikt als je witte vlekken op je huid hebt. Je smeert je met het aftreksel in en de vlekken verdwijnen. Maar de plant heeft meer krachten. Als een jong meisje verliefd is maar niet weet of ze nu wel of niet op de avances van een jongen moet ingaan, neemt ze een stukje van de *amor di neger* en legt dat op een *wabi*struik. Als na vijf of zes dagen die plant niet dood is gegaan, kan ze de verkering aangaan. Sterft de plant, moet ze de jongen wegjagen.

Ook de *yerba stinki* die door iedereen uit de tuin wordt geschoffeld als onkruid, heeft zijn goede kanten, al mag hij alleen uitwendig gebruikt worden. Hij werkt tegen pijn in de arm, maar ook als je last van winderigheid hebt. Dan kun je de bladeren ombinden als een maandverband of ook een blaadje dragen in je navel. Daarnaast is de *yerba stinki* een mooie plant, die mooie bloemen draagt en....die gebruikt kan worden als hash.

Dinah Veeris heeft in de tuin een watermolen en een put, maar die is niet diep genoeg om in deze droge tijd water te geven.

"Ik heb eigenlijk waterbakken nodig. Nu heb ik alleen een klein reservoir en daarbij red ik het net. Ik kan echter niet meer uitbreiden zoals het er nu voorstaat. Vier jaar geleden ben ik met wachtgeld gegaan bij Sedukal. Ik heb al mijn energie hierin gestopt, om dit op gang te brengen. Het is een kwestie van conserveren. Straks zijn de oude mensen er niet meer en we kunnen nog zoveel van hen leren".

PARADERA

Het hofje heet 'Den Paradera'. Hoe bent u aan die naam gekomen?
"Er bestonden veel oude namen van hofjes hier uit de buurt en *Den Paradera* vond ik de mooiste. Later hoorde ik een oud verhaal. Er waren op Curaçao in de tijd van de indianen drie hofjes, een op Santa Barbara, een op San Juan en een op Hato. In het hofje op Santa Barbara kweekten de indianen alle soorten kruiden. De kunuku heette toen Parajuiri. Toen de Spanjaarden hier kwamen, hebben ze die kruidentuin niet verwoest. Ze gebruikten de kruiden om slaven die ziek waren te helpen. En ze gaven de *kunuku* de naam *Paraldea*. Later is de naam van die *kunuku* veranderd in *Den Paradera*. Nog steeds kun je in de omgeving van Santa Barbara erg veel kruiden vinden".

In de tuin houdt u ook een ezel. Rijdt u er ook op naar de stad, net als vroeger gebeurde?
"Neen hoor. Ik zag een jongen voorbijlopen met een ezel en vond het zo'n leuk dier. Ik dacht, als ik een eigen ezel heb, ga ik kinderverhalen schrijven over een ezel. De jongen vertelde dat zijn vader wilde ezels temde en ik vroeg hem er een voor mij mee te brengen. Maar toen hij echt een ezel kwam brengen, heb ik hem weer weggestuurd. Wat moet ik met een ezel? Ik weet niets van ezels en hun verzorging. Later kwam de vader van die jongen zelf langs en die heeft me van alles verteld over wat een ezel moet eten, hoe ik hem moet verzorgen en dergelijke. Toen wilde ik de ezel toch wel. Hij kwam tegen de zin van mijn moeder, dat wel. Volgens mijn moeder mag een alleenstaande vrouw geen mannelijke ezel in huis hebben. Ik gebruik de mest van de ezel voor de planten en ik rijd erop in mijn tuin. Maar nog niet daarbuiten. Ook de geitenmest gebruik ik. Geiten zijn zulke leuke beesten om van dichtbij te leren kennen. Als ik mezelf nu vergelijk met toen ik voor de klas stond, maakt dat zo'n verschil. Kinderen moeten in aanraking komen met dieren, met alles wat leeft. Nu leren ze het uit boeken en dat leeft niet. Er gebeurt zoveel in de dierenwereld wat je de kinderen moet doorgeven. Het werk hier heeft me heel dicht bij de natuur

Vervolg op pag. 4

Eindredactie: Norbert Hendrikse, opmaak: Solange Isselt

F.W.DE KLERK
...niet meer geliefd...

De Klerk van Zuid Afrika: van redder tot duivel...

JOHANNESBURG - Het bleke witte gezicht staart met bloedrode ogen van de poster de zwarte wijk in. Het lijkt meer op een aanplakbiljet voor een vampierfilm uit de jaren 20 dan op een portret van de president van Zuid-Afrika. "Gezocht wegens moord" schreeuwt de poster, "F.W. De Klerk".

Tweeëneenhalf jaar geleden dansten zwarten, van aartsbisschop Desmond Tutu tot de zwervers in de zwarte steden, van vreugde toen hij Nelson Mandela uit de gevangenis vrijliet en een begin maakte met de afschaffing van de apartheid. Nu wordt De Klerk door de mensen die hij na 300 jaar blanke overheersing wilde bevrijden, afgebeeld als een duivel. In een *township* worden stenen naar hem gegooid en in een andere wordt hij verjaagd door een woedende menigte. Op afbeeldingen van hem wordt hij met 'duivelsogen' versierd.

De zwarte partijen die hem eens als redder inhaalden, vergelijken De Klerk nu met Hitler en zeggen dat zijn regering zwarten net zo behandelt als het Duitse naziregime de joden. "Wij vinden dat De Klerk weg moet, omdat hij ofwel incompetent danwel volledig nutteloos is gebleken", verklaarde de secretaris-generaal van het ANC (Afrikaans Nationaal Congres), Cyril Ramaphosa. "Wij geloven niet dat hij geschikt is president te zijn", zo zei hij op de begrafenis van de slachtoffers van het bloedbad in Boipatong, waarin volgens het ANC de ordetroepen een actieve rol speelden.

MINDER POPULAIR

Onafhankelijke waarnemers zeggen dat De Klerk nog lang niet aan het einde is, hij heeft alle werktuigen van de macht tot zijn beschikking en bezit bovendien grote politieke en leiderskwaliteiten. Maar westerse diplomaten wijzen erop dat van zijn populariteit in de zwarte steden, waar hij een jaar geleden nog vlak achter Mandela scoorde, een enorme duikvlucht genomen heeft. En terwijl de zwarte woede toeneemt, lijkt de president zijn fabelachtige evenwichtsgevoel op het slappe koord van de politiek kwijt te raken.

Het grootste probleem is het geweld dat de president en zijn machtige veiligheidstroepen niet in de hand kunnen - of willen, zegt het ANC - houden. Commentatoren verwijten hem niet goed geïnformeerd te zijn over de verschrikkingen in de zwarte wijken waar sinds zijn hervormingen meer dan 5.000 mensen bij politiek geweld zijn vermoord.

Hij werd uit Boipatong verjaagd waar volgens de bewoners de ordetroepen direct betrokken waren bij de beestachtige slachting van 43 mensen. Weer in veiligheid verklaarde hij dat het geweld was opgestookt en dreigde hij de gehate noodtoestand weer in te voeren. En terwijl zijn zwarte landgenoten rouwden om een van de grootste tragedies van het land, vloog De Klerk naar Spanje. De politieke crisis die volgde dwong hem echter vervroegd weer terug te komen.

"Zijn blunder was de traditionele manier van denken van de Afrikaners te volgen, die zich er in de loop van de jaren van overtuigd hebben dat zwarten wezens zonder ziel zijn die alleen betogen op bevel van hun politieke leiders en niet uit eigen vrije wil", aldus de blanke commentator Raymond Louw.

De Klerk ontkent heftig dat de regering betrokken zou zijn bij het geweld en reageert furieus op beschuldigingen dat hij geen oog heeft voor het lijden van de zwarten. Aan de andere kant, zeggen waarnemers, lijkt hij niet te begrijpen dat de nieuwe militante opstelling van het ANC wellicht ingegeven wordt door de woede van zijn aanhangers. Hij heeft de neiging de communistische bondgenoten van het ANC en de vakbonden er de schuld van te geven dat de anti-apartheidsbeweging het overleg met de regering over de nieuwe grondwet afbrak.

WOEDEND

De zwarte journalist Mike Siluma schreef: "Iemand moet de president vertellen dat, sinds hij aan de macht kwam, miljoenen zwarte medeburgers gedwongen leven onder een wolk van terreur en dood, dag en nacht. En zij zijn woedend". Sommige commentatoren zeggen dat de 'duivelse' campagne tegen De Klerk in de zwarte steden misschien het werk is van het ANC dat vreest dat de president als hervormer zwarte stemmen zal trekken in de toekomstige nietraciale verkiezingen.

Diplomaten voeren aan dat De Klerk ondanks zijn hervormingen niet in staat is geweest, ongeveer zoals ex-Sovjetleider Michail Gorbatsjov en zijn communistische partij, om zich los te maken van de Nasionale Partij, de vader van de apartheid, en de politie die deze doorvoerde.

"Dat is omdat hij blijft vasthouden aan de macht", aldus Siluma. "In dat opzicht moet hij de schuld op zich nemen voor het feit dat de ordetroepen er niet in geslaagd zijn het geweld in te dammen en de moordenaars op te pakken die tot de crisis in de constitutionele besprekingen geleid hebben".

Prepcom bereidt wereld conferentie voor

Ontwikkelingslanden hebben geen geld voor mensenrechten

DEN HAAG - De voorbereidingen voor de wereld conferentie over de mensenrechten die de Verenigde Naties in 1993 in Wenen willen houden, liggen niet bepaald op schema. Om precies te zijn: ze lopen een jaar achter en men heeft nog maar negen maanden de tijd de achterstand in te halen.

Er is nog geen agenda, regionale bijeenkomsten zijn maanden uitgesteld, Rome en vervolgens Berlijn annuleerden hun aanbod om als gastheer van de conferentie op te treden. En er liggen 26 voorstellen voor 'actie-gerichte' wetenschappelijke studies, waarover het eerste laat staan het laatste woord nog niet gezegd is.

Half september is er weer een *prepcom*, VN-jargon voor een vergadering van het *preparatory committee*, het voorbereidende comité waarin elk land dat wil, kan plaatsnemen. Nederland is ook van de partij in het comité en behoort niet, of niet meer, tot de westerse landen die aanvankelijk tegen een dergelijke conferentie waren, uit vrees dat het evenement eerder een stap terug dan een stap vooruit zou worden.

Het is voor de tweede keer sinds de oprichting van de Verenigde Naties in 1945 dat een dergelijke conferentie wordt gehouden. De eerste vond in 1968 in Teheran plaats. In 1989 werd het idee bij de VN gelanceerd om precies 25 jaar na Teheran een tweede conferentie te houden. In 1990 nam de algemene vergadering van de VN een resolutie plus budget aan en in september 1991 werd de eerste *prepcom* gehouden.

De Algemene Vergadering heeft slechts globaal aangegeven wat de zwaartepunten moeten zijn. Een verplicht nummer is uiteraard een beoordeling van wat er sinds 1968 werd bereikt en wat er nog verbeterd kan worden. De vraag hoe doeltreffend de VN zelf werken, wordt een apart hoofdstuk op de conferentie.

INTEGRATIE

De pragmatische Nederlanders van de adviescommissie mensenrechten (AM) hebben in een brief aan minister Van den Broek van Buitenlandse zaken vooral gepleit voor 'integratie van alle toezichthoudende VN-organen', omdat het toezicht op naleving van mensenrechtenverdragen nu enorm versnipperd is. De AM spreekt van een regelrechte 'crisis' bij de VN: Er is een grote achterstand in de rapportage over naleving van verdragen, de VN-organen hebben te weinig personeel en dan zijn er ook nog aanhoudende 'financiële perikelen'.

In een VN-persbericht viel te lezen dat er voorstanders zijn van een ingrijpende wijziging van de wijze waarop de commissie mensenrechten van de VN in Genève functioneert, wanneer het gaat om collectieve veroordeling van een lidstaat. Sommige landen vinden dat er niets mis is met de werkwijze van de commissie en dat daaraan niets veranderd hoeft te worden, omdat de fout gezocht moet worden bij de lidstaten.

De praktijk heeft geleerd dat een land als Irak jarenlang kon bouwen aan een reputatie van 'land zonder een mensenrecht' en zelfs genocide-achtige operaties kon uitvoeren, zonder dat de regering publiekelijk door de VN aan de schandpaal werd genageld.

Om tot zo'n veroordeling te komen, moet immers een meerderheid van de 53 staten die zijn vertegenwoordigd in de commissie mensenrechten, dat noodzakelijk vinden. Eigenbelang, zelf boter op het hoofd hebben, je verplicht voelen met deze of gene supermacht mee te stemmen en ook wel bezwaren tegen vermeende eenzijdigheid en partijdigheid van enkele lidstaten, dat alles heeft er regelmatig voor gezorgd dat landen persverklaringen de wereld in konden sturen in de trant van 'bij ons niets aan de hand.'. Dit nadat een commissievergadering, waarop uitvoerige rapportages over mensenrechtenschendingen in een land aan de orde kwamen, geen meerderheid bij elkaar kreeg om een veroordeling uit te spreken.

BLOKVORMING

Volgens Helena Cook van Amnesty International in Londen zijn het dit soort kwesties, plus de toelating tot de conferentie van mensenrechten-organisaties, die in de prepcoms tot blokvorming hebben geleid.

Het felst tegen meer bevoegdheden voor VN-organen en tegen toelating van organisaties zoals AI is volgens haar een groot aantal 'Aziatische' landen met voorop Indonesië, Iran, China. 'In het midden' zitten volgens Cook de meeste Afrikaanse landen, terwijl de Latijnsamerikaanse landen - allemaal de laatste jaren authentiek of formeel gedemocratiseerd - zich meer de aan de kant van de westerse landen scharen, die overigens ook geen eensluidend programma voor uitbreiding van de bevoegdheden van de VN lijken te hebben.

Een diplomaat die bij de onderhandelingen tot nu toe in Genève is geweest, vertelde dat het 'Aziatische blok' drie voorwaarden heeft gesteld aan de deelname van niet-gouvernementele organisaties (NGO's). Ten eerste moet de NGO zijn hoofdkwartier in de regio hebben. Hieraan kunnen Amnesty International en de Amerikaanse mensenrechtenorganisatie Middle East Watch bijvoorbeeld niet voldoen. Ten tweede moet de NGO een adviserende status hebben bij de economische en sociale raad van de VN. Dit sluit weer allerlei nationale en plaatselijke NGO's uit die te klein zijn of nooit moeite hebben gedaan om zo'n speciale status bij de VN te krijgen.

En, als het aan het 'Aziatische blok' ligt, moet ten derde de hoofdactiviteit van de organisatie zich op 'mensenrechten en ontwikkeling' richten, met andere woorden, vooral op economische en sociale rechten. Dit zou weer alle groepen uitsluiten die zich hoofdzakelijk met democratisering en schending van politieke grondrechten bezig houden.

"Ontwikkeling en mensenrechten" en de vraag of er in alle landen wel genoeg geld is voor verbetering van de mensenrechten zal straks ook op de een of andere manier op de agenda moeten figureren. Hoe dan wel, is nog zeer de vraag. De Nederlandse adviescommissie signaleert problemen met de sociale rechten uit het internationale verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, inmiddels ondertekend door ruim 100 staten. Krachtens dit verdrag moet een staat "met volledige gebruikmaking van... zijn hulpbronnen" die rechten steeds beter in praktijk brengen. Maar wanneer gebruikt een staat zijn hulpbronnen, zijn middelen, juridisch gezien onvoldoende? De commissie zou graag een "vermindering van de vrijblijvendheid" op dit terrein zien.

HULPBRONNEN

Sinds de conferentie in Teheran is er wat de 'hulpbronnen' van ontwikkelingslanden betreft veel veranderd: de ontwikkelingshulp of 'netto hulpoverdracht' in de wereld bedroeg in 1989 21 miljard gulden tegen 48 miljard gulden in 1980, volgens cijfers van de VN. In tien jaar verminderde de netto hulp dus met meer dan de helft en dan is de inflatie in dat cijfer nog niet eens verwerkt.

De ontwikkelingslanden verdienen tegenwoordig samen aan hun exportprodukten zo'n 1.155 miljard gulden per jaar. "Dit doet de vraag rijzen," schreef de Nederlandse professor F. Van Dam, "of de hulpgevende landen recht en reden hebben om van de ontwikkelingslanden een 'beleidsdialoog' te eisen over de inrichting van hun samenleving."

Dat laatste slaat dan tegenwoordig vooral op "inrichting van de mensenrechten". Zo stelt bij voorbeeld de EG sinds vorig jaar niet alleen economische voorwaarden, maar stelt het ook condities aan het mensenrechtenbeleid van een land, in ruil voor ontwikkelingshulp. Die hulp kan in enkele ontwikkelingslanden steeds minder als drukmiddel gebruikt worden, menen deskundigen. Tegelijkertijd zet de EG steeds vaker staten op de 'zwarte lijst', waardoor het voor die landen ook weer minder erg is geworden om *en public* veroordeeld te worden, menen sommige diplomaten in Genève, omdat het er in plaats van vroeger vijf of zeven nu wel dertig zijn.

Ondanks drastisch gestegen exportinkomsten zijn er toch nog wel VN-lidstaten die zeggen van goede wil te zijn, maar geen geld voor mensenrechten te hebben. Want voor naleving van mensenrechten ontberen zij een goed geschoolde politie, voldoende rechters, zorgvuldig geformuleerde nieuwe wetboeken van strafrecht, grotere gevangenissen, fondsen voor gratis advocaten, soms zelfs papier om stembiljetten voor de eerste vrije verkiezingen te drukken. Het is op dit punt dat zij een beroep doen op hulp van buitenaf, van de VN en van andere landen, zoals bij voorbeeld in de relatie tussen Suriname en Nederland gebeurde. Frankrijk zou volgens welingelichte kringen meegeschreven hebben aan de nieuwe grondwet van 1988 in Algerije en een Duitse deelstaat leverde inkt voor vrije verkiezingen in Iraaks Kurdistan.

Ondanks de vele slepende kwesties die nog geregeld moeten worden voor de conferentie,is de periode waarin de volgende *prepcom* in Genève zal zetelen, van twee weken naar een week teruggebracht.

OVERLEG

Om toch binnen enkele dagen tot consensus en besluiten te kunnen komen, wordt er momenteel druk overlegd tussen de verschillende landendelegaties bij de VN in Genève. De meeste mensenrechten organisaties, zoals Amnesty International, voelen zich gedwongen voorlopig aan de zijlijn te blijven, aangezien er nog geen agenda is waarop men echt kan inhaken en er nog evenmin een beslissing is genomen of deze organisaties toegelaten zullen worden, eerst tot de regionale bijeenkomsten in Tunesië (2-6 november), Costa Rica (30 november - 4 december), Thailand (waarschijnlijk 12-16 oktober) en daarna tot het grote gebeuren in Wenen vanaf 14 juni volgend jaar. Een woordvoerster van Amnesty in Londen verklaarde dat AI zelfs nog niet het groene licht aan de nationale afdelingen heeft gegeven om te gaan lobbyen, omdat men nog niet of en hoe de agenda van de VN binnen de doelstelling van amnesty zal passen.

Kosovo wordt nieuwe brandhaard Joegoslavië

BELGRADO - Kosovo lijkt de volgende brandhaard in het voormalige Joegoslavië te worden. Negentig procent van de bevolking uit dit gebied bestaat uit mensen van Albanese afkomst, maar Kosovo is een provincie die door Servië wordt bestuurd.

"Een conflict is onvermijdelijk als het probleem in deze provincie niet snel wordt opgelost", zei vorige week de Albanese leider Ibrahim Rugova, die strijdt voor de onafhankelijkheid van Kosovo.

Niet alleen van de kant van Albanezen uit Kosovo, maar ook door landen zoals Bulgarije en Albanië en de Europese Gemeenschap is op het gevaar van een burgeroorlog in dit gebied gewezen. Een conflict in Kosovo, de armste regio van het voormalige Joegoslavië, kan overslaan naar Macedonië, Bulgarije en andere buurlanden, aldus de Albanese minister van Buitenlandse zaken, Alfred Sarreqi.

Volgens Sarreqi's plaatsvervanger Mehill Marku kan Albanië in geval van een burgeroorlog niet afzijdig blijven. Begin augustus voorspelde een onderzoeksinstituut in Londen dat een gewapende opstand in Kosovo voor de deur stond. Bujar Bukoshi, een Albanese leider die ook onafhankelijkheid voorstaat, liet doorschemeren dat de bevolking de wapens tegen de Serviërs zou kunnen opnemen.

Tot nu toe hebben zich slechts enkele gewapende botsingen voorgedaan tussen naar onafhankelijkheid strevende Albanezen en Servische ordetroepen. Twee agenten en één Servische soldaat alsmede twee Albanezen kwamen de afgelopen drie maanden om het leven bij aanslagen of aanvallen op politieauto's in Kosovo.

ONVERZOENLIJK

Het standpunt van de Serviërs inzake Kosovo is onverzoenlijk en elk gesprek over de provincie lijkt onmogelijk. Rest-Joegoslavië (Servië en Montenegro) liet onlangs voor de VN-mensenrechtencommissie in Genève weten dat het nooit zal instemmen met de afscheiding van Kosovo. "Elke poging daartoe zal tot een werkelijke catastrofe op de Balkan leiden waarvan niemand de omvang kan voorspellen", aldus de Joegoslavische vertegenwoordigster Olga Spasic.

De 1,6 miljoen Albanezen, die in mei van dit jaar een 'republiek' hebben uitgeroepen met een eigen schaduw-regering en parlement, zoeken internationale erkenning voor hun onafhankelijkheidsstreven. Ook spreken zij steeds openlijker over een mogelijke aansluiting bij het buurland Albanië.

Kosovo was vroeger een autonome provincie binnen Servië, met een eigen parlement en president, maar sinds de 'annexatie' door Servië maken de Serviërs in het gebied de dienst uit.

Tijdens een vergadering van de VN-mensenrechtencommissie in Genève werden de Serviërs van discriminatie tegenover de Albanese bevolking beschuldigd. Ook zouden de Albanezen geen gebruik kunnen maken van hun politieke en juridische rechten en geen vrijheid van meningsuiting genieten. Tienduizenden zouden veroordeeld zijn wegens politieke vergrijpen.

De grootste partij van Albanezen in Servië, de democratische bond van Kosovo, sprak vorige week berichten tegen dat in de Servische hoofdstad Belgrado een conferentie over Kosovo zou worden gehouden. Volgens de Albanezen is zulk overleg alleen op neutraal terrein mogelijk.

Servië wil Kosovo niet verliezen. Belgrado meent dat de provincie Servisch is en dat het demografisch evenwicht in het gebied sinds de Tweede Wereldoorlog om politieke redenen ten gunste van de Albanezen is verschoven. Door de anti-Servische politiek van de inmiddels overleden Joegoslavische leider Tito vestigden veel Albanezen uit Albanië zich in Kosovo en mochten Serviërs die tijdens de oorlog daaruit waren verdreven, niet meer terugkeren.

Evelino Fingal van Archeologisch museum:

"We worden nog steeds niet serieus genomen"

ENKELE MAANDEN geleden had directeur van het Arubaans Archeologisch Museum en waarnemend directeur van het Instituto di Cultura, Evelino Fingal, nog goede hoop dat het museum een subsidie van Nederland zou krijgen om te verhuizen naar het bestaande Ecury-pand in de Schelpstraat. Het huidige museum aan de Zoutmanstraat kampt met een enorm ruimte tekort waardoor de grote berg informatie en de hoeveelheid materiaal bijna niet meer te overzien zijn. Fingal grapte destijds: "Als we in dit pand aan de Zoutmanstraat moeten blijven zitten kunnen we beter in het museum zélf opgravingen gaan doen".
Nu, amper een half jaar later, kan Fingal inderdaad zijn emmertje en schepje voor de dag halen. Premier Nelson Oduber overhandigde op 11 maart 1992 het projekt Archeologisch Museum aan minister voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken, mr. Ernst Hirsch Ballin. Kort daarna werd beslist dat het niet in aanmerking kwam voor Nederlandse financiering. "Een doodzonde", vindt Fingal. "Bovendien doen allerlei rare verhalen de ronde en worden verdraaide artikelen in de dagbladen gepubliceerd. Het wordt tijd dat ik het ware verhaal eens uit de doeken doe".

= door Eef Hermers =

VELEN MAKEN zich ongerust over het verlies van de cultuur van Aruba onder invloed van het toerisme waar zoveel meer (financiële) zorg voor is. Tot cultuur behoren taal, culinaire gebruiken, tradities en feesten, overlijden en geboorte, religie, kleding, ambachten, kunsten en huizenbouw. Er zijn op Aruba verschillende pogingen gedaan om behoud van de cultuur en natuur te garanderen. Zo zijn deelnota's over monumentenzorg (1986), behoud van de grotten (1988) en de reorganisatie van het Arubaans Archeologisch Museum (1990) verschenen. Helaas is het te veel bij ideeën, goede voornemens gebleven. Het wordt echter de hoogste tijd dat de diverse aandachtsgebieden van de cultuur in een totaal beleidsplan worden opgenomen en dat gefaseerd en met kracht wordt gewerkt aan realisering van de plannen.

Ook de Stichting Onderwijs Organisatie (SOO) en de Stichting Centro Arubano pa Formacion di Adulto (CAFA) hebben een projekt ingediend dat is afgekeurd door Nederland. Het ging om het gele, vervallen tweeverdiepingsgebou aan de Schelpstraat 36; één van de weinige huizen in Oranjestad daterende uit de negentiende eeuw. In samenwerking met het Associated Architects Aruba werd al in november 1989 een projectdossier ontworpen voor een centrum met leslokaal, een bar/café, expositie-ruimtes, keuken, kantoren voor beheerder en secretariaat, bibliotheek, archief en een grote tuin met openlucht terras. De totale investering was geraamd op ruim één miljoen florin. De CAFA en SOO hadden het plan om jaarlijks een cursusprogramma af te werken. In het cultureel café zouden exposities, muziek, dans en voordrachten worden gehouden.

HELE KLAP

Volgens voorzitter drs. Frank Zaandam was het een hele klap toen de subsidie-aanvraag door Nederland werd afgekeurd. Van de ene kant vindt hij dat begrijpelijk omdat de Arubaanse wetgeving achterloopt. Aruba kan een groot voorbeeld aan het Curaçaose monumentenbeleid nemen. Van de andere kant is het voor Zaandam nog steeds niet duidelijk waarom het landsbesluit Monumentenverordening zo langzaam verloopt. "We moeten er even de pas inzetten. Binnenkort gaan de CAFA en SOO weer vergaderen. We geven de moed niet op en gaan gewoon een nieuwe strategie ontwerpen. Als we geen subsidie krijgen, bewandelen we het niet-gouvernementele pad. We proberen het miljoen dat we nodig hebben voor restauratie en inrichting, via andere financieringskanalen te krijgen, bij voorbeeld van particuliere initiatieven".

Premier Oduber vertrok in maart 1992 voor het bestedingsoverleg naar Nederland. Fingal liet toen nog met trots weten dat het museumproject op Oduber's prioriteitenlijst stond. Kort daarna kreeg de directeur een telefoontje van Patricia Arntz, van de Vertegenwoordiging van Nederland voor Ontwikkelingshulp aan Aruba (VNOA), met de mededeling dat ze slecht nieuws had. De subsidie-aanvraag voor het Archeologisch Museum was negatief. Redenen zouden later volgen. Arntz had tegen Fingal gezegd: "Er waren zoveel aanvragen en de pot van 43 miljoen gulden was zo op". Fingal: "Ik wist niet wat ik hoorde en dacht dat het een vergissing zou zijn. Ik vertelde haar dat het museumproject nog wel op Oduber's prioriteitenlijst stond. Toen zei ze: 'Andere projecten zoals de watervoorziening op Aruba zijn misschien belangrijker dan een museum'. Daar werd ik toen ontzettend kwaad om".
Patricia Arntz begrijpt dat Fingal en de museummedewerkers kwaad waren en een behoorlijke tegenvaller moesten verwerken. Ze vindt echter dat deze zaak realistisch bekeken moet worden. Er lopen op het moment 27 projecten zoals de afronding van de gevangenis, een toeristische promotiecampagne, verbouwing en uitbreiding van TeleAruba en de watertank van Alto Vista. Vijf projecten zijn in behandeling zoals de sanering van de dump bij het Parkietenbos. Arntz: "Aruba heeft een goed opgezet vijfjarig National Development Plan waar we ons strikt aan houden. De oude panden staan niet op die lijst en komen dus niet in aanmerking voor subsidie. Bovendien moet er eerst maar eens een goed monumentenbeleid komen". Fingal vindt het een lachertje dat het National Development Plan geen enkel cultureel project op haar lijst heeft staan. "Ik ging er vanuit dat alle afdelingen bij dit plan betrokken zouden worden. Ze zijn ons gewoon vergeten".

Volgens VNOA-directeur John van Klaveren zijn aan het project Archeologisch Museum te veel onzekerheden en onduidelijkheden verbonden. Er is op Aruba geen instrumentarium voorhanden om de monumentenzorg structureel op gang te brengen. "Zolang dat zo is, is het risico bij uitvoering van het project onaanvaardbaar groot dat straks in het totale gebied van de binnenstad van Oranjestad slechts één complex is opgeknapt terwijl de rest van de omgeving eerder verpauperd", aldus Van Klaveren. Nederland vindt het belangrijk dat er een monumentenbeleid wordt opgezet want ook zij wil graag dat het Ecury- en Henriquez-complex van een mogelijke ondergang worden gered.

Van Klaveren vindt dat Aruba moet werken aan het afronden van de wetgeving, het bijstellen van de monumentenlijst, het opstellen van een restauratieprogramma en het opzetten van een organisatie monumentenzorg.

Evelino Fingal vindt het kinderachtig dat Van Klaveren suggereert dat het Archeologisch Museum niets zou ondernemen en 'zomaar een subsidie van vier miljoen aanvraagt'. Er wordt volgens Fingal wel degelijk aan de weg getimmerd om een monumentenbeleid van de grond te krijgen. Zo heeft het museum in april Nederlandse bijstand aangevraagd. Drs. Margriet Lestraden, museumconsulente van de federatie Noordhollandse musea, heeft vervolgens in samenwerking met Fingal een beleidsnota opgesteld. Daarin schrijft zij: "Op dit moment (april 1991) bestaat op het gebied van cultuur en cultuurbehoud geen integraal beleidsplan. Het gevolg hiervan is dat door diverse in- en externe deskundigen plannen zijn ontwikkeld die bij gebrek aan een goed geformuleerd en geaccepteerd meerjarenplan veelal onuitgevoerd blijven. Ook wat subsidiëringen begrotingsposten betreft kan nauwelijks planmatig worden gewerkt omdat einddoel en koers onduidelijk zijn. Intussen verstrijkt de tijd en verdwijnt een aantal belangrijke zaken".

Dit rapport werd aangeboden aan minister van Welzijnszaken, Fredis Refunjol, om onder meer te laten zien hoe het museumproject aangepakt zou kunnen worden. Een van de hete hangijzers is dat de monumentenzorg op Aruba nog altijd onder Dienst Openbare Werken (DOW) valt. Fingal: "In een gesprek met de minister heb ik gezegd dat er meer duidelijkheid moet komen. Bovendien is in juli 1991 een Monumentenverordening naar de regering gestuurd met algemene bepalingen, monumentenraad, aanwijzing tot beschermd monument, kosten, beschermde stads-en dorpsgezichten, opgravingen en vondsten en straf- en slotbepalingen. Dit landsbesluit is tot op de dag van vandaag nog niet behandeld en getekend. Daarom heeft niemand het recht te zeggen dat er op Aruba geen monumentenbeleid is. Het wacht al maanden op een handtekening die er maar niet onder komt te staan".

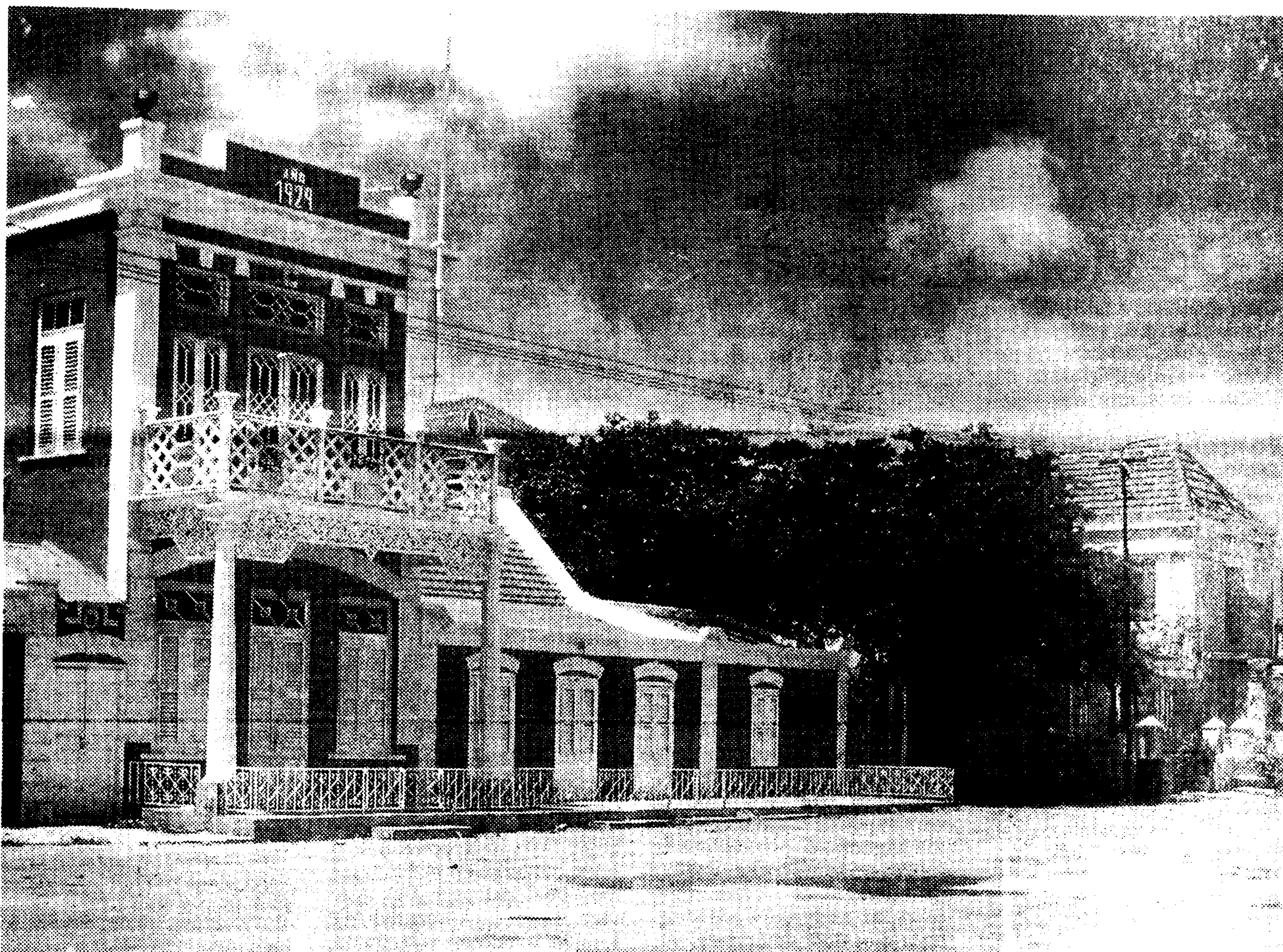
Abelardo Henriquez en zijn vrouw Dominica Silda Figaroa waren de bewoners van het pand aan de Schelpstraat 36. Abelardo beheerste vijf talen, was kleermaker en bespeelde zijn geliefde instrument de viool met hartstocht. Op grond van zijn talenkennis fungeerde Henriquez als vertaler voor de mensen die bij hem kwamen en hielp ze ook met het invullen van belastingpapieren en andere belangrijke documenten. Vandaar ook de benaming van het pand 'La Casa de la Municipalidad' dat volgens de erfgenamen Henriquez al 115 jaar oud is.

De particuliere Stichting Monumentenzorg Aruba heeft als reactie op de afwijzing van Nederland een ondersteuningsbrief gestuurd. Ook dat heeft niet geholpen. Alle leden van deze stichting nemen deel aan de vergaderingen waar grandioze plannen uit voortkomen. Maar niemand kan daar fulltime aan werken. Het gevolg hiervan is dat de doelstelling niet wordt bereikt en belangrijke monumenten onder de slopershamer komen. In het rapport van Lestraden wordt daarom voorgesteld een officiële afdeling monumentenzorg en -raad op te zetten met één vaste medewerker die kan samenwerken met de stichting die als ondersteuning en adviesorgaan moet fungeren. Verder moet de lijst met te beschermen monumenten worden bijgesteld en onder de monumentenwet vallen.

RUIMTEGEBREK

Het Archeologisch Museum bezit een voorraad aan materiaal van circa negenduizend vondstnummers. Nieuwe vondsten gedurende de opgravingen te Malmok vorig jaar, kunnen wegens ruimtegebrek niet eens tentoongesteld worden. De belangrijke museumtaak, het bewaren en onderzoeken van de geschiedenis voor de komende eigen generaties, wordt nauwelijks uitgevoerd. Terwijl talloze deelnota's geschreven zijn, talloze signalen van bezorgdheid uit de eigen bevolking te horen zijn, liggen de belangrijkste gereedschappen tot het bewaren en verstevigen van de eigen identiteit onbenut. Fingal: "Het is dan ook zeer pijnlijk om van Arubaanse bezoekers en toeristen te horen dat het jammer is dat er niet meer te zien is van het Arubaanse archeologica". Daarom is gezocht naar een oplossing. Dat werd gevonden in de vorm van het complex, bekend als S.N.Ecury, gelegen aan de Schelpstraat te Oranjestad. Gelet op de ligging (verlengde van de Caya Betico Croes), de historische waarde (monument) en de bereikbaarheid (vooral voor toeristen) is dit complex ideaal voor een nieuw onderkomen van het Archeologisch Museum. In het 'Projectdossier Archeologisch Museum Aruba' van september 1990 wordt melding gemaakt van ruimtes voor zowel permanente als wisselende tentoonstellingen, een museumwinkel, documentatiecentrum, bibliotheek, personeels-, didactische-, dienst-en opslagruimtes, een grote werkplaats, lokalen voor technisch onderzoek, restauratie en fotografie en ten slotte een cafetaria en toiletten.
De erven Ecury willen het pand in eerste instantie aan de overheid verkopen omdat ze liever hebben dat er een museum komt dan dat particulieren het overnemen. De kans bestaat dat particulieren het pand slopen om elke millimeter van de bouwgrond te benutten. Fingal vindt het jammer dat alles zo lang duurt. "We kunnen lang en breed over monumentenzorg praten maar straks ligt het hele Ecury-pand tegen de vlakte. Er is een uitgebreid projectplan en een verordening ontworpen, er is een beleidsnota voor cultuur en cultuurbehoud; daar houden mensen zich al jarenlang mee bezig. Van Klaveren vertelde me dat Nederland pas helpt als Aruba serieus is. Maar we zijn al serieus. Intussen timmeren de erven Ecury ook aan de weg ondanks hun voorkeur voor het museum. Zij wachten ook geen eeuwigheid. Vandaag of morgen wordt het complex verkocht. En dat zou een strop zijn voor zowel het Archeologisch Museum als de monumentenzorg".

De goede wil voor cultuurbehoud is duidelijk aanwezig maar gebrek aan middelen, mogelijkheden en helder omschreven doelstellingen en beleidsplannen hebben al veel deskundigen gefrustreerd. Als er groen licht wordt gegeven, zal blijken dat in zeer korte tijd het potentieel omgezet kan worden in een dynamisch cultuurbestel. Wanneer de overheid cultuur als een serieuze zaak ziet, zal dit een positieve uitwerking hebben naar medewerkers, bevolking en de toeristen. Gebeurt dit niet, dan zal de commercie een substituutcultuur vormen die niets meer te maken heeft met het échte Aruba.

ORANJESTAD — Het gebouw aan de Schelpstraat 38 is een schitterend oud Arubaans pand uit 1929, compleet met een bovenverdieping, de voor die tijd zo kenmerkende zadeldaken met kruispannen en inpandige goot, houten louvre draairamen en een balkon uitgesneden in het zogenaamde 'gingerbread style'. Rondom de ramen komt de typische sierrand voor, in dit geval geaccentueerd door een verhoogde sierboog in het pleisterwerk. Dit pand is het geboortehuis van de Arubaanse held Boy Ecury, die in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers werd gefusilleerd. Eigenaren van de erven Ecury hebben het complex voor anderhalf miljoen florin te koop aangeboden. De totale kosten voor aankoop, renovatie, nieuwbouw, inrichtingskosten en honoraria voor vestiging van het Archeologisch Museum in dit pand is getaxeerd op 3.765.000 florin. De subsidie-aanvraag hiervoor is in maart 1992 door Nederland afgewezen.

Kook mee met May

Garnalen in chili-saus

GARNALEN worden bij ons graag gegeten. Vandaag een recept van garnalen in chili-saus. U heeft hiervoor nodig:

350 gram gepelde grote garnalen (medium size);
ongeveer 100 gram groene paprika;
/1/2 hele verse 'hot pepper' (voorzichtig!) klein snijden;
2 tenen knoflook, fijn gesneden;
1 eetlepel pinda of maïsolie.
Voor de marinade heeft u nodig:
1 theelepel eiwit;
/1/2 theelepel zout;
1 theelepel maizena;
snufje witte peper;
/1/2 theelepel sesam olie.

Voor de saus heeft u nodig:
1-2 theelepels Chinese bonensaus (potje);
/1/4 theelepel zout;
/1/4 theelepel suiker;
3 eetlepels kippebouillon;
/1/4 theelepel maizena;
1 theelepel verse tomatenpulp.

U wast en droogt de garnalen en mengt ze met de marinade. Laat ze vijf minuten erin trekken. Blancheer de garnalen tot ze roze van kleur zijn en daarna afgieten. Verhit de olie in een wok en bak de knoflook, groene peper en hete peper. Voeg dan de garnalen toe, goed mengen. Vervolgens de chili-saus toevoegen en doorkoken tot de saus gebonden is.
Eet smakelijk.

MAY

Tuinieren in de Tropen

Jeannette van Ditzhuijzen

'Vertuinen'

Er zijn verscheidene rampen die je als tuinier maar beter niet kunnen overkomen. Van die gebeurtenissen waardoor elke lust tot tuinieren je vergaat. Rampen die al je inspanningen met een klap teniet doen. Bij voorbeeld wanneer een kudde geiten een half uurtje van je planten heeft staan smikkelen.

De poort staat open en de eerste geit waagt behoedzaam een stap naar binnen. Voor zich ziet hij zo'n overheerlijke *Hibiscus* met bloem en al. Voorzichtig neemt hij een hap; en nog één. Bij de volgende mondvol realiseert hij zich dat hij nu wel iets heel lekkers beet heeft en is verkocht.

Een andere geit kijkt in zijn richting en ziet hem al dat heerlijke groen weghappen. "Kom", denkt hij (of zij, wie zal het zeggen?), "laat mij ook eens een kijkje nemen". En voor je het weet heb je een hele kudde vreetgrage geiten in je tuin en zijn al je planten tot op het hout kaalgevreten.

Een ander soort ramp blijft ons gelukkig bespaard. Het lijkt mij tenminste onwaarschijnlijk dat we hier door een 'late nachtvorst' getroffen zullen worden. Dat is zo mogelijk nog erger dan een kudde geiten. De kale planten willen na een vreetsessie meestal wel weer uitlopen. De meeste planten blijken nog voldoende leven in zich te hebben. Maar jonge scheuten die een tik van de late vorst hebben gehad zijn voorgoed kapot. De knoppen van vroeg bloeiende heesters en planten zijn definitief weg en dat betekent dus een jaar lang geen bloei. Vergeet de blauwe regen en vergeet de kersebloesem. Nog erger: vergeet ook de kersenoogst. Een ware nachtmerrie, waar een tuinier maar beter niet eens aan moet denken.

VERHUIZEN

Ik kan u uit eigen ervaring verzekeren dat verhuizen minstens even erg is. Of moet ik zeggen 'vertuinen'? Al die kleine plantjes en stekjes die onder jouw groene vingers tot struiken, soms zelfs bomen zijn uitgegroeid moet je achterlaten. En wist je nou maar zeker dat de volgende eigenaar er goed voor zou zorgen. Misschien staat het huis wel twee maanden leeg! Wat dan? Wie geeft er dan nog water?

Het enige wat er op zit is zoveel mogelijk planten meenemen. Alles wat nog uit te graven en vervoerbaar is, kan in principe mee. Achterlaten betekent een langzame en wisse dood. Dus redden wat er te redden valt. Uiteraard ervan uitgaand dat de 'nieuwe tuin' ruimte heeft en niet al compleet is ingericht. Dat laatste kan een geluk bij een ongeluk zijn, maar betekent evenzo goed een nog grotere ramp.

Mijn nieuwe tuin is vrijwel leeg. Gelukkig was ik tijdig op de hoogte van het naderend onheil, dus ik kon direct stappen ondernemen. Alle potplanten konden mee, dat was duidelijk. Verder begon ik direct met een inventarisatie van het jonge spul: Magdaleentjes, die paarse distelbloemachtige waarvan ik nog steeds de naam niet weet en de petunia's. Drie planten die zich als gekken uitzaaien en waarvan ik de zaailingen meestal wegschoffel. Nu heb ik ze zorgvuldig uitgegraven, in potten gestopt en liefderijk opgekweekt voor de nieuwe tuin.

Verder was het zaak om van de - voor overplanten veel te grote - *Trinitaria's* stekken te nemen. Dikke oude takken afsnijden en in handzame lengtes verdelen (30 à 40 centimeter). Snijd de stek telkens vlak onder een 'knoop' door. Door de verdikking zal het hout minder gauw wegrotten. Goed natmaken, de uiteinden in stekkenpoeder dopen en vervolgens in voedzame grond zetten. Het beste is het om vervolgens een plastic zak om de pot te zetten. Daardoor wordt vochtverlies en verwelking voorkomen. Nieuwe scheuten ontstaan al spoedig. Het duurt echter wat langer voordat er ook wortels zijn gevormd. Niet te snel uitplanten dus. Het kan al met al wel anderhalf tot twee maanden duren, voordat er een stevige nieuwe *Trinitaria* is ontstaan.

Tot zover is het allemaal nog simpel. Dan komt echter het moment waarop je al die grotere struiken moet gaan overplanten. Het beste is het om de grond eerst doornat te maken. Dat betekent telkens weer een sloot water eroverheen gooien, totdat de grond als het ware verzadigd is.

Daarna kan het voorzichtige blootleggen van de wortels beginnen. Af en toe water blijven bijgieten. Zodra de plant helemaal vrij is, moeten de wortels zo gauw mogelijk met vochtige aarde bedekt worden. Aangezien ze eerst nog naar hun nieuwe tuin moeten reizen, zal er dus tijdelijke behuizing in de vorm van een ruime pot gevonden moeten worden.

Dat het overplanten direct moet gebeuren en het liefst aan het eind van de dag spreekt voor zich. In de nieuwe tuin staat het plantgat idealiter al klaar. Dat gat dient ruim te zijn, zodat de wortels er zonder al te veel buigen en duwen in passen. Het mooiste is het wanneer de bodem van het plantgat goed is losgemaakt, zodat de wortels snel door kunnen groeien.

Leg de plant in het plantgat en giet er weer een flinke scheut water bij. Gooi daarna pas het gat dicht. Goed aanstampen en zonodig zand bijvullen. Maak een dammetje in cirkelvorm om de plant, dat vergemakkelijkt het water geven, dat zeker in de eerste tijd vaak moet gebeuren. Zelfs droogteminnaars als Franse bloem en *Trinitaria* willen extra verwend worden, de eerste paar dagen het liefst twee keer per dag. De wortels zijn door het uitgraven namelijk zodanig beschadigd, dat de overblijvende het watertransport alleen niet meer aankunnen. Veel en vaak water helpt hen daarbij.

Talloze planten zijn er op deze manier 'vertuind'. Zelfs een mandarijnenboompje met vruchten en al liet zich gewillig overpoten. De druiven, vol trossen, moesten helaas achterblijven.

Makkelijk waren de *Isabella catolica's*. Ofschoon hun lange penwortel het uitgraven niet ongeschonden heeft doorstaan, waren zij na een week al helemaal gewend op de nieuwe plaats. Zij bloeien weer dat het een lieve lust is en talen niet naar water.

Een verhaal apart zijn de halve drums met palmen en andere planten die mee gingen. Drie verhuizers zijn daar tweeëneenhalf uur mee bezig geweest. Een niet-tuinier zal het wel niet begrijpen. Hoe leg je zo iemand ook uit dat nieuwe planten kopen niet hetzelfde is?

■ *Petunia's doen het goed op een zonnige standplaats en zaaien zich vanzelf uit.*

Impressies van een huisarts

Irene Brackman

De koopwaar

VANMORGEN WAS de vrouw uit Lagoen er weer. Ze komt niet zo vaak. We raken aan de praat. "Als meisje van zo'n jaar of veertien, vijftien liep ik eenmaal in de week met een kast met koopwaar op m'n hoofd van Lagoen, waar ik woonde, naar Punda. Ik moest heel vroeg van huis om in de stad aan te komen voor het te warm werd. In Punda logeerde ik bij familie. Het was een lange tocht, wel zeven uur lopen. Vlak voor ik bij de stad was, rustte ik een tijdje uit op de Roodeweg, die toen nog zandweg was, samen met andere verkoopstertjes. Dan kwam het laatste stuk, de pontonbrug over, dan was ik in eindelijk in Punda, waar m'n familie woonde. Die eerste dag in de stad ging ik eerst wat uit rusten want ik was natuurlijk wel moe van zo'n lang eind lopen. Ik was eigenlijk nog maar een kind moet je denken".

"Die dag had ik ook wat tijd om met m'n nichtjes te kletsen. Ik moet m'n steentje biidragen om het magere inkomen van m'n ouders wat aan te vullen. De volgende dag ging ik in alle vroegte aan het werk. M'n moeder had allerhande lekkernijen gemaakt die ik moest proberen te verkopen. Als het me een beetje meezat, had ik de eerste dag al meteen alles verkocht, maar meestal deed ik er twee dagen over. De volgende dag liep ik dan weer terug naar Lagoen, weer zeven lange uren. Maar nu had ik tenminste geld in m'n zak om mee naar huis te kunnen nemen en de kast drukte natuurlijk ook minder zwaar op m'n hoofd. Het was toch wel een zwaar bestaan voor een jong meisje, maar ik heb er goeie herinneringen aan".

TROTS

Ze kijkt me trots aan en zegt: "M'n hele leven heb ik hard gewerkt en ik heb veel, heel veel gelopen. Dat is er vast de oorzaak van dat m'n knieën versleten zijn, gastá, denk je ook niet?"

Ik kijk haar aan en knik: "Het zou kunnen, mai". Ze vervolgt haar verhaal: "Nadat ik zo een aantal jaren met koopwaar op en neer heb gelopen, ben ik getrouwd. Veertien kinderen heb ik gekregen. Voor vroeger was dat heel gewoon. Als ik het nu over zou kunnen doen, zou ik er niet meer zoveel nemen, maar ja, wat had je er vroeger over te zeggen? Dingen als de pil bestonden toen nog niet. Nu weten de vrouwen wat ze moeten doen om maar twee of drie kinderen te krijgen. Mijn zoons en dochters hebben er elk ook maar een paar gekregen. En dat is goed, want het leven is duur. Al m'n kinderen zijn goed terecht gekomen".

Mai kijkt heel tevreden. Ik antwoord: "Daar kun je met recht trots op zijn, mai. Er komen nog alwat mensen hier die minder gelukkig zijn op dit punt".

STATIG

Ze komt vandaag omdat ze last van haar knieën heeft. Mai is een statige vrouw, en ze heeft warme bruine ogen die me openhartig aankijken. Ze is heel stijlvol gekleed en heeft een prachtige gesteven en geborduurde doek om haar hoofd, zo'n doek die wel meer oudere vrouwen dragen. Ik bekijk haar knieën en moet vast stellen dat er inderdaad sprake lijkt van arthrose. Misschien zou ze dat zonder al dat lopen ook wel gekregen hebben. Erg veel oudere mensen komen met soortgelijke klachten op het spreekuur, maar misschien hebben die ook wel veel gelopen. Mai zegt dat ze al van alles heeft geprobeerd.

"Voor heel wat kwaaltjes weet ik zelf allerlei recepten, middeltjes die de mensen vroeger gebruikten. Dat heb ik van mijn moeder geleerd. Ik heb het blad van de katuna di seda om m'n knie gebonden en een hele nacht laten zitten. Dat helpt om de pijn er uit te trekken. Maar het heeft me niet geholpen. Dus ik wil nu graag een medicijn hebben"

Het is leuk om de vrouw van Lagoen over vroeger te horen vertellen. Ik hoop haar nog vaak te zien, maar de kans daarop is waarschijnlijk niet zo heel erg groot.

Onderwijs anders bekeken

door Elisabeth Hollander

De vierde partner

WORDT ER IN het bedrijfsleven op Curaçao steeds meer uitgegaan van de principes van kwaliteitsmanagement, waarbij de eisen van de cliënt bepalend zijn voor het beleid binnen het bedrijf, in het onderwijs zweert men voorlopig nog bij projectmanagement. Vandaar dan ook dat de vierde partner in het Onderwijspresidium, de vertegenwoordiger van de ouders, de cliënten dus, nauwelijks of niet aan het woord komt.

Maar achter de borrel, op verjaardagen en partijtjes in de bus en op de porch komt de klacht veelvuldig naar voren dat je als ouders nauwelijks welkom bent op school, waarna de enorme blunders op de verschillende scholen lang en breed worden uitgemeten.

Vanwaar deze wrijving? Wanneer de ouders hun kinderen aan een school hebben toevertrouwd, met andere woorden wanneer zij voor hun kinderen een school hebben gekozen, hebben zij daarmee hun kinderen ter medeopvoeding voor bepaalde tijd en bepaalde onderdelen toevertrouwd aan de leiding van het onderwijzend personeel.

Deze leerkrachten voeren hun taak uit onder eigen persoonlijke verantwoordelijkheid met een eigen deskundigheid en daarom ook met een eigen autonomie, welke slechts bepaald en beperkt mag worden door het belang van het kind, dat de ouders vrijwillig en, naar we mogen aannemen, na goed overleg aan hun zorg hebben toevertrouwd. De school is er niet om de particuliere wil en wens van de ouders zonder meer uit te voeren, maar om hen met hun deskundigheid bij te staan in de ontwikkeling van het kind.

Enerzijds mag dus het gezin niet dulden dat de school op haar terrein komt; anderzijds moet het gezin de school steunen bij haar werk. Hieruit is ontstaan het probleem tussen de school en de ouders.

* Simplistisch is de opvatting dat de school van de ouders is, ofwel een verlengstuk van het gezin.
* Ironisch is de opvatting dat de school haar grondstoffen betrekt van het gezin en dus de ouders alleen maar ziet als leveranciers van *raw material*.

Noodzakelijke voorwaarde voor een goede verstandhouding tussen school en ouders is dat ieder zich bezint op de eigen taak en deze zo goed mogelijk uitvoert. Een behoorlijke gezinsopvoeding is een noodzakelijke voorwaarde voor goed onderwijs op school en alle kritiek op ons onderwijs is dan ook zeker voor een deel terug te brengen tot kritiek op het gezin.

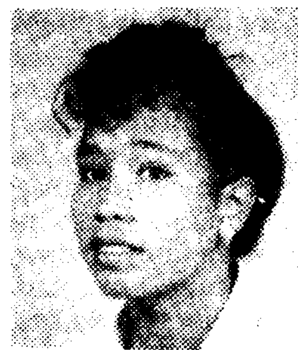
Het is onvermijdelijk dat ouders teleurgesteld worden als zij als vader of moeder tot dan toe maar wat aangeklungeld hebben en dan hun lastige spruit ten slotte opgelicht overdragen aan de deskundigheid van het schoolwezen, waar zij dan prompt wonderen van verwachten. Iedere ouder meent 'in zijn eigen uil een valk te zien' en de verwachtingen zijn dan ook hoog gespannen. Om nog maar niet te spreken van de ouders die de *tabula rasa*-theorie aanhangen en de invloed van erfelijkheid en milieu met een forse zwaar ter zijde schuiven en de school opzadelen met de totale verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van hun nageslacht. Wat er niet inzit, kan er echter ook niet uitkomen en elke ervaren leerkracht weet dat je met handen en voeten gebonden bent aan het menselijk materiaal waarmee je werkt. Het linkse 'maakbaarheidsgeloof' uit de jaren zeventig volgens welk, goed onderwijs alle achtergebleven groeperingen in een klap op de universiteit zou doen belanden, is niet realistisch gebleken. Anderzijds lijkt de indruk gerechtvaardigd dat gezien het grote aantal advertenties dat reeds bij de aanvang van het nieuwe schooljaar in de plaatselijke dagbladen verschijnt voor bijlessen, SO-trainingen, huiswerkcursussen e.d., dat dat wat niet kan toch moet! Of is de kwaliteit van het onderwijs werkelijk zo slecht dat alleen via grote financiële offers van de ouders de hiaten in de leerstof weggewerkt kunnen worden? Dat zou betekenen dat het met het streven naar gelijke kansen voor iedereen definitief afgelopen is. Terwijl met een beroep op het vrije marktmechanisme het oude standsonderwijs toch al weer in ere is hersteld: wat goed genoeg is voor de een, is lang niet goed genoeg voor de ander. De ene school bulkt dan ook van de leerlingen, terwijl de ander vecht voor lijfsbehoud. De ene school wordt à raison van 2.1 miljoen gulden prachtig opgeknapt, terwijl de andere als nachtasiel voor chollers fungeert. Om over het personeelsbeleid nog maar niet te spreken.

Wat kun je als ouders hier nu aan doen? Waar moet de vierde partner in het Onderwijspresidium zich nu sterk voor maken? Vanuit welke visie moeten zij opereren? Er lijkt me voor ouders geen zuiverder vertrekpunt dan het onaanvechtbaar gegeven, dat ieder kind een eigenheid bezit van waaruit het te leven heeft. Alle milieu- en opvoedingsinvloeden ten spijt draagt het kind die eigenheid met zich mee, kneedbaar weliswaar, maar niet wezenlijk te veranderen. Er is bijgevolg maar één manier om de positieve ontwikkeling van elk kind te waarborgen: namelijk door die eigenheid principieel te aanvaarden. Op deze gronden moet een cliënt-*centered* onderwijs afdwingbaar zijn door de ouders. Een leuke bijkomstigheid is dan nog dat hiervoor kwaliteitsmanagement nodig is en het onderwijs eindelijk ook op een lijn komt te zitten met het bedrijfsleven!

Dieettips

Olivia Wong Loi Sing

Wat zit er in melk

MELK IS het produkt waarmee elk jong zoogdier in de eerste levensperiode wordt gevoed. Er zijn verschillende melkdranken die van melk zijn afgeleid zoals: karnemelk, magere/volle yoghurt, magere/halfvolle en volle melk, waarvan de eigenschappen voor wat de voedingswaarde betreft met elkaar overeen komen.

Karnemelk is ook een melkprodukt dat oorspronkelijk een bijprodukt is bij de bereiding van boter. Yoghurt is oorspronkelijk afkomstig uit de Balkan-landen en is tegenwoordig overal erg populair.

*** Melk is een bron van eiwitten. De eiwitten in melk zijn opgebouwd uit de essentiële aminozuren welke voor een groot deel (75 - 80%) door ons lichaam worden opgenomen. Deze essentiële aminozuren moet het lichaam via de voeding opnemen, omdat het lichaam ze zelf niet aanmaakt.**
*** Melk is ook een belangrijke bron van Calcium (kalk) wat nodig is voor de opbouw van de botten en de tanden. Verder bevat melk weinig ijzer en ook heel weinig vitamine C.**
*** Het melkvet is het minst waardevolle bestanddeel in de melk, behalve dat het vitamine A bevat. Tweederde deel van het melkvet bestaat uit verzadigde vetten. Zeker tegenwoordig in een tijd van 'welvaartsziekten' zoals hart- en vaatziekten, overgewicht enz. is het goed om van de volle melkprodukten over te stappen op magere en halfvolle produkten. Deze magere en halfvolle produkten (zoals halfvolle melk, magere melk, magere yoghurt en karnemelk) bevatten dezelfde voedingsstoffen als de volle. Het verschil is dat het gehalte aan vet minder is.**
Karnemelk en yoghurt zijn melkprodukten die heel weinig vet bevatten en minder lactose. Ze zijn ook lichter verteerbaar dan melk.
Voor meer informatie omtrent deze rubriek tel.: 54530

"Den Paradera"

vervolg van pag. 1

gebracht. Ik heb geduld geleerd, ben rustiger geworden, eenvoudiger. Ik heb niet zoveel meer nodig. En dan de blijheid waarmee ik werk. Vroeger had je de spanning van de competitie, had je soms het gevoel dat je voor straf werkte.

Als nu de oude man komt, die met me werkt, begint hij te zingen. Hij heeft altijd een verhaaltje en hij heeft me geholpen door te zetten. Af en toe wilde ik het opgeven, had ik geen moed meer, maar hij hielp me er weer bovenop. En natuurlijk geeft de geur van de kruiden op zich je al een soort bevrediging".

En hoe gaat het met het schrijven? Kunnen we binnenkort een nieuw boek verwachten?

"Ik heb de tuin nu opgezet. Ik heb nu een gevoel alsof ik weer kan schrijven, dat ik er weer klaar voor ben. Ik ben rijper geworden. Iets roept me naar een nieuw begin. Ik heb al veel materiaal verzameld".

Hebt u dit terrein gekocht?

"Het is erfpachtgrond. Het terrein was veel groter. De oude man die hier vóór mij woonde heeft telkens stukjes grond weggegeven. Hij kwam me thuis helpen met de tuin. Toen heb ik hem gezegd dat als hij het huis en de grond ooit zou verkopen ik het graag wilde kopen. Toen dat kon, was het moeilijk, door al die stukjes grond die hij had weggegeven. Hij wist niet eens meer aan wie. Dat heb ik via het kadaster proberen te achterhalen. Maar toen raadde iemand me aan een hek om het terrein te plaatsen. Dan zouden die andere mensen wel komen om te protesteren. En dat is ook gebeurd. Zij zeiden dat het hun grond was, maar dat was niet zo. Ze hadden wel de aanvraag bij het kadaster gedaan, maar die was nooit goedgekeurd. En ik wilde niet alleen het huis, het ging mij juist om het huis met de grond. Die grond was toen ik hier kwam een en al *wabi*, *kadushi* en *datu*. Nu staat alleen achteraan nog wat *kadushi*. Ik wil een nieuwe omheining maken, echt zoals het vroeger was met *pal'i siya cora*, *pal'i siya blancu* met *shimaruku machu* en *mata raton*. Nu dringen er vaak dieven binnen. Er worden geiten gestolen en *patia's* weggehaald. Met een goede omheining gaat dat niet zo gemakkelijk".

HARD WERK

"De kruiden en groenten breng ik een keer per week naar de markt. Mijn moeder verkoopt ook aan buren en vrienden. Groente kweken is hard en veel werk, maar het geeft een inkomen, al is dat maar klein. Het liefst zou ik alleen met kruiden werken. Groente geeft weer problemen met de verkoop. Supermarkten betalen maar erg weinig voor je groenten. Laatst had ik een hele teil *berehein* (aubergines). Daar kreeg ik maar zestien gulden voor. Voor al het werk dat je eraan hebt, verdien je bijna niets. Daarom hoop ik voor dit werk ook wat steun te krijgen. Die steun heb ik aangevraagd bij verschillende instanties. Al krijg ik maar een goede put en goede waterbakken. Dat scheelt al enorm. Ik weet dat het goed is te conserveren. Desnoods ga ik een tijdje terug voor de klas om het geld bijeen te krijgen. Maar dat vertraagt het werk. Nu is de tijd er rijp voor. Je kunt niet wachten. Het is een zaak van leven en dood. Dat heb ik ook gezien met mijn boek. Als ik dat boek nu zou willen schrijven, zou dat niet meer kunnen. Sommige van de oude mensen die me aan de gegevens hebben geholpen zijn nu ziek en anderen al dood. Bij sommige van hen kan ik nu nog aankomen, maar dan alleen met specifieke vragen".

"We zijn vetgemeste prooi voor nep-invloeden"

Roy Colastica: 'Literatuur bij eigen mensen brengen'

Foto Ken Wong

■ ROLAND COLASTICA

Schrijven deed hij al heel lang. Maar Roland Colastica ontdekte het Papiaments pas als literaire taal toen hij in 1986 remigreerde naar Curaçao. Voordien was het Papiaments voor hem niet meer dan een taal die je thuis sprak. Als je je intellectueel wilde uiten, deed je dat in het Nederlands. De discussies die er op Curaçao in de jaren tachtig werden gevoerd over het Papiaments als voertaal en als instructietaal op school, waren voor hem volkomen nieuw. "Daar wisten we in Nederland niets vanaf", aldus de schrijver/dichter, die tot nog toe uitsluitend in het Papiaments heeft gepubliceerd. Een Nederlandstalige roman staat echter op stapel; over het leven van een *choller*.

= door Jeannette van Ditzhuijzen =

Colastica schrijft voornamelijk gedichten en korte verhalen. Onlangs keerde hij voor het eerst sinds 1986 terug naar Nederland. Op uitnodiging van de Stichting Multiculturele Activiteiten Utrecht (SMAU) las hij voor uit eigen werk tijdens het Multi-Ethnisch Podium Festival (het MEP-festival). Samen met Frank Martinus Arion vertegenwoordigde hij daar het eiland temidden van afvaardigingen uit Suriname, New York, Aruba, Engeland en een aantal Afrikaanse landen. Naar aanleiding van dat ene optreden werd hij door verscheidene Antilliaanse verenigingen in Nederland gevraagd voor een voordrachtsavond.

Colastica: "Ik merkte dat er onder de Antillianen in Nederland een sterke behoefte bestaat om op de hoogte gesteld te worden van het Papiamentstalig literair gebeuren hier. Zij hebben geen idee van wat zich op Curaçao allemaal afspeelt; ook niet van het niveau waarop we hier bezig zijn, of van de kwantiteit".

Zijn optreden op het MEP-festival was naar eigen zeggen een succes. "Toen ik begon werd er gefloten en gejuicht, het publiek was heel enthousiast. En na afloop wilden een heleboel mensen boeken van me kopen". Zijn manager Rudy Rooi, die bij het gesprek aanwezig is, vult aan dat Colastica ook wel 'anders dan anderen' begon. "Hij stond op het toneel en zong een oud slavenliedje, voordat hij zijn gedicht *Savaneta* ging voordragen. Een heel speciaal effect gaf dat".

Colastica geeft toe dat hij wel even 'uit balans' raakte door dat enthousiaste onthaal. "*Savaneta* is mijn juweeltje. Ik heb niet voor niets voor een dergelijke intro gekozen. Het slavenliedje heeft immers alles te maken met het gedicht. Op de plantage Sabaneta woonden de slaven; het toeval wil dat mijn grootmoeder er heeft gewerkt en dat mijn moeder ervandaan komt".

"Ik heb het gedicht heel lang geleden geschreven. Toen ik 's avonds een keer naar Westpunt reed, kreeg ik ter hoogte van Savaneta een heel diep confuus gevoel. Op de terugweg kwam dat weer over me. Ik ben gestopt, uitgestapt en bij het licht van een aansteker heb ik toen in een keer dat gedicht geschreven, twaalf strofen lang. Bij het voordragen ervan was iedereen doodstil. Ik had een sterk gevoelscontact met het publiek. Sommigen vertelden me achteraf dat ze zelfs kippevel hadden gekregen".

Tijdens zijn optredens voor de Antilliaanse verenigingen kreeg hij commentaar als "De taal die jij leest en schrijft is ons niet bekend". Volgens Colastica is dat een gevolg van de ontwikkeling die het Papiaments hier wel en daar niet doormaakt. "Er komen nieuwe woorden bij, de spelling is gestandaardiseerd en in sommige opzichten anders dan de 'oude garde' in Nederland die kent".

BESCHEIDEN

De 'artiest in wording', zoals Colastica zich bescheiden noemt, was overigens zeer blij dat manager Rudy Rooi bij zijn optredens aanwezig was. Hij hoopt dat er in de toekomst bij het organiseren van dergelijke festivals ook aan begeleiding van het 'jonge talent' wordt gedacht. "Zonder Rudy was ik absoluut doorgedraaid. Je moet aan zoveel dingen denken. Aan je *act*, het artistieke gedeelte daarvan en aan allerlei praktische zaken om het optreden heen. Je hebt geen enkele ervaring. Hoe moet je het artistieke niveau van je publiek beoordelen? Hoe is de sfeer in de zaal? Het is heerlijk dat je dan iemand bij je hebt, die je daarin begeleidt, je seintjes geeft over de reacties van het publiek. Als beginneling ben je nog te geconcentreerd bezig om dat ook allemaal op te vangen".

"Alleen doordat ik een begeleider had, zijn mijn optredens een succes geworden. Je kunt zo'n uitnodiging voor een cultureel festival niet alleen financieel bekijken, - 'twee mensen sturen wordt te duur'. Een extra investering is goed voor de kwaliteit van wat we op internationaal niveau willen uitdragen", aldus Colastica's pleidooi voor een verantwoorde presentatie van Curaçao's cultuur.

De voordrachten van Colastica zijn een plezier om naar te luisteren en te kijken. Wie de taal niet machtig is, geniet desondanks van zijn mimiek, toonval en gebarentaal. Zo werden ongetwijfeld vroeger de verhalen verteld. Verhalen over onder andere Nanzi, de spin. In zijn optredens stopt Colastica altijd een Nanzi-verhaal. Om de orale verteltraditie te doen herleven, want daar hecht hij grote waarde aan. Wanneer Colastica een verhaal vertelt, probeert hij dan ook om in zijn voordracht het orale aspect door te laten klinken. Om aan te geven dat iemand een hele tijd aan het lopen is, zal hij niet zeggen: 'En hij liep maar door', maar meer verhalend: 'En hij liep, hij liep en hij liep...'.

"Ik heb nog meegemaakt dat mijn ouders ons verhalen vertelden. Dingen die mijn moeder zelf had meegemaakt, belevenissen uit mijn vaders jeugd. Via die verhalen werd ons een hele geschiedenis verteld. Ik denk dat dat erg belangrijk is voor de Curaçaose maatschappij met haar vele nationaliteiten en culturen. De orale traditie is een vorm van zeer intensieve communicatie en een vorm van cultuuroverdracht".

. VETGEMEST

"We zijn nu een vetgemeste prooi geworden voor de nepbeïnvloeding uit andere landen. Iedereen zit gekluisterd aan de buis en krijgt zogenaamde informatie uit een verre wereld. Maar waar blijft onze eigen cultuur? Het is zo belangrijk dat de jeugd van tegenwoordig een beeld krijgt van hoe men een generatie terug heeft geleefd. We horen van alles over Curaçao in de vorige eeuw, maar de cultuur en leefwereld van de vorige generatie dreigt overspoeld te raken door de televisie-cultuur. Gezinnen worden uit elkaar gerukt door de televisie en de video. Terwijl je gezellig bij elkaar kunt zitten en naar verhalen kunt luisteren".

Het voordragen is voor Colastica minstens zo belangrijk als het schrijven. "Ik streef ernaar om door middel van de voordrachten de literatuur bij de mensen te brengen. Curaçao kent geen leescultuur, dus breng ik mijn produkten zelf maar naar de massa".

Aan hun eigen dochtertje vertellen hij en zijn vrouw elke avond een verhaal. "Een boek is lastig, want het is vaak Nederlandstalig en dan moet je die verhalen weer in het Papiaments gaan vertalen. Dus verzonnen we zelf maar wat. Ook opvoedondersteunende en roldoorbrekende verhalen. Over papa's die thuis het huishouden doen; over spenen die het niet meer pikken dat ze alsmaar in de mond van een kind moeten zitten en vervolgens op vakantie gaan met een cruise-schip".

Colastica is nu bezig om die verhalen op schrift te stellen en uit te geven. Via zijn werk op de Openbare Bibliotheek weet hij dat er niet echt veel is op dat gebied, dus een uitgave leek hem wel zinvol. Kinderen hebben volgens hem nog meer dan de volwassenen recht op goede literatuur. De volwassenen kunnen zelf wel op zoek gaan, vindt hij. Colastica's verhalenboek gaat het 'Voorleesbedtijdboek' heten en komt rond oktober uit.

ACHTER UIT, OH NEEI

Voor uit ga ik
Achter uit is voor de krab

Trouwens,
waarom zou ik
als mijn tenen de richting
aangeven.

Zelf had Colastica nog nooit iets in het Papiaments gelezen toen hij in 1986 terug kwam naar Curaçao. Hij had wel van Pierre Lauffer gehoord, maar nog niets van hem gelezen. In die tijd waren er op Curaçao echter vrij veel activiteiten ontstaan die er voor zijn vertrek (1977) nog niet waren: voordrachtsavonden, leesavonden en recensies van Papiamentstalige boeken.

"Ik ben me in het Papiaments gaan verdiepen en realiseerde me toen pas - helaas - dat het Papiaments een volwaardige taal is. De manier waarop Lauffer met de destijds nog karige taal omging had ik niet voor mogelijk gehouden. De doorslag gaf voor mij een boek van Imelda Valerianus, '*Mi Pensamentu*'. Zij schrijft in de taal van het hart en de geest; verwoordt de beleveniswereld van de Antilliaan. Daarna kwam ik in aanraking met de gedichtenbundel van Maria Diwan, *Suspiro*. Daarin vond ik het bewijs dat het Papiaments zich ook leent voor poëtisch-technische doeleinden. Ik dacht dat dat niet kon; maar het is een volwassen taal met alle ingrediënten om van een gedicht een gedicht te maken, volgens de traditionele structuur".

ZELFHULP

Colastica zette zijn gedachten en gevoelens al vanaf zijn veertiende op papier. "Om de dingen van me af te schrijven. Afhankelijk van mijn gemoedstoestand van dat moment schreef ik in het Engels, Spaans, Nederlands of Papiaments. De laatste teksten waren meestal heel persoonlijk van aard. Het was absoluut niet de bedoeling om ze te publiceren. Het was meer een soort zelfhulp".

Toen hij terug was op Curaçao en in de bibliotheek eens om zich heen keek, zag hij hoe klein het bestand aan Antilliaanse literatuur eigenlijk was. Rudy Rooi kende zijn werk en vond het publiceerbaar. "Toen vond ik het, gezien de schaarste, wel erg egoïstisch om het materiaal voor me te houden. En zo werd de eerste uitgave een feit. Na die eerste publicatie ben ik uiteraard wel bewuster gaan schrijven. Die eerste gedichten en verhalen gingen nog uitsluitend over mijn eigen beleveniswereld, in tweede instantie ben ik ook naar de beleveniswereld van anderen gaan kijken".

Zijn korte verhalen zijn soms sociaal georiënteerd, maar dan wel met een humoristisch accent; of zij behandelen aspecten van de cultuur uit het begin van de twintigste eeuw. Colastica schreef verder ook meer filosofisch getinte verhalen en verhalen met een roldoorbrekend karakter. Zijn gedichten zijn behoorlijk emotioneel geladen. Ze gaan over het zoeken naar de eigen identiteit, (verboden) liefde, vreemdgaan en protest.

Hij schrijft nu voornamelijk in het Papiaments, terwijl in de fase waarin hij uitsluitend 'voor zichzelf' schreef, Nederlands de belangrijkste taal was. De roman waaraan hij nu werkt is weer Nederlandstalig, al streeft hij naar een tweetalige (Nederlands/Papiamentse) uitgave. Waarom Nederlands?

"Wil je de Papiamentstalige literatuur op een internationaal niveau brengen, dan moet je eerst jezelf op dat niveau brengen. En dat kan makkelijker in het Nederlands. Je hebt een groter afzetgebied en je vindt makkelijker een uitgever. Dus is publiceren minder moeilijk".

Rooi wil daar een paar lovende woorden aan toevoegen en onderbreekt zijn pupil. "Hij heeft de ingrediënten om een internationaal schrijver te worden. Roland beschikt over goed materiaal en kan het ook uitdragen".

Ik vroeg me altijd af of je
werkelijk genoot van ons
samenzijn.
Hoe vaak heb ik het je
gevraagd.
Jouw antwoord was altijd
dat je daarover niet praat.
Het gevolg was dan ook,
dat seksualiteit voor jou
niets anders was dan
jouw taak als echtgenote,
en niet het vuur dat ons
geluk brandende moest
houden.

Uit:
Ik wou je gelukkig maken

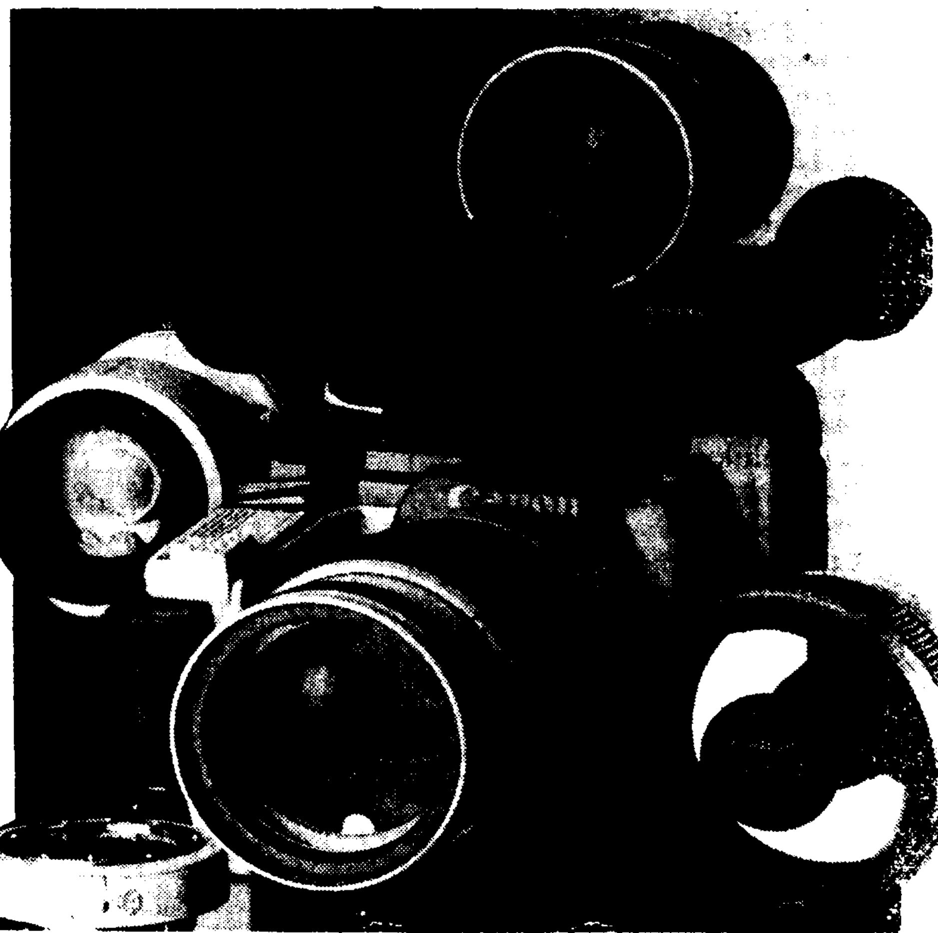
Beiden geven toe dat het gebruik van het Nederlands een middel is om bekender te worden. "Bovendien", zegt Colastica, "gaat dit boek over een *choller*. Dat is echt een onderwerp van dit moment. Iedereen praat erover en er wordt onderzoek naar het fenomeen gedaan. Ook in Nederland. Wellicht kan het als uitgangspunt dienen voor een wetenschappelijk onderzoek. Dan is een Nederlandstalig boek wel zo handig. Ook voor de Nederlanders op het eiland is het onderwerp interessant genoeg.

Hij benadrukt dat het boek slechts het leven van *een choller* beschrijft, zeker niet van *de choller*. "Ik heb een *choller* van heel dichtbij meegemaakt. Hij leek een mens zonder perspectief, zonder beleveniswereld. Ik was echt geschokt door de kennismaking. Een mens is een monster geworden. Ik beoog met dit boek de leefwereld van een *choller* zichtbaar te maken. Wat gaat er in zo iemand om?"

Colastica's eerste optreden in Nederland heeft hem in elk geval geen windeieren gelegd. Volgend jaar wordt hij weer op het MEP-festival in Utrecht verwacht. Daarnaast kreeg hij een uitnodiging om in december in Amsterdam een internationaal festival van verhalenvertellers bij te wonen. Ook *Poetry International* wil hem hebben om uit eigen werk voor te dragen. Als zijn schrijverscarrière ook zo verloopt, horen we ongetwijfeld nog van Colastica.

Roland Colastica: Rueda di Fe (gedichtenbundel).
Uitgave in eigen beheer met financiële medewerking van het OKSNA.
Roland Colastica: Pasa kontra-mi (korte verhalen).
Uitgegeven in eigen beheer met financiële medewerking van Sede di Papiamentu.

Canonvision EX 1: een uniek apparaat

IN HET steeds groter wordende aanbod van videocamera's is de Canonvision EX1 een uniek apparaat. Je kunt er verschillende lenzen opzetten, zelfs die van Canons fotocamera-serie EOS. En vooral de macrofunctie van de EX1 is fantastisch. De keuze in videocamera's wordt met de dag uitgebreider. Bijna elk zichzelf respecterende elektronica- en fotocamera fabrikant heeft één of meerdere typen in zijn programma. Cannon is een goed voorbeeld. De Canonvision EX1 is een camera met uitgebreide mogelijkheden, voor de amateur die meer wil doen dan alleen maar vakantiefilmpjes maken. Deze unieke videocamera werd niet voor niets uitgeroepen tot videocamera van het jaar 1991/'92. Dat heeft te maken met het unieke concept. Het is een camera met verwisselbaar objectief. De vormgeving is 'eigenwijs' en de mogelijkheden zijn bijna onbeperkt. Vooral het kunnen verwisselen van objectieven biedt nieuwe mogelijkheden.

Voor deze camera worden vier verschillende objectieven gemaakt met brandpuntafstanden tussen 5 en 250 mm. Daarnaast is er een teleconverter waarmee de brandpuntafstand te verdubbelen is. Van het 250 mm spiegelobjectief is met de converter een 500 mm te maken. Dat is te vergelijken met het brandpunt van 2700 mm op een kleinbeeldcamera. Het mannetje op de maan is dus beeldvullend vast te leggen. Bijzonder is de dubbele handgreep. Men kan de camera op twee manieren vasthouden: aan de batterijgreep, zoals bij elke videocamera en er is een soort inkeping in het huis gemaakt, waardoor de camera ook als een fotocamera vastgehouden kan worden. De zoomfunctieknop en de ontspanknop is daarom dubbel uitgevoerd. Een groot aantal trucs en effecten zijn door het indrukken van een knop in te stellen: fade-in en fade-out, overvloeid, freeze, art freeze en gain-up. Art freeze is het stilzetten van het beeld met tegelijk een digitale bewerking. Gain-up biedt de mogelijkheid om te filmen bij zeer slecht licht, terwijl deze functie ook kan worden gebruikt om snelheid in een opname te versterken. Leuk is dat met een adapter de objectieven van de Canon EOS fotocamera's op deze videocamera kunnen worden gebruikt.

Op weg naar St.Domingo

IN SANTO DOMINGO wordt binnenkort de algemene vergadering van de Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie gehouden. Dit gebeurt omdat het 12 oktober vijfhonderd jaar geleden is dat Columbus met zijn mannen voet aan wal zette in wat zij India waanden maar dat uiteindelijk tot Amerika werd omgedoopt. Met Columbus kwamen ook priesters uit Europa aan die het Evangelie gingen uitdragen.
Vaak werd dit Evangelie overschaduwd door het zwaard en de door de macht van de regeerders maar vaak ook klonk toch via christenen de stem door van degenen die stemloos gemaakt werden in het drukkende asociale kapitalistische systeem. Soms was de kerk de enige plaats waar het protest tegen de ontmenselijkende vervolging van zovelen een klankboord kreeg.

In die vijf eeuwen zijn er velen martelaar geworden in de Amerika's omdat zij het Evangelie handen en voeten wilden geven voor iedereen. Dit streven werd niet steeds in dank aanvaard, ook niet in de officiele kerkelijke hierarchie, welke maar al te vaak onder één hoedje speelde met de machthebbers.

Als het aan een deel van het Latijnsamerikaanse episcopaat ligt zal de herdenking een feestelijk karakter krijgen. De Dominicaanse regering is daarbij behulpzaam met het optrekken van allerlei voorzieningen voor de bisschoppen en de toeristen zodat zij de ellende in Santo Domingo en daarbuiten niet zullen zien. Hopelijk zullen de meeste bisschoppen door dit vernisje heen prikken. Men is dan ook op korte afstand van een land dat bijna symbool kan zijn van armoede, dictatuur en afhankelijkheid van het Amerikaanse beleid: Haïti.

De Dominicaanse Republiek is het buurland van Haïti. Menigmaal heeft dit land een rol meegespeeld bij het uitzuigen van de Haïtiaanse arbeiders die als slaven werden gebruikt op de Dominicaanse suikerrietvelden. De gastheer van de Celam-conferentie, de huidige aartsbisschop-primaat van Santo Domingo, heeft nog niet zo lang geleden laten blijken dat hij zich over dergelijke futiliteiten als uitbuiting der Haitianen niet druk maakt. Een dergelijke houding staat in schrille tegenstelling met de voorkeur voor de armen waarvoor de Celam-conferenties van Medellin en Pueblo zich hebben uitgesproken.

Aan deze Celam-conferentie en de herdenking van vijfhonderd jaar Columbus-reis is deze aflevering van Kerk en wereld gewijd. Het gaat ons allen namelijk aan.

Verantwoordelijk voor verdrijven joden uit Spanje

Isabel 'La Catolica' ontgaat zaligverklaring

ROME - Hoewel het Vaticaan het nieuws niet officieel heeft verspreid, bevestigde de congregatie voor de zaken der heiligen dat de procedure voor de zaligverklaring van de Spaanse koningin Isabella (1451-1504) "gestaakt" is. De verzamelde documentatie 'inmiddels 28 dikke delen, verdwijnt in de kelders van het Vaticaan' en wordt daar, als het aan de congregatie ligt ook "begraven".

Dit gebeurde tot opluchting van internationale joodse organisaties, maar ook van bijvoorbeeld de Pauselijke raad die het contact onderhoudt met andere godsdiensten. De zaligverklaring van Edith Stein, een joodse die katholiek werd, zorgde enkele jaren geleden voor een flinke verstoring van de verhouding tussen joden en katholieken. De zaligverklaring van Isabella, die in 1492 alle joden en Moslims uit Spanje verdreef, zou volgens ingewijden deze relatie helemaal onmogelijk hebben gemaakt.

IN STRIJD

Volgens Carlos Pennaroch, vice voorzitter van het Spaanse joods-christelijke comite, zou de zaligverklaring van Isabella voor de dialoog nog slechtere gevolgen hebben dan de rel rond het Karmelietessenklooster in Auschwitz. "Het is altijd mogelijk om een klooster te verplaatsen, een zaligverklaring kun je echter nooit meer ongedaan maken".

Eerder had het Joods wereldcongres in New York al bekend gemaakt dat de Pauselijke raad voor de eenheid, die onder meer het contact met andere godsdiensten onderhoudt, tegen zaligverklaring van Isabella zou zijn. De raad zou unaniem van mening zijn dat deze zaligverklaring in strijd is met de kerkelijke leer over de vrijheid van geweten.

Door de herinvoering van de inquisitie had Isabella de joden immers gedwongen óf tot de Roomskatholieke kerk over te gaan óf het land uit te vluchten. Ook joeg ze de laatste Moslims (Moren) het land uit. Verder heeft Columbus in haar opdracht de reis naar Latijns-Amerika ondernomen die tot jarenlange onderdrukking door Spanje leidde.

DEMONSTRATIE

De voorstanders van de zaligverklaring van Isabella waren vooral te vinden onder ultra-conservatieve katholieken in Spanje. Zij hadden de hoop dat 'La Cattolica' voor haar bijdrage aan de kerstening van Amerika in het herdenkingsjaar 1992 zalig zou worden verklaard, het jaar namelijk waarin vijfhonderd jaar 'ontdekking' van Amerika herdacht wordt.

Toen het nog niet bekend was dat de zaligverklaring van La Cattolica niet door zou gaan werd zelfs op het Sint Pietersplein in Rome gedemonstreerd tegen deze zaligverklaringsplannen. De demonstranten droegen daarbij spandoeken met teksten als 'Verdoemde Isabella' en 'Neen tegen evangelisatie'. "Wij zijn absoluut tegen een zaligverklaring omdat Isabella verantwoordelijk voor veel leed was," aldus een van de demonstranten.

Het vrijheidsbeeld 'Marron' voor het regeringspaleis in Port au Prince. Voor de armen laat de bevrijding nog op zich wachten...

Julio de Santa Ana over Sto.Domingo:

Vierde Celam-conferentie wordt ideologisch treffen

BUENOS AIRES - De vierde plenaire vergadering van de Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie (CELAM) in Santo Domingo wordt het toneel van een ideologische strijd waarbij Rome zal proberen zijn macht in de Latijnsamerikaanse kerk te herstellen. Dat voorspelde de Uruguayaanse theoloog dr. Julio de Santa Ana.

Santa Ana ging uitgebreid in op het ontwerpdocument voor de Celam-vergadering. Dit document is al drie keer herzien. De laatste keer gebeurde dat onder toezicht van paus Johannes Paulus II. Drie onderwerpen staan in het document centraal: de herevangelisatie van Latijns-Amerika, de "bevordering van de mens" en de christelijke cultuur. De Santa Ana is directeur van een theologisch studiecentrum in Sao Paulo. Hij bezette van begin 1988 tot begin 1990 de Helder Camara-leerstoel aan de Vrije universiteit te Amsterdam. Hij gaf zijn mening tijdens een lezing in Buenos Aires.

Wat de herevangelisatie betreft constateerde De Santa Ana dat de paus geen vertrouwen heeft in de plaatselijke kerk. Hij steunt liever organisaties als Lumen 2000 en Evangelisatie 2000 die het evangelie met behulp van de massamedia willen verspreiden.

KRITIEKLOOS

Deze aanpak zal volgens de theoloog alleen maar leiden tot een herhaling van de fouten uit de zestiende eeuw. Toen werd niet naar de indianen geluisterd, maar werden deze alleen maar gezien als mensen die zo snel mogelijk moesten worden bekeerd.

De "bevordering van de mens" is volgens De Santa Ana nauw verbonden met de sociale leer van de RK kerk. Deze stelt volgens de theoloog een model van economische ontwikkeling voor waarbij de arme landen zich moeten aanpassen aan de rijke landen. Deze aanpassing wordt door de kerk kritiekloos aanvaard als noodzakelijke stap naar een moderne samenleving.

KERSTENEN

Ook de manier waarop de paus de cultuur wil kerstenen heeft niet de instemming van De Santa Ana. De Rooms-katholieke kerk in Latijns-Amerika heeft altijd de opvatting gesteund dat de culturele identiteit van het gebied sterk door het katholicisme wordt bepaald. Tijdens de verovering van Latijns-Amerika door de Europeanen werd de cultuur van de indianen vernietigd om een "christelijke" cultuur aan de bevolking op te kunnen leggen.

"Als wij praten over een nieuwe christelijke cultuur moeten we altijd op onze hoede zijn voor cultureel imperialisme. De God die wij verkondigen is de God van het leven en niet een God die zich door gebruik van racistische methodes onmogelijk maakt.

Evangelische kerk in Duitsland:

Schuld van kerken mag niet vergeten

HANNOVER - De ontdekking van Amerika bijna vijfhonderd jaar geleden is in werkelijkheid het begin van een "wrede verovering" geweest' waarbij honderd miljoen mensen zijn gedood en complete volken en culturen zijn uitgeroeid.

Dat schrijft de Evangelische kerk in Duitsland (EKD) in een verklaring naar aanleiding van de ontdekking van Amerika door Columbus in 1992 vijfhonderd jaar geleden. **Bij de herdenking van de ontdekking van het continent mag de schuld van de kerken niet worden vergeten,** schrijft de EKD. De kerken hebben het in bezit nemen van land en de uitbuiting van de bevolking niet alleen gerechtvaardigd, maar er ook zelf aan deelgenomen. Bij de verovering van Amerika gingen kruis en zwaard hand in hand.

Daartegenover staat dat christenen en kerken ook "veel tekenen van een door het geloof geinspireerde naastenliefde" hebben laten zien, stelt de verklaring met nadruk. De Latijnsamerikaanse kerken identificeren zich in toenemende mate met de nood en het lijden van de volkeren. Als voorbeelden noemt de EKD het optreden van Pater Bartolomé de las Casas en de Salvadoraanse aartsbisschop Oscar Arnulfo Romero.

De landen in Latijns-Amerika zijn tot op heden economisch afhankelijk van het Westen.

Bij gelegenheid 500 jaar Christendom

Pauselijk fonds voor armsten van armsten

VATICAANSTAD - Paus Johannes Paulus II heeft naar aanleiding van de herdenking van vijfhonderd jaar christendom in Amerika een fonds voor de "Armsten van de armen" in Latijns-Amerika gesticht.

Uitkeringen uit het fonds moeten vooral ten goede komen aan de indianen en de landarbeiders, zei de Franse curiekardinaal Roger Etchegaray tijdens een persconferentie. Het fonds is genoemd naar 'Populorum Progressio', de encycliek van paus Paulus VI over het ontwikkelingsvraagstuk, die in 1967 verscheen. Het fonds beschikt als startkapitaal over een miljoen dollar uit een fonds dat deze paus in 1969 voor projecten ten behoeve van de indianen en landarbeiders in Latijns-Amerika heeft gesticht.

Etchegaray, president van 'Cor Unum', de charitatieve organisatie van het Vaticaan, riep namens de paus de Rooms-katholieken op door giften bij te dragen aan de ontwikkeling van de armen in Amerika.

COMMENTAAR

Kerk naar ouden van dagen tehuis ?

SPANJE EN DE AMERIKA'S gaan herdenken dat Columbus in Amerika aankwam. Op Aruba en in de Nederlandse Antillen bestaat de kerkelijke bijdrage aan deze herdenking uit een missie in de katholieke kerk. Missie als zendingsopdracht die voor elke christen geldt. Veelal zijn het leden van godsdienstige groeperingen zoals de Jehova's getuigen en de Zevende Dagsadventisten die enthousiast hun overtuiging uitdragen aan andermans deur of op het werk. Of de katholieken nu op dezelfde manier de zaken moeten gaan aanpakken is een vraag waaraan best eens een discussie kan worden gewijd.

Bij de plechtige opening van deze missie voor wat Curaçao betreft viel de samenstelling van de groep belangstellenden op. Dat was eerder al het geval bij de marsen ter voorbereiding op het pausbezoek. Ditmaal was het echter nog navranter. Met alle respect voor allen die deelnamen aan de processie in de kerk van Pietermaai mag toch wel vastgesteld worden dat als dit een doorsnee is van de katholieke gemeenschap van Curaçao er -over zeg maar vijftien jaar -één kerkgebouw voldoende ruimte biedt voor alle belangstellenden. De doorsnee leeftijd van de processie lag eerder bij de zestig en zeventig jaar dan bij vijftig jaar. Op een enkele tiener na was er sprake van een pijnlijk ontbreken van de hele jeugd. Goed, in de kerk zelf zaten nog wel wat jongelui. Hun aantal was niet in verhouding want de jeugd maakt nagenoeg de helft van de Curaçaose bevolking uit.

De kerk van Curaçao is een vrouwenkerk, zo zou men vaststellen als men zo'n processie bekijkt. Het aantal mannen in de processie was op twee handen te tellen, in de kerk waren dat er wel meer. Hoogstens vormden zij tien tot twintig procent van het totale aantal aanwezigen, inclusief de celebranten.

In feite is er niets nieuws onder de zon. Dit alles lijkt namelijk al jaren lang het geval te zijn hoewel de verhouding per parochie flink kan verschillen. Men trapt dus een open deur in als men zegt dat de mannen als groep en evenzo de mannelijke jeugd minstens ondervertegenwoordigd zijn in het openbare kerkelijke leven. Dit is niet het geval bij bijvoorbeeld een begrafenis en in mindere mate ook niet bij de misvieringen op de achtste dag. Op Vaderdag trekken speciale vieringen ook de nodige mannelijke aandacht. Maar door de bank genomen lijken vrouwen veel meer belangstelling te hebben voor de kerk waarin zij met alle geweld buiten het ambt gehouden worden.

Waarom is dat zo? Kan het niet anders? Loopt de RK kerk op zijn laatste benen en wacht deze kerk het bejaardentehuis? Het zijn vragen waarop gemakkelijke antwoorden te geven zijn welke geen zoden aan de dijk zetten. Misschien is er wel helemaal niet een algemeen antwoord op te geven. Wie weet het. Het is wel een teken aan de wand. Daarom is het de moeite waard zich daar druk over te maken, drukker dan over het vastzhouden aan het aantal vieringen per kerk en per dag. Als het namelijk zo doorgaat heeft men dadelijk geen priesters meer nodig voor de bediening van de sacramenten omdat er geen gelovigen meer te bedienen zijn.

Handtekeningen zaligverklaring van Romero

MEXICO - Bisschoppen, religieuzen, pastores en christelijke gemeenschappen in Mexico, Midden-Amerika en het Caribisch gebied zijn een handtekeningenactie begonnen voor de zaligverklaring van aartsbisschop Oscar Romero.

Romero, tegenstander van het regime in El Salvador, werd op 24 maart 1980 in de kathedraal van San Salvador tijdens een Eucharistieviering vermoord. De actie is op touw gezet naar aanleiding van het vredesverdrag dat onlangs door de regering van El Salvador en het Salvadoraans verzet werd getekend. Dit verdrag maakte een einde aan de burgeroorlog die aan 75.000 Salvadoranen het leven heeft gekost.

Celam bijeen in Dominicaanse Republiek:

Mogelijk bevestiging van optie voor armen

BUENOS AIRES - Het kan met de vierde algemene vergadering van de Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie (CELAM) in Santo Domingo nog alle kanten opgaan, menen waarnemers binnen de Roomskatholieke kerk. De vergadering kan de keuze van de Celam voor de armen opnieuw bevestigen, maar ze kan ook ontaarden in een confrontatie tussen behoudende en progressieve bisschoppen met een onbeslist als uitslag.

Op dit moment wordt gewerkt aan het voorbereidend document voor de vergadering die in oktober plaats vindt. In 1989 ontvingen de bisschoppen een eerste concept, dat velen theologisch zwak vonden en dat erg veel nadruk legde op het leergezag binnen de kerk. Een jaar later kregen de bisschoppen een vijf keer zo dik stuk toegestuurd. Dit jaar mochten zij een derde concept ontvangen dat volgens velen "een armzalige samenvatting" van het dikke document van 1990 was.

PASTORALE BRIEF

De waarnemers achten het niet onmogelijk dat de Celam paus Johannes Paulus II, die de vergadering gedeeltelijk bijwoont, om een pastorale brief aan de Latijnsamerikaanse gelovigen zal vragen. Het Vaticaan verwacht van de Celam, dat zij de conferentie in het teken stelt van de herevangelisatie van Latijns-Amerika. De paus zal vermoedelijk uiteenzetten welk beleid het Vaticaan de komende jaren tegenover Latijns-Amerika wil voeren.

Maar het wordt evenzeer mogelijk geacht dat de bisschoppen een slotdocument produceren dat de standpunten van behoudende groeperingen binnen de kerk als de charismatische vernieuwing, Comunione e liberazione en Opus Dei weerspiegelt. De afgelopen jaren heeft de paus in Latijns-Amerika heel wat bisschoppen benoemd die met deze bewegingen sympathiseren.

Maar progressieve en behoudende bisschoppen kunnen ook de confrontatie aangaan, zoals gebeurde bij de vorige Celam-conferentie in 1979 in het mexicaanse Puebla. Een vierde mogelijkheid is dat de bisschoppen hun keuze voor de armen opnieuw bevestigen en uitspreken dat de evangelisatie haar basis moet vinden in de cultuur van de armen.

Alle fusies zijn op katers uitgedraaid

Het is een wonder dat Fokker nog bestaat...

HET IS eigenlijk een wonder dat Fokker, een van de oudste vliegtuigfabrieken ter wereld, nog steeds bestaat. Sinds de oprichting op 21 juli 1919, dus ruim 73 jaar geleden, heeft het bedrijf vele keren voor een vrijwel zekere ondergang gestaan. Telkens daagde echter op het laatste moment redding uit de financiële nood en krabbelde de vliegtuigbouwer weer overeind. Naast de Amerikaanse McDonnell Douglas en het Westeuropese consortium Airbus Industrie, is Fokker een kabouter, maar wel een taaie. Waar in de loop der jaren tientallen vliegtuigbouwers geruisloos van de markt zijn verdwenen, is de Nederlandse fabriek als zelfstandige industrie staande gebleven.
In juli is daar een eind aan gekomen. Fokker - in Nederland vaak liefkozend als 'onze nationale trots' aangeduid - gaat in Duitse handen over en wordt een onderdeel van Deutsche Aerospace (DASA).

= door Wim de Regt =

In historische zin is de cirkel daarmee weer gesloten, want de oorsprong van de fabriek ligt in Duitsland. De planterszoon Anthony Herman Gerard Fokker (1890-1939) was niet 22 jaar, toen hij in 1912 aan de rand van Berlijn een vliegtuigfabriekje (Fokker Aeroplanbau) begon. Twee jaar eerder had hij, eveneens in Duitsland, de eerste sprongetjes met een zelfgebouwd toestel gemaakt. In 1911 behaalde hij zijn vliegbrevet en enkele maanden daarna - op Koninginnedag (31 augustus) - deed hij heel Nederland versteld staan met de rondjes die hij in zijn fragiele 'Spin' om de toren van de St.Bavo in Haarlem draaide.
Tony Fokker had geen betere reclame voor zichzelf en zijn prille bedrijf kunnen maken. Zijn spectaculaire vluchten leverden alom bewondering op, maar lieten de kassa toch niet rinkelen. In Duitsland was dat wel het geval. Met demonstraties voor een gezelschap hoge officieren vestigde hij definitief zijn naam als vliegtuigbouwer. Gedurende de Eerste Wereldoorlog bouwde hij circa 7600 gevechtstoestellen voor de Duitse strijdkrachten. Hij rechtvaardigde dat later met het argument, dat zijn vaderland en de geallieerden geen belangstelling voor zijn produkten hadden getoond. De Duitsers des te meer!

NIET AL TE NAUW

De geniale ontwerper en geboren vlieger Fokker nam het als ondernemer niet al te nauw met ethische normen, als het om zijn eigen belangen ging. Na de Duitse nederlaag verhuisde hij zijn fabriek naar Amsterdam-Noord. Ondanks het strenge verbod van de overwinnaars om waardevolle goederen het land uit te voeren, lukte het Fokker om met 350 spoorwegwagons vol onderdelen en motoren, toereikend voor de bouw van tweehonderd toestellen, Nederland te bereiken. Later slaagde hij er ook nog in, om een voor 'massaproduktie' gereed passagiersvliegtuig de latere Fokker F11 voor vier passagiers, vanuit een zwaar bewaakte hangar naar Nederland te vliegen.
Fokkers komst naar een terrein noordelijk van het IJ, viel precies samen met de oprichting van de KLM. De vliegtuigbouwer Anthony Fokker en de luchtreder Albert Plesman verschilden sterk van karakter. In een andere situatie zouden ze wellicht nooit vrienden van elkaar zijn geworden, maar het lot had hen niettemin tot elkaars voordeel. Fokker leverde op maat de toestellen waarmee Plesman stap voor stap KLM's lijnennet uitbreidde. Wie beweert dat de nationale luchtvaartmaatschappij haar vooroorlogse reputatie dankt aan vliegtuigen van Fokker-makelij, zegt geen woord te veel.
In bijna driekwart eeuw is de historie van de Nederlandse vliegtuigfabriek met romantiek gevernist. Verhalen over spectaculaire vluchten met Fokker-toestellen - non stop over Amerika (1923), de eerste Indië-vlucht van de KLM (1924), de eerste vlucht over de Noordpool (1926) - hebben daar veel aan bijgedragen, maar ze verhullen daardoor tevens de perioden waarin het voortbestaan van het bedrijf ernstig in gevaar was. De door ambities gedreven vliegtuigbouwer zag in het begin van de jaren twintig grote kansen in de Verenigde Staten. In 1923 opende hij er zijn eerste fabriek, vier jaar later had hij er al drie (Fokker Aircraft Corp. of America). Pionier Fokker stond daarmee aan het hoofd van 's werelds grootste vliegtuigindustrie die, net als eerder in Nederland, de toestellen leverde waarmee Amerikaanse luchtvaartmaatschappijen het onmetelijk grote land met netwerken van lijndiensten overspanden.

FUSIE MET GM

Aan deze solide positie kwam abrupt een einde, toen Fokker in 1930 een fusie aanging met General Motors. De autobonzen uit Detroit veranderden de naam van het bedrijf in General Aviation Corp en pretendeerden schaamteloos dat ze alles wisten van de vliegtuigbouw. Zij zouden er wel voor zorgen dat weldra 'iedere Amerikaan zijn eigen vliegtuig had'. De samenwerking liep al in 1931 spaak. Fokker trok zich terug en liet als zakenman de VS definitief achter zich, nadat in hetzelfde jaar een Fokker-toestel tijdens hevig noodweer was verongelukt. Er werden vraagtekens gezet achter de betrouwbaarheid van Fokkers vliegtuigen. De luchtvaartmaatschappij TWA stookte deze campagne nog verder op door demonstratief *Made by Fokker*-vliegtuigen uit haar vloot te verbranden.
Pas in 1958 zette Fokker weer voet op Amerikaanse bodem met de licentiebouw van de F 27 Friendships door Fairchild. In Nederland had Fokker intussen ook de wind tegen gekregen. Hoewel in dertien van de zeventien Europese landen met Fokker-toestellen werd gevlogen en zeventien fabrieken licentierechten voor de bouw van deze vliegtuigen hadden verworven, had de beurskracht in Wall Street (oktober 1929) er voor gezorgd dat de orderstroom snel was opgedroogd. In Amsterdam werkten op een gegeven moment nog slechts 130 mensen.
Met de economie ging het net weer een beetje de goede kant op, toen Fokker rond 1933 met een nieuw probleem werd geconfronteerd. Zijn Amerikaanse concurrent Douglas had een geheel metalen vliegtuig (eerst de DC-1, daarna de DC-2) op de wereldmarkt gebracht en daarmee een grote voorsprong op de Nederlandse fabriek gekregen. Fokker had de onaangename verrassing aan zichzelf te wijten omdat hij, tegen vele adviezen in, had vastgehouden aan zijn beproefde, maar verouderde concept van vliegtuigen met houten vleugels en rompen van gelaste buizen die met linnen werden bekleed. De beslissing van de KLM om Douglas- toestellen te kopen in plaats van nieuwe Fokker-versies was een reusachtige dreun voor het bedrijf. Fokker had zijn oudste en trouwste klant aan de Amerikanen verloren. Andere luchtvaartmaatschappijen volgden het voorbeeld van de KLM. Er was maar één mogelijkheid om het hoofd boven water te houden: Fokker besloot de nieuwe vliegtuigen van Douglas in licentie te gaan bouwen. Ook deze reddingsboei was nog niet voldoende. Onder druk van de regering ging Fokker nauw samenwerken met Aviolanda en De Schelde, twee kleinere vliegtuigfabrieken van vaderlandse snit. Oprichter Fokker bemoeide zich toen al op ruime afstand met zijn levenwerk. Kort voor Kerstmis 1939 overleed hij in een New Yorks ziekenhuis aan de complicaties aan een neusoperatie.
Platgegooid door Duitse en geallieerde bommen moest het Fokkerbedrijf na de bevrijding in mei 1945 bijna van de grond af opnieuw beginnen. Ondanks financiële steun (f. 3 miljoen) van de overheid voor de wederopbouw en machines uit de VS en Engeland had de fabriek de grootste moeite om de aansluiting met de na-oorlogse vliegtuigbouw op te pakken. Fokker moest zelfs tijdelijk zijn toevlucht zoeken in de bouw van autobussen. Het probleem was dat de fabriek geen goede ontwerpen had voor nieuwe vliegtuigen. De bouwtekeningen die wel de produktiehal bereikten, leverden toestellen op waarvoor niemand belangstelling had, twee typen lesvliegtuigen uitgezonderd. Een wel kansrijk lijkende straaltrainer (S-14) verongelukte tijdens een demonstratie in de VS.

FRIENDSHIP

Het tij keerde in de tweede helft van de jaren vijftig met de bouw van de tweemotorige Friendship (F27) die wereldwijd werd gepresenteerd, als de opvolger van de toen al legendarische DC 3 Dakota. Het toestel werd een kassucces. Dat gebeurde overigens pas, nadat de Koninklijke Luchtmacht in 1958 een order voor twaalf Friendships naar voren had gehaald. Het was de redding van het F 27-project, waarvan de verkoop na een aanvankelijk veelbelovend begin plotseling was stilgevallen. Toen de produktie in 1987 werd beëindigd, waren er in totaal 786 Friendships aan 169 luchtvaartmaatschappijen in 63 landen verkocht. Van dit aantal waren er ruim tweehonderd door Fairchild in de VS, de grootste markt voor vliegtuigen in de wereld, gebouwd.

Met het ontwerp van de F 27 in 1963 gevolgd door de ontwikkeling van het tweemotorige straalverkeersvliegtuig F 28 Fellowship, was Fokker nadrukkelijk teruggekeerd op het wereldtoneel van vliegtuigbouwers. De Nederlandse fabriek zag weer buitenlandse ogen op zich gericht door de revolutionaire lijmtechniek voor dragende onderdelen, die onder eigen dak was ontwikkeld. Boeing, McDonnell Douglas en Airbus hebben deze constructiemethoden later voor hun toestellen overgenomen, ofschoon ze er in het begin weinig lovende woorden voor hadden gehad.
De blozende verkoopcijfers konden echter niet voorkomen dat Fokker in de jaren zeventig opnieuw in problemen geraakte. Ook deze keer was dat een gevolg van een verkeerd uitgepakte fusie. Het samengaan van Fokker met de Duitse vliegtuigbouwer VFW, thans onderdeel van DASA, draaide uit op een complete ramp, met als tragisch dieptepunt de door de Duitser gedicteerde bouw van een gedrocht van een vliegtuig (VFW 614) dat zich al op zijn eerste proefvlucht in de grond boorde.
Meteen na zijn aantreden als president in 1978, heeft de Rotterdamse 'havenbaron' Frans Swarttouw een einde gemaakt aan de fusie. Vervolgens heeft hij tot zijn vertrek in 1989 heel nadrukkelijk zijn eigen stempel gedrukt op alle turbulente ontwikkelingen, die Fokker om beurten naar grote hoogten en diepe dalen hebben gebracht.
Swarttouw heeft een verdere samenwerking van Fokker met Airbus afgehouden, uit vrees dat de fabriek in dit Europese geweld zou worden vermaald. Hij heeft de verloving van Fokker met McDonnell Douglas voor de gezamenlijke bouw van een 150-zitter (MDF 100) gestimuleerd, maar evenmin geaarzeld om deze kortstondige romance te beëindigen. Als dat niet was gebeurd, was Fokker onherroepelijk onder het miljardenproject bezweken. Het was dezelfde Swarttouw die daarna koos voor de gelijktijdige bouw van twee nieuwe toestellen (Fokker 100 en Fokker 50) als opvolgers van de Fellowship en de Friendship. Ook deze stap bracht de fabriek aan de rand van de financiële afgrond. Met een (laatste) financiële injectie heeft de Nederlandse regering in 1987 een dreigend faillissement afgewend.

Het concern heeft het, met overheidssteun weliswaar, op het nippertje gered en betreedt nu een nieuwe toekomst onder Duitse vlag. Aan de reddingsoperatie van de regering was namelijk de voorwaarde verbonden dat het concern moest uitzien naar een sterke partner. De voorkeur ging uit naar Boeing, maar die gaf niet thuis. Andere kandidaten vielen bij Fokker door de zeef. Alleen Deutsche Aerospace bleef op het metaalgaas liggen. Na maanden lange onderhandelingen is er uiteindelijk een akkoord getekend. Met een meerderheidsbelang (51 procent) wordt DASA de baas bij Fokker. De Duitsers doen een voordelige koop, want met Fokker verwerven ze een vliegtuigfabriek die twee toestellen in produktie heeft, alsmede een zeker niet magere orderportefeuille en twee bouwklare ontwerpen voor nieuwe vliegtuigen. Dat is de Duitse vliegtuigindustrie sinds mei 1945 niet gelukt. Wat er van de huidige positie van Fokker in de verdere toekomst overblijft, is onzeker. Eén ding staat wel vast. De Nederlandse vliegtuigbouwer heeft eerder aan buitenlandse partners uitsluitend katers overgehouden.

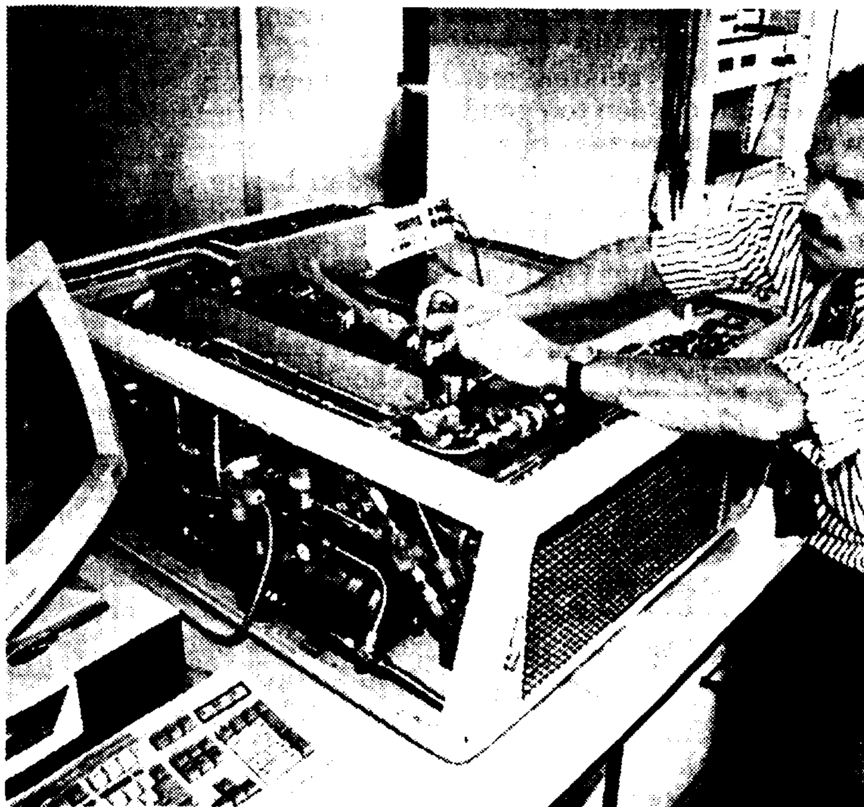
De geniale ontwerper Anthony Fokker leverde op maat de toestellen waarmee Albert Plesman stap voor stap KLM's lijnennet uitbreidde.

ECN ontwikkelt nieuwe schone motor voor auto's

= door ANP-verslaggever Carel Wiemers =

PETTEN - Met steun van de Europese Gemeenschap gaat het energie onderzoek centrum Nederland (ECN) in Petten een nieuwe en schone electrische auto's ontwikkelen. Het systeem bestaat onder meer uit brandstofcellen in combinatie met een accu en een omvormer voor methanol. "In tegenstelling tot andere electrisch aangedreven auto's zal de met onze krachtbron uitgeruste wagen een even grote actieradius hebben als de benzine- of dieselauto", vertelt drs. R. Mallant. Hij is een ECN-medewerker gespecialiseerd in de technologie van de brandstofcel. Een ander groot voordeel van het nieuwe systeem is volgens hem dat de eigenaar van een hiermee uitgerust voertuig eenvoudig en snel kan tanken. Bij andere auto's met electromotoren is dat nog steeds een groot probleem.
Het ECN, waar de afgelopen jaren veel kennis inzake brandstofcellen is opgebouwd, verwacht over drie jaar een in de praktijk bruikbaar systeem te hebben. De 'volgende stap is het nemen van proeven met de milieuvriendelijke motor in een bestelbus. "In het jaar 2000 kan de auto met een brandstofcel in grotere getalen rondrijden", voorspelt Mallant.
Het onderzoekcentrum maakt bij de ontwikkeling van het nieuwe systeem gebruik van een vaste polymeer brandstofcel. In tegenstelling tot andere brandstofcellen heeft deze het voordeel dat bij de koude start al een behoorlijk vermogen bereikt kan worden. Met behulp van methanol produceert de brandstofcel electriciteit voor de electromotor. Voor de omzetting van methanol, dat veelal uit aardgas wordt gemaakt, gebruik het ECN een speciaal apparaat.

"Het gebruik van methanol verschilt in meerdere opzichten niet veel van dat van benzine of diesel. Voor de stof is bijvoorbeeld een vergelijkbare tank nodig", aldus de technoloog van de onderzoekinstelling. Ook de kosten per kilometer zijn volgens hem op hetzelfde niveau als met die van benzine en diesel. Bovendien is methanol goed in te passen in de huidige infrastructuur voor de voorziening van autobrandstof.
Het systeem van de brandstofcel is nu nog omvangrijk en zwaar, maar daar valt naar de mening van Mallant veel aan te verbeteren, vooral als gebruik wordt gemaakt van een accu die gebruikt kan worden voor piekbelastingen van de motor, zoals het optrekken van het voertuig. Tijdens rustig rijden en stilstand van de auto wordt de accu bijgeladen door de brandstofcel. Ook kan gebruik worden gemaakt van de energie die vrijkomt bij het remmen van de wagen.

Een met het methanol/vaste polymeer brandstofcel systeem uitgeruste auto is volgens de ECN-medewerker bijzonder schoon. De uitstoot van gassen zoals stikstofoxyden is minimaal. Koolwaterstoffen komen in de uitlaatgassen niet voor. Wel is er nog uitstoot van kooldioxyde, maar deze kan met het nieuwe systeem met de helft worden teruggebracht.
Een niet te verwaarlozen voordeel van de auto met electromotor is, zo benadrukt Mallant, dat de geluidshinder veel minder is dan bij voertuigen met de conventionele verbrandingsmotor. Een voertuig, zoals met het ECN-systeem uitgerust, produceert vrijwel alleen nog het geluid van rollende banden en dat van een eventuele transmissie.
Bij de ontwikkeling van het nieuwe systeem werkt het onderzoekcentrum samen met engelse en italiaanse onderzoekers, TNO in Delft en Holec in Ridderkerk. Het gehele project kost naar schatting 7 miljoen gulden. De Europese Gemeenschap neemt 40 procent daarvan voor haar rekening.
Bij Novem, de organisatie die in opdracht van het ministerie van Economische Zaken de meeste Nederlandse energie-onderzoekprogramma's beheert, heeft ECN een aanvraag om steun lopen.

Voor indianen was 'ontdekking' rampzalige belevenis

Spanjaarden kwamen God brengen en goud halen

=door R. Nooijen=

"DE AMERIKANEN (INDIANEN) die voor het eerst Columbus ontdekten, maakten een rampzalige ontdekking", schreef George Christoph Lichtenberg (1742-1799). In onze geschiedenisboeken begint met de ontdekking van Amerika door Columbus een Nieuwe Tijd... Voor de Amerikanen (indianen) was dat anders. Voor hen begon de Eindtijd. Zo begint dr. Ernest Stürmer in het twee maandelijkse missietijdschrift Alle Welt een serie artikelen over de Spaanse Conquista onder de titel 'Goud en God — 1492 —500 Jaar'. Het katholieke tijdschrift van Oostenrijk staat onder de directie van mgr. Florian Kuntner, wijbisschop van Wenen. De hoofdredacteur dr. Ernest Stürmer is de schrijver van de acht artikelen. Hij gaf de voorkeur aan de behandeling van de Conquista, die praktisch neerkwam op een volkerenmoord, voordat hij kerk en missie als sluitstuk of als een soort schaduwgeschiedenis zou geven.

Ernest Stürmer gaf in Alle Welt sept./okt. 1991 al vast zijn conclusie: "Geven we hier als slot van dit relaas over de Conquista een wetenschapper het woord. Tzvetan Todorov, wetenschappelijk medewerker van het Nationale Centrum voor Wetenschappelijk Onderzoek in Parijs, vat het aldus samen: als het woord volkerenmoord ooit op zijn plaats is geweest, dan zonder twijfel in dit geval. Mijns inziens gaat het hier niet alleen om een record in relatieve aantallen (vernietiging in de orde van negentig procent of meer), maar ook in absolute zin. We hebben hier immers te doen met een decimering van de bevolking van naar schatting zeventig miljoen mensen. Geen enkel van de grote massamoorden van de twintigste eeuw kan met dit bloedbad in vergelijking komen".

Stürmer weet ook dat schattingen van een bevolking uit het verre verleden een hachelijke zaak zijn. Maar, schrijf hij, we houden ons aan de wetenschapper Todorov in Parijs, die voor het jaar 1500 een wereldbevolking van vierhonderd miljoen aanneemt, waarvan tachtig miljoen in Amerika woonden.

ONBRUIKBAAR

Het verlies en de betrekkelijke onbruikbaarheid van de indiaanse arbeidskrachten werd al spoedig — vanaf 1510 — gecompenseerd door import van slaven uit Afrika. Voor de slavenhandel haalt Stürmer het boek 'The Gift of Black Folk' van Du Bois aan.

Het kostte zwart Afrika misschien zestig miljoen mensen om tien miljoen slaven levend over te krijgen naar Amerika. Sommige historici, zegt Stürmer, becijferen het op een aantal van twaalf miljoen, anderen van vijftien miljoen of ook van twintig miljoen Afrikanen overgebracht van de zestiende tot de negentiende eeuw. Iedere Afrikaanse slaaf die ten slotte levend in Amerika aankwam, kostte naar berekening vijf doden die vielen bij het vangen in Afrika, bij het overbrengen naar verzamelplaatsen en bij de overtocht. Eén op de zes Afrikaanse slachtoffers belandde in Amerika.

Naar schatting zouden zestig miljoen Afrikanen en zeventig miljoen indianen uiteindelijk de slachtoffers worden van de ontdekking van Columbus op 12 oktober 1492. Geen reden dus om feest te vieren. Wel een schande voor het christelijk Europa van de zestiende tot de negentiende eeuw.

De doelstelling van de toch wel bewonderenswaardige onderneming van Christoffel Columbus — vier reizen tussen Spanje en Amerika op en neer in amper tien jaar tijds — lijkt toch een beetje ambigue. Ging het nu echt om verspreiding van het christendom, in casu katholicisme, of alleen maar om goud en zilver?

Columbus zelf opende zijn logboek met het vrome 'in de naam van onze Heer Jezus Christus...' Hij was de kapitein van de *'Santa Maria'*, een van zijn drie zeilschepen, en had dat schip op de kust van Haïti verloren al bij zijn eerste reis. Columbus voelde zich de afgezant van de 'katholieke koningen' van Spanje, Ferdinand II en Isabella. In hun opdracht zou hij naar Indië reizen 'om daar de volkeren en landen te leren kennen en om te zien hoe men daar ons heilig geloof kan brengen'.

CHRISTOFFEL COLUMBUS
...geen zegen voor de indianen...

GUANAHANI

De eerste daad van Columbus op 12 oktober 1492 was in de vroege morgen voet aan wal te zetten op het eiland Guanahani (nu ook Watling gehetenm van de Bahama-eilanden), op de knieën te vallen, de grond te kussen, de kruisbanier te planten en het eiland in bezit te nemen namens de katholieke koningen van Spanje. "Aardige, vriendelijke en gastvrije mensen. Die zullen graag katholiek worden", dacht en schreef Columbus in zijn logboek. Op het ogenblik, 1992, staat er nog een honderdjarige kerk 'San Salvador' met ongeveer vierhonderd parochianen, afstammelingen van slaven.

Op Haïti, later Hispañola genoemd, nu Santo Domingo plus Haïti, werd Columbus ook vriendelijk ontvangen. Het hoofd van de indianen hielp hem zelfs een soort versterking aan te leggen, het fort La Navidad, dat officieel in gebruik werd genomen op 25 december 1492. Begin januari 1493 keerde Columbus weer terug naar Spanje met enige indianen van Haïti. Hij liet dezen zien aan koningin Isabella in Barcelona en tegelijk werden daar de indianen gedoopt met Isabella als hun peettante.

Op Haïti had Columbus een groep van 39 Spanjaarden achter gelaten met de opdracht om één ton goud en één ton specerijen bijeen te brengen ten bate van de katholieke koningen, om de verovering van het Heilig Land en het Heilige Graf van Jerusalem te kunnen ondernemen.

Blijkbaar lag het politieke klimaat in Spanje nog helemaal in de geest van de Reconquista, terugverovering van Spanje op de Saracenen. Die was juist in 1492 voltooid. De Genuees Christoffel Columbus moet op de hoogte zijn geweest van die politieke mentaliteit, ook van de ontdekkingsreizen van de Portugezen. Paus Nicolaas V had in 1452 zijn 'Divino Amore Muniti...' ('in de kracht van de goddelijke liefde') aan koning Alfonsus II van Portugal gestuurd: "Krachtens ons apostolische ambt verlenen wij u de vrije en onbeperkte volmacht om de Saracenen, de heidenen en andere ongelovigen en vijanden van Christus.... in eeuwige slavernij te brengen". Paus Urbanus VIII heeft blijkbaar die grote vergissing ingezien en in 1639 de slavenhandel verboden. Maar niet de slavernij op zich.

De bewoners van de Caribische eilanden die niet direct christen wilden worden bij de Spanjaarden, vielen dus blijkbaar onder de heidenen en vijanden van Christus. Vooral ook toen de Spanjaarden op Haïti in 1493 zo wreed hadden huis gehouden onder de inlandse bevolking dat dezen in opstand kwamen en het Spaanse fort *La Navidad* in brand staken en de Spanjaarden om het leven brachten, was de boot aan. Columbus kreeg het te horen toen hij in 1494 op Haïti terugkwaqm op zijn tweede reis.

En dat hebben de indianen van Haïti geweten! In zes jaar tijds verloor de oorspronkelijke bevolking van Haïti of Hispañola honderdduizend mensen. Ze waren door de Spanjaarden om het leven gebracht. In 1520 bleef er van de naar schatting één miljoen Haïtianen nog maar zestienduizend over.

CURAÇAO

In 1511, het jaar het de paters Dominicanen op Haïti begonnen te protesteren tegen de mishandeling van de indianen door de Spanjaarden, hebben de Spanjaarden naar hun eigen berichtgeving, tweeduizend indianen van de eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire weggevoerd als dwangarbeiders naar de kopermijnen van Hispañola. De Venezolaanse historicus Pedro de Arcaya zegt dat die tweeduizend van die drie eilanden wel erg hoog geschat is. Hij vermoedt dat een zeer groot aantal indianen ook van de omgeving van Coro erbij zijn geweest.

Van 1527 werden enkelen van deze tweeduizend indianen, ongeveer dertig, weer naar Curaçao gebracht om de eilanden weer te bevolken. De anderen moeten op Hispañola zijn omgekomen. En ook de Caiquetíos stonden bij de Spanjaarden bekend als 'zachte, vriendelijke mensen'.

"Vrienden, laat ons het kruis volgen en in geloof aan dit teken zullen wij overwinnen". Dit stond op een blauwwitte kruisbanier van de stoottroepen van Hernán Cortés (1485-1547) toen hij op 21 april 1519 op de kust van Mexico landde en tegelijk maar even een stad stichtte, 'Villa Rica de la Vera Cruz', of gewoon Vera Cruz, 'het ware kruis'.

Zijn troepen die hij vanuit Cuba had aangevoerd, bestonden uit honderd matrozen, vijfhonderd voetsoldaten, zestien ruiters te paard, zeven stuks zwaar geschut en twee stuks licht geschut. Aan de kust van Vera Cruz had hij nog vierhonderd hulpsoldaten en tweehonderd lastdragers onder de indianen aangeworven. Het voornaamste was dat hij een tolk had, een zekere Malintzin of Malinche, een indiaanse vrouw van de kust van Vera Cruz. Zij sprak de indiaanse taal en had ook Spaans geleerd. Zij kon hem het nodige vertellen over het Aztekenrijk en zijn keizer Moctezuma (1502-1520).

Op 23 september, na vijf maanden dus, trok Cortés op in de richting van Tenochtitlán (nu Mexico City), veroverde eerst de stad Tlaxcalteken met duizend slachtoffers onder de indianen, dan de stad Cholula, waar Cortés vanaf een tempelplateau toekeek naar het bloedbad dat zijn mannen aanrichtten onder de tweeduizend indiaanse soldaten van Cholula.

Op 8 november trokken de Spanjaarden de grote machtige stad Tenochtitlán binnen, met naar schatting achttienduizend inwoners. De Spanjaarden stonden versteld van de hoge rijkdom en cultuur van de Aztekenstad. Nog nooit in ons leven hebben we zoiets gezien, zeiden ze onder mekaar.

Gastvrij ontvangen door Moctezuma II nam Cortés de Aztekenkeizer toch gevangen op 14 november 1519. De Spanjaarden losten een paar schoten uit hun geschut en de indianen schrokken zich dood en vluchtten naar alle kanten weg. Voor de Spanjaarden was dat een pracht gelegenheid om een groot bloedbad onder de indianen aan te richten, de schatkamers van Moctezuma leeg te roven en een massa mooie spulletjes te verbranden.

In het voorjaar van 1520 moest Cortés met zijn mannen gauw terug naar de kust van Vera Cruz. Daar was een Spaanse mededinger met een leger uit Cuba aan land gekomen. Gemakkelijk maakte Cortés zich meester van deze laatste troepen en trok weer naar Tenochtitlán dat opnieuw veroverd moest worden. Moctezuma was ondertussen op een mysterieuze wijze omgekomen en men had een nieuw keizer aangesteld, Guamotezin.

Na drie maanden belegering trok Cortés in 1521 de stad Tenochtitlán opnieuw binnen met een leger van dertienhonderd Spanjaarden. De achtergebleven Spanjaarden in de stad en duizend indiaanse soldaten vielen in handen van Cortés. Bij de aanval werden twintig Spanjaarden verwond en werden veertigduizend Tenochtitláners neergesabeld. Keizer Guamotezin werd gevangen genomen en later opgehangen.

Deze geschiedenis van Mexico is door een pater Franciscaan Sahagun, een de indianen goedgezinde missionaris, opgetekend en is te vinden in de zogenaamde Codex Florentinus, codex van Florence. De uitroeiïng van bijna 25 miljoen indianen van Centraal-Amerika is daarmee begonnen. Ernest Stürmer kreeg daarover de volgende cijfers in handen:

1519: 25 miljoen bewoners van Centraal-Amerika
1532: 16.8 miloen daarvan nog over
1548: 8 miljoen over
1568: 3.6 miljoen over
1593: 1.3 miljoen over
1605: 1 miljoen over.

Het waren de slachtoffers van slachtpartijen, van slaven- en dwangarbeid, en van ziekten door de Spanjaarden meegebracht, mazelen en pokken.

ZELF GESCHROKKEN

Cortés zelf is er ook van geschrokken, hoe bruut en beestachtig de Spanjaarden optraden tegen de indianen. Hij probeerde zich te verontschuldigen door erop te wijzen dat Azteken heidenen waren, afgodendienaars, mensenoffers hadden gebracht en vijanden van Christus waren. Ze hadden dus de straf eigenlijk wel verdiend, als ze niet naar het evangelie willen luisteren. Dr. Ernest Stürmer merkt daarbij op dat aldus de godsdienst een ideologie werd.

In 1528 hadden drie heren, Francisco Pizarro, anafalbeet, Diego de Almagro, kapitein, en Hernán de Luque, pater Dominicaan, samen 'na de Heilige Mis en Heilige Communie', besloten om het machtige Incarijk in Peru te gaan veroveren en het onderling te verdelen. Maar ondertussen was Pizarro nog even met Karel V gaan smoezen en kreeg gedaan dat hij, Pizarro, alleen de baas zou zijn als gouverneur generaal, als hij één vijfde van het goud en zilver aan Karel V zou doen toekomen.

BLOEDHONDEN

Francisco Pizarro, geboren in 1478, was een hauwdegen eerste klas en zijn aangeworven soldaten eveneens. In 1532 trok hij met zijn mannen, paarden, geschut en bloedhonden later ook, op tegen de keizer van het Incarijk, Atahualpa. Deze had zijn residentie in de stad Caxamarca, vijfhonderd kilometer ten noorden van de hoofdstad Cuzco. Atahualpa ontving Pizarro, evenals Moctezuma met Cortés had gedaan, met alle eerbied, gastvrijheid en vriendelijkheid. Dat was op 16 november 1532. Zonder veel omwegen beval Pizarro de Incakeizer om zich over te geven aan Karel V, aan het katholieke geloof en aan de paus van Rome. Daar voelde Atahualpa niets voor. Toen kwam de pater Dominicaan Vicente Valdeverde naar voren met een kruisbeeld en een bijbel en sprak plechtig de woorden: "Aanbid dit kruis. De bijbel wil het!"

Atahualpa kreeg de bijbel in zijn handen, bladerde er wat in en zei: "Die God van jullie praat niet. Hij zegt niets. Jullie bijbelgod is stom. Ik ken maar één God, de Zonnegod!" Toen schreeuwde de pater Dominicaan: hij heeft God beledigd... Weg met de ongelovige! In die trant moet het gegaan zijn, zegt Stürmer. Ook volgens de tekeningen van de halfbloed indiaan Guamán Poma.

Pizarro gaf het sein voor de aanval: Santiago... Val aan! Paarden, vuurwapens, later ook bloedhonden waren de wapens waarmee de Spanjaarden het bloedbad van Caxamarca aanrichtten. Twaalfduizend doden onder de indianen van het Incarijk van Peru.

Pizarro nam Atahualpa gevangen, beloofde hem de vrijheid als hij al het goud en zilver van het Incarijk bij elkaar haalde voor Pizarro. Atahualpa deed dat, maar werd toch door Pizarro in een schijnproces veroordeeld tot de brandstapel. Dit laatste wist Atahualpa te voorkomen door gedoopt te willen worden. De pater Dominicaan Valdeverde doopte hem. Pizarro was zijn dooppeter en na de doop werd Atahualpa onmiddellijk door de mannen van Pizarro gewurgd.

VAL VAN CUZCO

Van Caxamarca trokken de Spanjaarden naar Cuzco in de bergen, een stad van ongeveer vijftigduizend inwoners. Het goud van Cuzco trok de Spanjaarden meer aan dan de hoge beschaving, die er duidelijk te zien was. Cuzco onderging hetzelfde lot als Tenochtitlán: goudroof, plundering, brandstichting, uitmoording. In Cuzco was de halfbroer van Atahualpa, namelijk Huescar, de keizer. Hun vader had het rijk verdeeld onder die twee zonen en daarmee het helemaal verzwakt. Atahualpa liet Huescar vermoorden.

Met de val van het Azteken- en Incarijk was het lot van Midden- en Zuid-Amerika getekend: uitroeiïng van de bevolking, door oorlog, dwangarbeid en ziekten. De zilverberg van Potosí in Bolivia, ontdekt in 1545, eiste ook een acht miljoen indianen als slachtoffers van mijnarbeid.

Venezuela onderging hetzelfde lot vanuit Coro onder de Duitsers van de Bankiers van Augsburg. Het Amazonegebied werd vanuit Bogotá door Orrelano gedecimeerd. Daar bedroeg de bevolking ongeveer drie miljoen. Colombia werd door Quesada veroverd.

De Conquista, voortzetting van de Reconquista in Spanje, werd een compensatie voor het verlies van de katholieken aan het protestantisme.

Bij herdenking van Columbus

Bisschoppen VS vragen indianen om vergeving

WASHINGTON - De Amerikaanse Rooms-katholieke bisschoppen hebben de indianen om vergeving gevraagd voor het "racisme" uit het verleden. Zij doen dit in een herderlijk schrijven ter voorbereiding op de vijfhonderdste verjaardag van de 'ontdekking' van Amerika binnenkort.

"Als kerk hadden wij vaak geen oog voor de mishandeling van onze broeders en zusters. Regelmatig hebben wij het racisme van de dominante cultuur weerspiegeld", schrijven de bisschoppen. Zij vragen de oorspronkelijke bevolking om vergeving en verplichten zich "met hen samen te werken om hun rechten, hun religieuze vrijheid en het behoud van hun culturele erfgoed te verzekeren".

De bisschoppen roepen de gelovigen op vooral te bezinnen op de vraag wat het betekent om een Amerikaanse Rooms-katholiek te zijn. Het jaar 1992 moet ook een gelegenheid worden om na te denken over de herevangelisatie van het Amerikaanse continent.

= door Nel Casimiri =

Leo Immerzeel

Communicatie is onmisbaar in onze samenleving

MIMI HARDEVELD EN INGRID VALDEZ:

Logopedie hoort thuis in nieuw basispakket AZV

AL EEN AANTAL jaren is de regering bezig met het samenstellen van een basispakket ziektekosten. Dat pakket moet een ziekteverzekering worden waar de hele bevolking van Curaçao onder kan vallen, overheidswerknemers, werknemers uit het particuliere bedrijfsleven en ook alle pp-kaarthouders.
Voor aanvullende kosten zoals het liggen in een hogere klasse in het ziekenhuis, of voor extra faciliteiten kan men zich dan apart bij verzekeren via de particuliere verzekeringsmaatschappijen. Een paar jaar geleden is een concept voor zo'n algemene ziekteverzekering opgesteld (Advies invoering algemene ziektekostenverzekering Curaçao/Nederlandse Antillen, opgesteld door de Stuurgroep AZV van de Nederlandse Antillen en de projectgroep AZV van het Eilandgebied Curaçao, september 1990). Niemand was er blij mee, maar er kwamen weinig reacties.

Het concept en de consequenties van die AZV kwamen ook niet goed door naar het grote publiek. Wel werd er op dat eerste concept gereageerd door de Kamer van Koophandel met de grote verzekeringsmaatschappijen. Die stelden een nieuw concept, een contraconcept dus, samen. (Algemene Ziektekostenverzekering op de Nederlandse Antillen: een aangepast basisconcept. Toetsing van Ontwerp-Landsverordeningen- opgesteld op verzoek van Kamer van Koophandel en Nijverheid Curaçao en Vereniging Bedrijfsleven Curaçao, door H.Hammega. September 1991). Dat was eigenlijk het enige zware tegengas.

NIEUW CONCEPT

Nu is er een nieuw concept gemaakt door de regering dat klaar ligt om naar de Staten gezonden te worden (Landsverordening houdende regels inzake een wettelijke algemene ziektekostenverzekering). In dat nieuwe concept blijkt, net als bij het eerste, de logopedie uit het basispakket te zijn gevallen en de logopedisten zijn boos, heel boos. Hun wordt verteld dat ze ook nooit hun stem hebben laten horen dat maakt ze nog bozer. Want dat hebben ze wel, aldus Mimi Hardeveld en Ingrid Valdez, twee leden van de Vereniging van Logopedisten op Curaçao.

Communicatie is een onmisbaar element in onze samenleving. Mensen gebruiken voornamelijk gesproken taal om met elkaar contact te maken en te onderhouden en om met elkaar van gedachten te wisselen. Een communicatieprobleem kan ontstaan doordat er een stoornis optreedt in het ingewikkelde proces van horen, verstaan, begrijpen en spreken. Is dit proces verstoord heeft dat verstrekkende gevolgen in het dagelijks leven. Dreigende stoornissen moeten daarom vroegtijdig worden gesignaleerd. De logopedist houdt zich bezig met alle aspecten van preverbale communicatie. Stoornissen hierin worden door de logopedist onderzocht en behandeld. In de eerstelijns gezondheidszorg gebeurt dat in samenwerking met de huisarts, de specialist of de tandarts/orthodontist.
In eerste instantie komt de patiënt met zijn klacht naar de huisarts. Die verwijst dan door naar de specialist en/of logopedist.

UIT DE BOOT

Bij het eerste concept hoorden we dat de logopedisten uit de boot zouden vallen. We hebben toen meteen contact opgenomen met dr. Mac Kibbelaar van de GGD. We hebben hem uitgelegd waarom volgens ons de logopedie bij de eerste lijn zou moeten blijven en hij vond dat we gelijk hadden, dat de logopedie erbij hoorde. Dat gesprek hebben we daarna op schrift gesteld en hem opgestuurd. Er zijn verschillende gesprekken over het AZV-plan geweest met medici en paramedici, maar wij werden ofwel niet uitgenodigd, of de uitnodiging kwam veel te laat. Na het gesprek met dr. Kibbelaar en het verslag dat we hem hebben opgestuurd, werd de volgende uitnodiging naar een adres gestuurd waar ik zes jaar geleden woonde".

"De eerste hoorzitting vond plaats op 15 januari 1991. Wij ontvingen de uitnodiging daarvoor in februari. Toen hebben we alsnog contact opgenomen en om een gesprek gevraagd. We hebben gezegd en later ook schriftelijk bevestigd dat we het niet eens waren met het concept. De logopedie wordt er niet eens in genoemd.
Van de volgende hoorzitting hoorden we een dag van tevoren. Ook de Kamer van Koophandel heeft ons niet uitgenodigd. Toen we van die bijeenkomst hoorden van de fysiotherapeuten en telefonisch informeerden waarom wij niet mochten komen, werd ons verteld dat we helemaal niet op de lijst voorkwamen die ze gekregen hadden. Maar we mochten wel komen".

Bij het ontwerp van een Algemene Ziektekosten Verzekering voor Curaçao en later voor de hele Nederlandse Antillen is de regering bijgestaan door een aantal deskundigen uit Nederland, de professoren Roscam-Abbing, Leenen en Hubben, hoogleraren in het gezondheidsrecht. Bij de laatste bijeenkomst op 10 augustus j.l. zouden de professoren Roscam-Abbing en Leenen aanwezig zijn samen met minister Papa Statia van Volksgezondheid. Die bijeenkomst zou gaan over beroepsbescherming of titelbescherming.

NIET IN PAKKET

"Maar de minister zelf bleek op vakantie te zijn. Hij werd vervangen door dr.T.C.G.M.Vissers, de waarnemend directeur van Volksgezondheid. Tijdens die bijeenkomst vroegen we hoe het nu zat met dat concept voor de AZV. Zit de logopedie nu wel in het basispakket? Toen werd ons tussen neus en lippen door gezegd dat het voorstel voor de AZV klaar ligt en voor december door de Staten moet gaan. De logopedie zit niet in het basispakket. Dat was al een gepasseerd station. Een van die professoren zei daarbij: "Als u nooit wat van u laat horen, gaat u dus akkoord". Dus we zeiden: "Maar dat hebben we gedaan, mondeling en schriftelijk!' Daar wisten ze niets van".

Van wanneer dateren de eerste contacten met het Departement over de AZV?
"Heel lang geleden, al in begin 1990 is ons gevraagd een profielschets te maken van het beroep in verband met een wijziging binnen de gezondheidszorg. Wij hebben daarop binnen de termijn gereageerd met een uitgebreide beschrijving en van alles en nog wat. Daarop hebben we nooit een reactie gehad. De uitnodiging voor een gesprek kwam een jaar later. Dan denk je, ze gaan er wat mee doen. Maar er is nooit iets mee gedaan.
We hebben de heer Vissers verteld dat we bij de heer Kibbelaar zijn geweest, dat we dat gesprek schriftelijk bevestigd hebben, dat we niet bij de Kamer van Koophandel waren uitgenodigd, omdat we niet op de lijst van Kibbelaar stonden. Zitten we dan nog steeds niet in de molen? Hij begreep het ook niet. Wel bleek ons toen dat het oorspronkelijke concept van de AZV herschreven was. Daar wisten we ook niets van. De heer Vissers beloofde ons het nieuwe concept onmiddellijk op te sturen.
Uiteindelijk ben ik op 27 augustus zelf naar de Gezondheisdienst gegaan om het op te halen. De heer Vissers was in een bespreking, maar mensen van het kantoor hebben ze toen voor me gecopieerd. Ik vraag me af of er anderen zijn die dit nieuwe concept wel hebben gekregen. De verloskundigen hebben het in ieder geval ook niet gekregen.
Het contact van het Departement met de verschillende medici en paramedici verloopt kennelijk niet altijd even makkelijk".

ERGO THERAPIE

"Wij hoorden van de fysiotherapeuten dat er een bespreking was. De ergo-therapeuten horen ook niets. Die kwamen het weer via ons te weten. Er zijn niet veel ergotherapeuten op Curaçao, het is voor hen moeilijk hun stem te laten horen. Ze worden makkelijk vergeten. Maar er zijn veertien logopedisten lid van de Vereniging voor Logopedie en daarnaast zijn er nog vier of vijf niet aangesloten logopedisten.
Op de bijeenkomst van 10 augustus werd ons ook nog even verteld dat op Curaçao helemaal geen logopedisten nodig zijn. Er werkt er een in het ziekenhuis die bijna geen werk heeft. Aldus professor Roscam. Dat is natuurlijk onzin. Er is werk genoeg. Denk eens aan alle afasiepatiënten die opnieuw moeten leren praten. Het probleem ligt vaak bij de specialisten die er geen logopedist bijhalen. Die het wel belangrijk vinden dat zo'n patiënt weer leert lopen, maar vergeten hoe belangrijk het is dat zo'n patiënt weer leert praten.

Het contact met zijn medemensen herwinnen is vaak voor een patiënt van veel groter belang dan alleen het lopen".

"Bij Volksgezondheid heeft men maar één beeld van de logopedie: het ziekenhuis.

Maar ze vergeten hoeveel pp-patiënten we behandelen buiten het ziekenhuis. En dan alle kinderen die via de scholen verwezen worden. Als je in loondienst bent, worden de kinderen door ons geholpen. Bij Sedukal bestaat een grote wachtlijst voor logopedie. Zij sturen de kinderen door naar particuliere logopedisten. Als dat niet meer in het basispakket van de verzekeringen is opgenomen, kunnen die kinderen niet meer geholpen worden. Nu is het nog zo dat als de betaling vergoed wordt de kinderen meteen naar particuliere logopedisten kunnen worden doorgestuurd".

Volgens de nieuwe regeling moeten ouders dus een aanvullende verzekering nemen voor logopedie?
"Dat doet toch geen een ouder? Veel ouders weten niet eens wat logopedie inhoudt. En als ze het wel weten verwachten ze niet dat hun kinderen dat later nodig zullen hebben. En van henzelf verwachten ze het ook niet. Wie denkt aan een hersenbloeding waardoor je niet meer kunt spreken? Wie verwacht een auto ongeluk met specifiek hersenletsel? Maar het komt vaak genoeg voor.

Kinderen met een vertraagde taalspraak kunnen vaak niet goed mee in het onderwijs.
Dat geeft weer gedragsproblemen. En later maatschappelijke problemen. Door tijdig die kinderen te helpen, voorkom je veel problemen en waarschijnlijk hoge kosten die later gemaakt moeten worden.
Het R.K. Centraal Schoolbestuur heeft een eigen logopediste in dienst. Het protestants schoolbestuur niet. Bij het openbaar onderwijs zijn alleen twee logopedisten verbonden aan de Myrna Dovale school, de dovenschool. Men denkt vaak dat logopedie een luxe is. Dat denken die Nederlandse professoren ook.
De fysiotherapie zit wel in het basispakket. Als je niet lopen kunt is erg. Maar als je geen contact kunt maken, niet kunt praten, is veel erger. Dat is ook de mening van de patiënten zelf".

NEDERLAND

Die professoren hebben ook in Nederland gefungeerd bij een op te richten Algemene Ziektekosten Verzekering daar. In Nederland is dat nog niet klaar. De AZV is daar nog niet opgericht, maar daar zit in het basispakket van het concept wel de logopedie. In eerste instantie was dat niet het geval, maar na veel protesten o.a. van de Vereniging van Logopedisten en nadat er onderzoek is gedaan, is de logopedie daar alsnog in het basispakket opgenomen.

"Dit hebben ze ons in juni nog bevestigd. Maar hier zeggen de professoren dat er aan het concept niets meer veranderd kan worden, dat het voor het eind van het jaar door de Staten zal komen. We hebben onmiddellijk na het gesprek van 10 augustus een protestbrief naar dr. Mac Kibbelaar gestuurd en copieën van die brief naar de heer Vissers, naar de professoren en naar de minister. Maar daar hebben we ook nooit meer wat op gehoord".

Bent u het wel eens met invoering van de AZV als de logopedie in het basispakket terecht komt?
"Wij zijn bang voor die AZV. Het loopt nooit zoals het moet lopen. De medicijnen worden heel strict aan banden gelegd. En men wil steeds maar bezuinigen.
Logopedie hoort in het basispakket. In Nederland wordt gemiddeld veel meer uitgegeven aan logopedie dan op Curaçao. In Nederland worden veel patiënten al door de huisartsen verwezen. Hier gebeurt dat door de KNO-specialisten. Dat was vroeger ook zo in Nederland, maar de laatste tien/vijftien jaar is dat veranderd.

Op Curaçao sturen ze de patiënten niet vlug genoeg door. We hebben in juni nog een avond belegd over afasie (het onvermogen tot spreken, veelal als gevolg van hersenletsel). De opkomst was enorm groot. Veel mensen hebben te maken of te maken gehad met afasiepatiënten. Daar hoorden we ook het verhaal van een meneer, wiens moeder in het ziekenhuis lag. Ze was tachtig jaar en had een hersenbloeding gehad. Ze kon niet meer praten. Hij vroeg of ze geen logopedie nodig had, maar de neuroloog vond dat niet nodig. Hij stuurde haar niet door. Het doorverwijzen door een neuroloog komt hier maar sporadisch voor. En dat terwijl er in het ziekenhuis een rondloopt! De mensen zelf willen het wel graag".

"We hebben daarom ook eens een avond voor huisartsen belegd. Om meer bekendheid aan ons vak te geven. We hebben tachtig huisartsen, allemaal persoonlijk aangeschreven. Een zaal gehuurd, koffie en thee besteld. Er zijn er twee gekomen. De rest heeft ook niet afgezegd. Gelukkig hebben we wel een goed contact met de fysiotherapeuten. Wat wij nodig hebben op Curaçao is een multidisciplinair team, maar dat bestaat niet eens in het ziekenhuis".

Natuurlijk beter worden

door Rudolf de Wit

VANDAAG DE LAATSTE in de reeks van de vitamines. U heeft nu een beeld kunnen krijgen wat de vitaminen kunnen doen en het belangrijkste: wat er kan ontstaan bij een deficiëntie (tekort). Na de vitaminen zal ik in het kort enkele mineralen doornemen. De laatste jaren heeft men vitamine E vooral vanwege zijn antioxyderende eigenschappen wel geroemd als een 'wondervitamine'. Dat deze vitamine ook het afweersysteem kan activeren en bescherming kan bieden tegen infecties, is veel minder bekend. Men heeft aangetoond dat het toevoegen van extra vitamine E aan het voer van dieren hun vermogen om antilichamen te produceren duidelijk vergroot. Dit effect wordt nog aanzienlijk sterker wanneer men aan het voedsel ook het mineraal selenium toevoegt. Bij een tekort aan vitamine E ziet men de volgende deficiëntieverschijnselen: de lymfe-organen worden kleiner; de aanmaak van nieuwe T- en B-cellen neemt af; de witte bloedlichaampjes functioneren slechter; de ontstekingsreactie wordt minder sterk en de weerstand tegen infecties neemt af. Omgekeerd blijkt een aanvullende dosis vitamine E bij muizen de T-helpercellen te activeren. En waarschijnlijk zwakt vitamine E ook het afweeronderdrukkende effect van corticosteroïden.

De 'wondervitamine' E

Ook vitamine E heeft zoals gezegd een sterke antioxyderende werking, waardoor het ontstaan van 'vrije radicalen' wordt tegengegaan. Dankzij deze eigenschap biedt vitamine E op verschillende manieren bescherming tegen kanker. Ook vitamine E kan bij voorbeeld de vorming van nitorsaminen uit het nitriet in de voeding blokkeren. Uit dierproeven is gebleken dat tumoren die veroorzaakt waren door kankerverwerkende stoffen, gedeeltelijk verdwenen wanneer men vitamine E aan het voer toevoegde of op de huid aanbracht. Wanneer macrofagen bacteriën doden, komen daarbij vrije radicalen los. Een hoge dosis vitamine E of selenium kan de cellen bescherming bieden tegen deze schadelijke deeltjes.

De antioxyderende eigenschappen van deze vitamine beschermen de longen tegen de kwalijke invloed van luchtverontreiniging. Verder voorkomt vitamine E dat er gevaarlijke stolsels in het bloed ontstaan; heeft een positieve invloed op het cholesterolgehalte in het bloed, de bloedstroom naar het hart, de stevigheid van de vaatwanden en de gezondheid van spieren en zenuwen. Deze vitamine biedt daarnaast bescherming tegen stress en verhoogt de vruchtbaarheid van proefdieren.

Er zit een behoorlijke hoeveelheid vitamine E in donkergroene groenten, eieren, lever en ander orgaanvlees, tarwekiemen, plantaardige olie, havervlokken, pinda's en tomaten. Een aanvullende dosering bevat meestal honderd tot twaalfhonderd i.E per dag. In een eetlepel tarwekiemolie zit maar liefst veertig i.E. vitamine E.

SELENIUM

In het westen is men pas onlangs begonnen met het onderzoek naar het effect van selenium. In het GOS en Oost-Europa is men daar al langer mee bezig.

Russische onderzoekers menen dat selenium een soortgelijke positieve invloed heeft op de humorale afweer als vitamine E. Deze twee stoffen zouden elkaar ook versterken als ze tegelijk worden toegediend. Bij proefdieren die selenium toegediend krijgen, neemt de reactie van de antilichamen tegen een groot aantal antigenen toe. Selenium versterkt ook het vermogen van fagocyten en verwante cellen om bacteriën te doden en tumoren te vernietigen.

Selenium is ook belangrijk in de strijd tegen kanker, doordat het beschermingmiddel biedt tegen kankerverwekkende stoffen. Het is zelfs voor zover men weet het krachtigste breed-spectrumwapen tegen kankerverwekkers. Dieren die blootgesteld waren geweest aan een groot aantal kankerverwekkende stoffen, kregen aanzienlijk minder vaak tumoren wanneer zij extra selenium kregen. Deze stof heeft een sterk antioxyderende werking. Daardoor beschermt selenium de celmembranen tegen vetachtige stoffen met een boventallig zuurstofatoom en kan de stof ervoor zorgen dat er minder 'vrije radicalen' ontstaan.

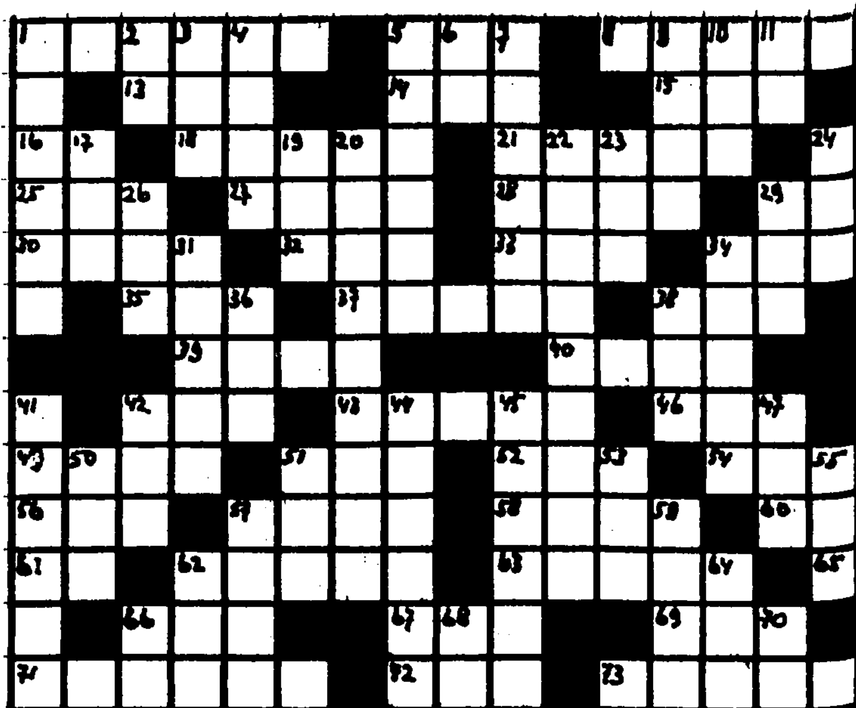
Wanneer macrofagen bacteriën doden, komen er vrije radicalen vrij, die de macrofagen kunnen vernietigen. Selenium beschermt de macrofagen daartegen, net als vitamine E. Het kan ook de afweeronderdrukkende werking van corticosteroïden helpen neutraliseren, terwijl het tegelijkertijd hun ontstekingsremmende werking juist versterkt. Selenium is een buitengewoon waardevol middel bij de behandeling van een vergiftiging door zware metalen als kwik en cadmium. Het zorgt er namelijk voor dat deze stoffen het lichaam gemakkelijker kunnen verlaten. Deze zware metalen hebben op zichzelf natuurlijk ook een afweeronderdrukkende werking.

Een seleniumtekort kan ook de afweerreacties en andere lichaamsfuncties negatief beïnvloeden. Maar een teveel aan selenium kan ook gevaarlijk zijn. Er kunnen vergiftigingsverschijnselen optreden als haaruitval, brosse nagels, duizeligheid, vermoeidheid en dermatitis (huidontsteking). Toch is uit recent onderzoek naar voren gekomen dat extra selenium in een hoge dosering soms lange tijd verdragen wordt, zonder dat er vergiftigingsverschijnselen optreden. Organisch selenium in de vorm van gist met een hoog seleniumgehalte is minder giftig dan natriumseleniet. Daarom zal de organische variant in het algemeen veiliger zijn bij het gebruik van hoge doseringen.

Maar tot er meer duidelijkheid is over dosering, kunt u het beste heel voorzichtig te werk gaan bij het innemen van extra selenium. Bedenk daarbij ook dat het seleniumgehalte in de bodem van plaats tot plaats kan verschillen en dat het voedsel dat daarop verbouwd wordt dus ook niet hetzelfde hoeveelheid selenium bevat.

Selenium zit in boter, tarwekiemen, appelsazijn, knoflook, asperges en vis. Ook mager vlees, brood en ontbijtprodukten zijn goede leveranciers van dit belangrijke mineraal. Maar omdat het seleniumgehalte in de grond sterk kan verschillen, is het aan te raden dat u uit deze lijst een gevarieerde keuze maakt.

Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. tuinhuisje; 5. soort onderwijs; 8. strijkmes; 13. gelofte; 14. wilde haver; 15. verbinding; 16. rubidium; 18.vreemde titel; 21. eivormig; 24. voorzetsel; 25. soort net; 27. vis; 28. drinkbeker; 29. waterdoorlatend; 30. azijn; 32. plaats in Gelderland; 33. lof; 34. tijding; 35. vreemde munt; 37. reusachtig; 38. sportterm; 39. bijbelse figuur; 40. reus; 42. opening; 43. strafwerktuig; 46. steen; 49. vuur; 51. jongensnaam; 52. plaats in Gelderland; 54. plaats in de Verenigde Staten; 56. rij; 57. meelmengsel; 58. toespraak; 60. duw; 61. in persoon; 62. droog; 63. hatelijke opmerking; 65. boom; 66. gebouw in Amsterdam; 67. knaagdier; 69. muurholte; 71. beroep; 72. aanwijzend voornaamwoord; 73. onbrandbare stof.

VERTICAAL: 1. theaterrang; 2. dat is; 3. plaats in Drente; 4. nobel; 5. tijdsaanduiding; 6. tegenover; 7. beroep; 9. moot; 10. vis; 11. muziekterm; 12. kijken; 17. aanbieding; 19. ontkenning; 20. kleding; 22. berichten; 23. Engels bier; 24. Europeaan; 26. havenstad; 29. dun stuk hout; 31. tap; 34. Schepper; 36. Europeaan; 38. kleding; 41. klaar; 42. onzichtbare stof; 44. griezel; 45. vooraan; 47. boom; 48. rijglijf; 50. deel van het gezicht; 51. koor; 53. plaats in Gelderland; 55. bijbelse figuur; 57. telwoord; 59. bijwoord; 62. wilde haver; 64. gebogen been; 66. godsdienst; 68. uitroep; 70. selenium.

Schaken

door Julse Welling

Come-back Bobby Fischer

HET IS ZOVER. De Amerikaan Robert (Bobby) Fischer is bezig aan zijn 'comeback' in de schaakwereld. De eerste 'revanchepartij', die hij overigens won, speelde Fischer afgelopen woensdag tegen zijn tegenstander van twintig jaar geleden, de nu in het Franse Meudom wonende, Russische grootmeester Boris Spasski. Het eerste bericht verscheen op 23 juli op de telex en was afkomstig van het doorgaans betrouwbare Duitse persbureau DPA. Daarna volgden er meer met details over de tweekamp en later met de bevestiging dat Fischer —inmiddels 49 jaar — in Belgrado was aangekomen.

Het fysieke bewijs kwam begin augustus op het ANP-fotonet; een foto van Fischer himself, samen met de sponsor van de match, de steenrijke Serviër Djezdimir Vasiljevic, de eigenaar van de bank Juguscan. Op 10 augustus kreeg ik een persoonlijke uitnodiging om de match te komen bijwonen, althans het tweede deel, inclusief een voordelig hotelarrangement in het chique Intercontinental Hotel in de Servische hoofdstad (98 dollar per nacht, dertig procent discount). Toen werd het gemakkelijk nadere informatie in te winnen, ondanks de slechte verbindingen. Uiteindelijk heeft men de match vanwege het geweld in Joegoslavië moeten verplaatsen naar het luxe hotel Maestral op het eiland Sveti Stefan in Montenegro, na eerst overwogen te hebben een luxe jacht in de Adriatische Zee als scenario te gebruiken.

De matchcondities zijn overigens geheel afgestemd op Fischers eisen van 1975, toen hij weigerde tegen de Rus Anatoli Karpov uit te komen, omdat de Wereldschaakbond (Fide) niet op zijn verlangens wenste in te gaan. Hij werd onttroond door de toenmalige FIDE-president, de Nederlander prof. dr. Max Euwe en Karpov werd tot nieuwe wereldkampioen gekroond 'by forfait' (zonder te spelen).

CURAÇAO

Fischer, in 1962 deelnemer aan het beroemde kandidatentoernooi van Curaçao, wilde een onbegrensd matchschema, waarbij remises niet zouden meetellen. Wanneer zou hij zijn die het eerst tien winstpartijen zou scoren. Bij de stand 9-9 zou de tweekamp onbeslist verklaard worden en de wereldkampioen zijn titel behouden. Het in principe onbeperkte karakter van de match viel slecht bij de FIDE, maar de 9-9 regel leek de Wereldbond absoluut onaanvaardbaar, omdat dat in de praktijk zou betekenen dat de uitdager met 10-8 zou moeten winnen en een verschil van twee punten in het voordeel van de wereldkampioen werd te groot geacht.

Fischer wist niet van inschikken en dat kostte hem zijn wereltitel. Hij trok zich terug in het Californische Pasadena, een voorstad van Los Angeles, en speelde geen enkele partij meer. In de schaakwereld kreeg hij de bijnaam 'de Kluizenaar van Pasadena'.

BIZAR VERHAAL

Twee keer zocht hij sindsdien zelf de publiciteit. In 1982 met een in eigen beheer uitgegeven pamflet *I was tortuted in the Pasadena jailhouse* — een bizar verhaal over zijn arrestatie op een zomernacht — en in 1989 met het ontwerp van een nieuwe schaakklok, die het afbreken van partijen onmogelijk maakte. Daarnaast deden de wildste verhalen over hem de ronde. Hij zou lid geworden zijn van de kerkgemeenschap 'Adventisten van de Zevende Dag' en daaraan een fortuin uitgegeven hebben; hij zou in 1975 zijn 'comeback' maken bij de Nederlandse 'koningsclub' in Bergen. Hij zou, en hij moest.

Het waren allemaal canards. Hij leefde en teruggetrokken bestaan in Pasadena, waar slechts enkele vertrouwelingen van hem, onder wie de grootmeesters Lubosh Kavalek (VS) en Miguel Quinteros (Arg) welkom waren. Hij legde hen een absoluut spreekverbod op en daar hielden zij zich aan. Ik mag zowel Quinteros als Kavalek tot mijn kennissen rekenen, maar vragen over Fischer werden stelselmatig ontweken.

Voor Fischer-Spasski 1992 heeft de Amerikaan, door de omstandigheden, niet volledig zijn zin gekregen. Er zou worden gespeeld op zijn voorwaarden. Tot één van beide spelers vijf punten gescoord heeft, zou er worden gespeeld in het zeer luxe hotel Maestral op het schiereiland Sveti Stefan, dat in het uiterste zuidwesten van Montenegro ligt, daar waar het voormalige Joegoslavië aan Albanië grenst. Fischer was er al neergestreken. Spasski — inmiddels 55 jaar — maakte er boottochtjes met hem en zwom veel.

SPASSKI

Na vijf winstpunten van een van beide spelers, was het de bedoeling dat de tweekamp zou verhuizen naar het Sava-congrescentrum in Belgrado, een schitterend complex aan de rivier, de Sava, vlakbij het Intercontinental Hotel, voor de beslissende fase (de complexen zijn ondergronds met elkaar verbonden). Maar het embargo tegen Joegoslavië maakte het voor de eigenzinnige Amerikaan mogelijk door te zetten. Hij moest eieren voor zijn geld kiezen: of de match laten aflasten of verhuizen naar een ander scenario.

Spasski, getrouwd met Larissa en vader van een zoon en een dochter, had met al Fischers eisen ingestemd. De oud-wereldkampioen (1969-1972) kon ook moeilijk anders: hij was al niet onbemiddeld, maar nu biedt Fischer hem de kans 'instant'-miljonair te worden in harde Amerikaanse dollars. De prijzenpot is voor schaakbegrippen ongekend: 5,5 miljoen dollar, waarvan 5/8-ste voor de winnaar en 3/8-ste voor de verliezer. Dit is veruit de hoogste beurs, ooit opengesteld voor een schaaktweekamp. Voor Spasski, die inmiddels afgezakt is naar de 101e plaats op de wereldranglijst, is dit natuurlijk een buitenkansje.

GELDNOOD

Waarom zou Fischer nu opeens wel bereid zijn tot een 'comeback'? Het hardnekkigste gerucht is pure geldnood. Fischer zou verkering hebben met een negentienjarige Hongaarse en met haar willen trouwen, terwijl hij op zwart zaad zit. Met name de Duitse roddelpers heeft deze mogelijkheid breed uitgemeten. De inmiddels met een stevige baard getooide Amerikaan heeft zich, volgens berichten, verplicht de internationale pers te woord te staan, iets waartoe de 'kluizenaar van Pasadena' nog nooit eerder bereid was.

Ik mocht zelf op 2 februari 1972 een kort vraaggesprek met hem hebben in het Hilton Hotel in Amsterdam, maar daar kwam eigenlijk niets noemenswaardigs uit. Hij bleek een grootmeester in het bezigen van nietszeggende cliché's.

Winnaar vorige week

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe Puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

L.J. de la Parra
Kaya Anahuac # 20
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico Croes 110 tijdens kantooruren.
Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdag middag vijf uur.
Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:
AMIGOE PUZZEL
Curaçao: POB 577, Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110 en Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. erf; 4. knar; 8. neet; 11. val; 13. rook; 15. slag; 17. re; 18. a.e.; 19. erwt; 21. Kreta; 23. speen; 26. naar; 28. ent; 29. al; 30. leg; 31. ar; 33. laat; 35. Adat; 37. n.t.; 38. put; 40. knol; 42. o.l.; 43. kot; 45. lok; 47. kreukel; 49. rat; 52. net; 54. e.a.; 55. aren; 57. kip; 59. uk; 61. geen; 64. teil; 66. pi; 67. kan; 69. n.n.; 70. rag; 72. reet; 74. krant; 76. lenen; 78. terp; 80. ar; 81. ra; 82. Deen; 84. darm; 86. gad; 87. pats; 88. loon; 89. moe.

VERTICAAL: 1. er; 2. roe; 3. Ford; 5. N.S.; 6. alk; 7. rare; 9. era; 10. Ee; 11. veel; 12. lengte; 14. kwal; 16. gene; 18. A.P.; 20. taak; 22. T.T.; 23. slak; 24. een; 25. kap; 27. rank; 29. A.D.; 32. rul; 34. toren; 35. alert; 36. tor; 39. ton; 41. Lea; 42. oka; 44. tak; 46. keg; 48. leer; 50. tip; 51. nukkig; 53. tent; 56. niet; 58. pit; 60. kar; 62. en; 63. land; 65. leed; 68. naad; 70. re; 71. geel; 73. tram; 75. nr.; 76. lat; 77. neo; 79. pro; 81. ra; 83. no.; 85. me.